

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ανερχόμενοι επαγγελματικοί τομείς στην Ελλάδα και νέες απαιτούμενες δεξιότητες

Έργο: Εκπόνηση Μελέτης με τίτλο «Ανερχόμενοι επαγγελματικοί τομείς στην Ελλάδα και νέες απαιτούμενες δεξιότητες».

Ανάδοχος: VFA – Σύμβουλοι Ανάπτυξης και Καινοτομίας Μονοπρόσωπη Ε.Π.Ε.

**Επιστημονική
Ομάδα Έργου**

Αναδόχου: Βάλτερ Φισσάμπερ (Υπεύθυνος έργου), Άννα Κονιωτάκη (Μέλος ομάδας έργου), Ιωάννης Καρελάς (Μέλος ομάδας έργου)

Φορέας υλοποίησης και έκδοσης: © Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.)

Χρηματοδότηση: Πρόγραμμα δράσεων Κέντρου EUROGUIDANCE της Ελλάδας Euroguidance 2013 (50% Lifelong Learning Program – 50% Εθνική Συμμετοχή).

Υπεύθυνη Έργου: Φωτεινή Βλαχάκη, Σύμβουλος Επαγγελματικού Προσανατολισμού MSc, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού του Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π., Υπεύθυνη Δράσεων Euroguidance

Ομάδα έργου ΕΟΠΠΕΠ: Ρέα Σγουράκη, Σύμβουλος Επαγγελματικού Προσανατολισμού MSc, Προϊσταμένη Τμήματος Ανάπτυξης Υπηρεσιών & Εργαλείων ΣΥΕΠ, Αγάπη Αδαμοπούλου, Κοινωνιολόγος MEd και Μαρίνα Κατσιμάνη, Πολιτικός Επιστήμονας, Στελέχη Δ/σης Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού του Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.

© ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (ΕΟΠΠΕΠ), 2013

ISBN 978-618-81002-1-3

**ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.)**

Διεύθυνση Συμβουλευτικής Επαγγελματικού Προσανατολισμού
Λεωφόρος Εθνικής Αντιστάσεως 41, Νέα Ιωνία, 14234, Αττική
Τηλ. 210 2709175 guidance@eopppep.gr
www.eopppep.gr

Επιτρέπεται η ανατύπωση, η αναπαραγωγή, η μετάφραση, η αντιγραφή, μερική ή ολική, η φωτοτύπηση, η φωτογράφιση, κ.τ.λ. του τρόπου έκθεσης της περιεχόμενης ύλης, όπως και η παρουσίαση και προβολή του από οποιοδήποτε οπτικοακουστικό και μαγνητικό μέσο με την προϋπόθεση ότι θα παρουσιάζονται ή θα αναφέρεται ο φορέας υλοποίησης ΕΟΠΠΕΠ και τα ονόματα των συντακτών του παρόντος εγχειριδίου.

Η έκδοση αυτή χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η παρούσα δημοσίευση δεσμεύει μόνο το συντάκτη της και η Επιτροπή δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ανερχόμενοι επαγγελματικοί τομείς στην Ελλάδα και νέες απαιτούμενες δεξιότητες

ΚΕΝΤΡΟ
EUROGUIDANCE
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

euro|guidance

Πρόγραμμα
δια βίου
μάθησης

Πρόλογος

Αγαπητοί αναγνώστες,

Ο Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Ε.Π.), εποπτευόμενος φορέας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του για τη Συμβουλευτική και τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό και ως Κέντρο EUROGUIDANCE της Ελλάδας προχώρησε στην εκπόνηση της παρούσας μελέτης με τίτλο **«Ανερχόμενοι επαγγελματικοί τομείς στην Ελλάδα και νέες απαιτούμενες δεξιότητες»**.

Στόχος μας είναι να συμβάλλουμε αποτελεσματικά στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση όλων όσων αναζητούν θετικές προοπτικές απασχόλησης στην Ελλάδα του σήμερα και του αύριο. Συμμεριζόμαστε τις αγωνίες και τις ελπίδες όσων σχεδιάζουν ή επανασχεδιάζουν την εκπαιδευτική και επαγγελματική τους σταδιοδρομία και συγκεντρώνουν προσόντα που μπορούν να αξιοποιηθούν προς ατομικό και συλλογικό όφελος.

Η μελέτη αυτή δεν αποτελεί μελέτη προβλέψεων απασχόλησης με την κλασική έννοια. Έχει μόνο ως στόχο να εντοπίσει νέες δυνατότητες εκπαίδευσης, εξειδίκευσης, κατάρτισης και απασχόλησης που θα βοηθήσουν τους νέους στο σχεδιασμό της σταδιοδρομίας τους, αλλά και τους Συμβούλους Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Για την εκπόνηση της μελέτης και την ολοκλήρωση αυτής της σημαντικής έκδοσης του ΕΟΠΠΕΠ, ελήφθησαν υπόψη οι απόψεις εμπειρογνομόνων/καθηγητών/επαγγελματιών που κατέθεσαν τις ιδέες τους με βάση τις γνώσεις και την εμπειρία τους στον τομέα / κλάδο εξειδίκευσής τους, καθώς και πρόσφατες σχετικές μελέτες.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά όλους όσους παραχώρησαν συνεντεύξεις και βοήθησαν στη δημιουργία αυτού του έργου που κρατάτε στα χέρια σας. Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε και όλους όσους με τις αντίστοιχες μελέτες τους συνέχεια διερευνούν και δείχνουν φωτεινούς ορίζοντες εκπαίδευσης και απασχόλησης.

Σας προσκαλούμε με οδηγό αυτή τη μελέτη να αναζητήσετε τον καλύτερο επαγγελματικό προορισμό για εσάς.

Ιωάννης Γερ. Βουτσινάς
Οικονομολόγος (MBA) - Πολιτικός Επιστήμων
Διευθύνων Σύμβουλος του ΕΟΠΠΕΠ

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
A. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	8
A.1 Εισαγωγή.....	8
A.2 Σύνοψη ευρημάτων από τη διεθνή βιβλιογραφία	9
A.3 Σύνοψη ευρημάτων από την ελληνική βιβλιογραφία.....	14
A.4 Επίλογος	32
B. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	34
B.1 Μεθοδολογία και τρόπος διεξαγωγής των συνεντεύξεων	34
B.2 Σύνοψη παρουσίαση των αποτελεσμάτων των συνεντεύξεων	36
B.3 Αναλυτική παρουσίαση αποτελεσμάτων.....	41
Γ. ΣΥΝΘΕΤΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	58
Παράρτημα.....	64
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	72

Εισαγωγή

Η πραγματικότητα και εμείς

Λέξεις όπως «κρίση», «ευκαιρίες», «δυνατότητες», «προοπτικές», «εξασφάλιση», «αγωνία», «ανεργία», «συμβιβασμοί», «ασάφεια», «ευελιξία», «προετοιμασία» χαρακτηρίζουν την ανταπόκρισή μας στο περιβάλλον μέσα στο οποίο σκεφτόμαστε, αισθανόμαστε και δρούμε.

Στις δεδομένες συνθήκες ζωής μας, η επαγγελματική αποκατάσταση αποτελεί κάτι αναγκαίο και ευκταίο, όχι όμως με τους ίδιους όρους εφικτό για όλους. Καλούμαστε να χαράξουμε δρόμους προς τα εκεί, λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο τις επιθυμίες, τις αξίες και τα ενδιαφέροντά μας, αλλά και τις ανάγκες της κοινωνίας στην οποία εντασσόμαστε, τις οικονομικές επιταγές του σήμερα και του αύριο, τη συνεχώς μεταβαλλόμενη πορεία των γεγονότων.

Βρισκόμαστε σε μια συνεχή αναζήτηση. Στην καλύτερη περίπτωση, επιδιώκουμε τη συνάντηση, αν όχι ταύτιση, όσων χρειαζόμαστε με τις ιδέες, τα επιτεύγματα και τις δράσεις των άλλων. Θέλουμε να είμαστε ενταγμένοι κάπου και ταυτόχρονα να μην καταπιεζόμαστε. Πορευόμαστε παρέα με τις ιστορίες και τα προσόντα μας πάνω σε δρόμους ήδη χαραγμένους, αλλά και σε δρόμους που χαράζουμε όσο προχωρούμε.

Αναρωτιόμαστε συχνά σχετικά με τις επιλογές μας

Μου αρέσουν τα μαθηματικά. Τι δυνατότητες απασχόλησης έχω σπουδάζοντας μαθηματικός; Θα έχω ένα πτυχίο-“κάρδο” ή θα αξιοποιήσω τις γνώσεις και την εμπειρία που θα αποκτήσω;

Μου αρέσουν τα video games. Σε λίγα χρόνια που τελειώνω το σχολείο, θέλω να ασχοληθώ με αυτά αλλά δεν ξέρω ακριβώς με ποιον τρόπο. Πώς μπορώ να προετοιμαστώ καλύτερα για να βρω μια καλή δουλειά σχετικά με αυτά;

Είμαι ηλεκτρολόγος. Δεν υπάρχουν δουλειές. Πού να στραφώ για εργασία αξιοποιώντας και την εμπειρία μου;

Κυνηγούμε τα όνειρά μας

Θέλω να ταξιδεύω και να γνωρίζω καινούριους ανθρώπους. Υπάρχουν προοπτικές; Και σε ποιο πλαίσιο;

Θέλω χρήματα, δόξα, χαρά. Να μην εκμεταλλεύομαι κανέναν, αλλά και κανείς να μη με κοροϊδεύει. Να υπάρχει αλληλοσεβασμός.

Δε μου αρέσει να είμαι “μεροδούλι-μεροφαί” κάθε μέρα. Θέλω να έχω τη δική μου επιχείρηση, που θα πηγαίνει καλά. Να κερδίζω, να βλέπω τις ιδέες μου να υλοποιούνται, να βοηθάω κόσμο. Να αισθάνομαι ότι οι κόποι μου δεν πάνε χαμένοι.

Θέλουμε να οσμιστούμε τα σημεία των καιρών

Προς τα πού πάει η αγορά; Θα μπορέσω να πετύχω;

Υπάρχουν δυνατότητες να ασχοληθώ στο μέλλον με αυτό που μου αρέσει τώρα; Προς τα πού να προσανατολιστώ;

Ψάχνουμε και ψαχνόμαστε. Μελετητές και εμείς του παρόντος και του μέλλοντος με τη βοήθεια ερευνών όπως η παρούσα μελέτη.

Η μελέτη

Η παρούσα μελέτη με τίτλο **«Ανερχόμενοι επαγγελματικοί τομείς στην Ελλάδα και νέες απαιτούμενες δεξιότητες»** εντάσσεται στις δράσεις του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.) ως Κέντρο Euroguidance της Ελλάδας.

Η μελέτη έχει ως στόχο να εντοπίσει νέες δυνατότητες εκπαίδευσης, εξειδίκευσης, κατάρτισης και απασχόλησης που φαίνεται να προκύπτουν τα επόμενα χρόνια στην Ελλάδα, με βάση τις επιστημονικές και τεχνολογικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις.

Στόχος είναι τα αποτελέσματα της μελέτης να μπορούν να αξιοποιηθούν ως πηγή πληροφόρησης από ένα ευρύ κοινό: μαθητές, σπουδαστές, αποφοίτους ΑΕΙ / ΤΕΙ που αναζητούν περαιτέρω εξειδίκευση, νέους που βρίσκονται στη διαδικασία σχεδιασμού ή επανασχεδιασμού της εκπαιδευτικής και επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας, αλλά και από συμβούλους επαγγελματικού προσανατολισμού, εκπαιδευτικούς, γονείς και κάθε ενδιαφερόμενο.

Για τη συγκέντρωση των απαιτούμενων στοιχείων, η επιστημονική ομάδα που ανέλαβε την εκπόνηση της μελέτης κινήθηκε σε δύο άξονες:

Α) την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας με έμφαση στην τελευταία πενταετία, επικεντρωμένη σε:

- Έρευνες-μελέτες που έχουν ως στόχο την αποτύπωση των αναγκών της αγοράς εργασίας σε νέες ειδικότητες, τις προοπτικές διαφόρων επαγγελματικών τομέων και τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες σε διεθνές, ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό ή/και κλαδικό επίπεδο.
- Έρευνες-μελέτες που έχουν εκπονηθεί και αφορούν στην επαγγελματική αποκατάσταση και στις διεξόδους απασχόλησης στην Ελλάδα αποφοίτων Πανεπιστημίων, ΤΕΙ, ΙΕΚ κλπ.

Β) τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με επιστήμονες, στελέχη και επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται σε επιλεγμένους τομείς και κλάδους της οικονομίας.

Μεθοδολογικά η μελέτη αναπτύχθηκε ως εξής:

Φάση 1: Εκπόνηση μεθοδολογίας και διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας

- Μεθοδολογία
- Σχεδιασμός οδηγού συνέντευξης
- Καθορισμός δείγματος
- Διεξαγωγή συνεντεύξεων

Φάση 2: Εκπόνηση της μελέτης

- Επισκόπηση βιβλιογραφίας
- Αποδελτίωση συνεντεύξεων – καταγραφή ευρημάτων
- Σύνθεση συμπερασμάτων – συμπλήρωση στοιχείων – διαμόρφωση συμπερασμάτων.

A. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

A.1 Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό είναι αφιερωμένο στη συνοπτική παρουσίαση βασικών ευρημάτων από την επισκόπηση της διεθνούς και εγχώριας βιβλιογραφίας σε θέματα που αφορούν στις τάσεις και προοπτικές της αγοράς εργασίας, με έμφαση στην τελευταία πενταετία. Στόχος αυτής της εργασίας είναι η αποτύπωση των κύριων ευρημάτων και η επιδίωξη, σε δεύτερο χρόνο, σύνθεσης των ευρημάτων αυτών με τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας μέσω συνεντεύξεων, στο βαθμό βέβαια που αυτό είναι εφικτό.

Οι βιβλιογραφικές πηγές που αξιοποιήθηκαν αφορούν:

- Έρευνες / μελέτες / άρθρα / δημοσιεύσεις που έχουν ως στόχο την αποτύπωση των αναγκών της αγοράς εργασίας σε νέες ειδικότητες, τις προοπτικές διαφόρων επαγγελματικών τομέων και τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες σε διεθνές, ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό ή/και κλαδικό επίπεδο.
- Έρευνες / μελέτες / άρθρα / δημοσιεύσεις που αφορούν στην επαγγελματική αποκατάσταση και στις διεξόδους απασχόλησης στην Ελλάδα.

Η βιβλιογραφία που εξετάστηκε διακρίνεται παρακάτω σε διεθνή και εγχώρια. Η επιλογή των φορέων έγινε βάσει κριτηρίων και προτεραιοτήτων. Κατά κύριο λόγο, αναζητήθηκε υλικό που έχει προκύψει από μελέτες κοινωνικών εταίρων, Πανεπιστημίων και ερευνητικών κέντρων, θεσμικών φορέων σε θέματα αγοράς εργασίας και εκπαίδευσης, θεσμικών φορέων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πέραν αυτής, και γενικότερα φορέων αναγνωρισμένου κύρους.

Η παρουσίαση που ακολουθεί δεν αποτελεί σύνθεση ερευνητικών πορισμάτων. Για κάθε βιβλιογραφική πηγή που εντοπίστηκε και κρίθηκε αξιοποιήσιμη παρουσιάζονται τα βασικά σημεία σε ό,τι αφορά τους στόχους, τη μεθοδολογία (όπου αυτή αναφέρεται) και τα συμπεράσματα. Το διαφορετικό προφίλ κάθε πηγής, ειδικά σε επίπεδο στόχου και μεθοδολογίας, καθιστά παρακινδυνευμένη την προσπάθεια εξαγωγής συνθετικών συμπερασμάτων από το υλικό αυτό. Ωστόσο, η παρουσίαση κρίνεται ωφέλιμη γιατί έστω σε αδρές γραμμές αποτυπώνονται οι τάσεις στο χώρο των διαφόρων επαγγελμάτων και τομέων της οικονομίας.

Η σύνδεση του υλικού αυτού με τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης επιχειρείται στο κεφάλαιο «Σύνθεση- Συμπεράσματα».

Είναι σαφές ότι η επισκόπηση της βιβλιογραφίας και τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας αποτελούν διαφορετικές προσεγγίσεις και μάλιστα απαντούν διαφορετικά ερωτήματα, όμως και οι δύο στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης έχουν στόχο να αδράξουν με μια έστω και φευγαλέα ματιά το «μέλλον», όσον αφορά στη ζήτηση σε δεξιότητες και τομείς επαγγελμάτων.

Η παρουσίαση βασικών σημείων της βιβλιογραφίας, όπως και της έρευνας, και η προσπάθεια σύνθεσης συμπερασμάτων δίνει στον αναγνώστη την ευκαιρία πρόσβασης σε ένα σύνολο πληροφοριών χρήσιμων για τη λήψη εκπαιδευτικών και επαγγελματικών αποφάσεων.

Η παρουσίαση που ακολουθεί δεν περιέχει απόψεις ή κρίσεις των μελετητών.

Στην παρουσίαση που ακολουθεί προηγείται η διεθνής βιβλιογραφία και έπεται η ελληνική. Η παρουσίαση οργανώνεται ανά δημοσιεύοντα οργανισμό.

A.2 Σύνοψη ευρημάτων από τη διεθνή βιβλιογραφία

1. Μελέτες του Ευρωπαϊκού Κέντρου για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης – CEDEFOP

1.1. «Οι δρόμοι της ανάκαμψης: τρία σενάρια για τις δεξιότητες και την αγορά εργασίας το 2025», CEDEFOP ενημερωτικό σημείωμα ISSN 1831-2462, Ιούνιος 2013

Όπως και σε προηγούμενες προγνώσεις του, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός CEDEFOP προβλέπει ότι θα υπάρξει σταδιακή επιστροφή στην αύξηση των θέσεων εργασίας και ότι το εργατικό δυναμικό θα έχει μεγαλύτερο μέσο όρο ηλικίας, αλλά και περισσότερα προσόντα. Ο χρονικός ορίζοντας της τελευταίας πρόγνωσης εκτείνεται πλέον έως το 2025 (αντί του 2020). Σε επίπεδο Ε.Ε. προβλέπονται ευκαιρίες απασχόλησης σε όλα τα επαγγέλματα και όλα τα επίπεδα δεξιοτήτων. Οι νέες θέσεις εργασίας στην πλειοψηφία τους θα απαιτούν υψηλότερες δεξιότητες, καθώς η ζήτηση για δεξιότητες υψηλού επιπέδου αυξάνει με ταχύτερους ρυθμούς σε σχέση με τη συνολική ζήτηση. Οι περισσότερες θέσεις εργασίας προβλέπεται να δημιουργηθούν στην κατηγορία των τεχνικών και των ασκούντων συναφή επαγγέλματα.

Οποσδήποτε, η αναλογία των ατόμων που εργάζονται σε θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης θα αυξηθεί. Το 2025, το 44,1% των απασχολούμενων θα εργάζεται σε θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης, έναντι 41,9% το 2010 και 36,5% το 2000. Αντίστοιχα, η απασχόληση στα επαγγέλματα που δεν απαιτούν εξειδίκευση θα συνεχίσει και αυτή να αυξάνεται σταδιακά από 9,8% το 2000 και 10,2% το 2010 σε 11,2% το 2025.

Ωστόσο, αναμένεται να αυξηθεί η πολυπλοκότητα ακόμη και των θέσεων εργασίας για τις οποίες παραδοσιακά απαιτούνται χαμηλά ή καθόλου προσόντα. Κατά την αξιολόγηση των τάσεων αναφορικά με τις ανάγκες σε δεξιότητες, δεν είναι αρκετό να εξετάζει κανείς το επίπεδο των προσόντων που απαιτούνται για μια θέση εργασίας, αλλά και πόσο πολύπλοκη ή μονότονη και μηχανική γίνεται η εργασία στη θέση αυτή. Η τεχνολογία επηρεάζει βέβαια και τις θέσεις εργασίας υψηλής εξειδίκευσης. Για παράδειγμα, πολλές χρηματοοικονομικές συναλλαγές ρουτίνας διεκπεραιώνονται πλέον με τεχνολογικά μέσα, ενώ ήδη γίνονται πειράματα με αεροσκάφη χωρίς πιλότο. Παράλληλα βέβαια, το διαδίκτυο συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας διαφορετικών και νέων εξειδικεύσεων.

Στο μεσοδιάστημα μέχρι το 2025, σε όλα τα επίπεδα δεξιοτήτων θα αυξάνεται συνεχώς το πλήθος των θέσεων εργασίας που δεν υποκαθίστανται εύκολα από την τεχνολογία, τις οργανωτικές αλλαγές ή την ανάθεση σε υπεργολάβους. Θα είναι εκείνες οι θέσεις που προϋποθέτουν σκέψη, επικοινωνία, οργάνωση και λήψη αποφάσεων από τον εργαζόμενο.

Οι προγνώσεις δείχνουν ότι οι περισσότερες νέες θέσεις εργασίας θα δημιουργηθούν στους τομείς της διανομής, των μεταφορών και της παροχής υπηρεσιών προς επιχειρήσεις. Ωστόσο, οι

αλλαγές στα ποσοστά απασχόλησης ανά τομέα φαίνεται να επιβραδύνονται, ένδειξη ότι η ευρωπαϊκή οικονομία θα αρχίσει να σταθεροποιείται ύστερα από μια περίοδο αναδιαρθρώσεων.

Οι ελλείψεις σε δεξιότητες, που συχνά αφορούν εξειδικευμένες δεξιότητες (οι εργοδότες αναφέρουν επί του παρόντος ελλείψεις στους τομείς των θετικών επιστημών, της πληροφορικής, των μαθηματικών και της μηχανικής), μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου. Μπορούν να αντιμετωπιστούν με τη συνεχιζόμενη κατάρτιση και τον προσανατολισμό των νέων προς μαθησιακά αντικείμενα όπου οι ελλείψεις παραμένουν. Παρά την τάση προς πιο απαιτητικές θέσεις εργασίας, η υψηλή ανεργία και η αναμικτή ζήτηση μπορεί να οδηγήσουν στο να διαθέτουν οι εργαζόμενοι πιο υψηλή ειδικευση από εκείνη που απαιτούν οι διαθέσιμες θέσεις εργασίας. Η μελέτη εκτιμά ότι όταν η υπερειδίκευση αποκτά χαρακτηριστικά μονιμότητας, έχει ως πιθανό επακόλουθο τη μείωση της παραγωγικότητας γιατί τα άτομα χάνουν το κίνητρό τους και απαξιώνονται οι δεξιότητές τους που δεν αξιοποιούνται στην εργασία ή δεν αναπτύσσονται. Για να εισέλθει λοιπόν κάποιος και να παραμείνει στην αγορά εργασίας πρέπει να διαθέτει τις «κατάλληλες» δεξιότητες. Το να είναι κανείς υπερειδικευμένος δε σημαίνει απαραίτητα ότι διαθέτει τα κατάλληλα. Εδώ, ο επαγγελματικός προσανατολισμός μπορεί να έχει ένα πολύ σημαντικό ρόλο.

1.2. «Μελλοντική προσφορά και ζήτηση στην Ευρώπη. Πρόγνωση 2012» (“Future skills supply and demand in Europe. Forecast 2012”) CEDEFOP 2008, Luxembourg Official Publications of the EC, ISBN 978-92-896-0500-7

Η μελέτη αυτή περιλαμβάνει προβλέψεις του CEDEFOP για τα χαρακτηριστικά των θέσεων εργασίας στο μέλλον στην Ευρώπη. Ακολουθούν χαρακτηριστικά συμπεράσματα της μελέτης:

- Οι δουλειές της επόμενης γενιάς θα είναι **διαφορετικές** και αλλάζουν ως προς τους τομείς, ως προς τα επαγγέλματα και ως προς το επίπεδο προσόντων.
- Τα επόμενα χρόνια θα συνεχιστεί η τάση **αύξησης του ποσοστού απασχόλησης στις υπηρεσίες**, σε βάρος της απασχόλησης στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα στην Ευρώπη των 27 κρατών μελών.
- Παρόλο που παραμένουν σημαντικές πηγές απασχόλησης, πολλά επαγγέλματα, η εξάσκηση των οποίων προϋποθέτει επαγγελματική εκπαίδευση μεσαίου επιπέδου, είναι σε **υποχώρηση** οριζόντια σε όλους τους τομείς της οικονομίας όσον αφορά στην ποσοστιαία συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση.
Στην κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνονται και οι εξειδικευμένοι εργάτες στον πρωτογενή τομέα, καθώς επίσης οι εξειδικευμένοι βιομηχανικοί εργάτες και οι υπάλληλοι γραφείου.
- Στις σύγχρονες οικονομίες, **τεχνικά και συναφή επαγγέλματα υψηλών προσόντων** καθίστανται όλο και πιο σημαντικά. Εργασίες που μέχρι πρότινος απαιτούσαν προφίλ χαμηλών προσόντων, σήμερα και πιο πολύ στο μέλλον θα προϋποθέτουν προσόντα μεσαίου ή/και υψηλού επιπέδου.
- Στον τομέα των υπηρεσιών αναμένεται να μεγαλώσει το κενό μεταξύ θέσεων εργασίας

υψηλών και χαμηλών προσόντων, με την έννοια, ότι **μειώνεται η ζήτηση και οι θέσεις εργασίας στα ενδιάμεσα επίπεδα**. Αυτό, μεταξύ άλλων, συμβαίνει διότι η εξέλιξη στην τεχνολογία μειώνει τη ζήτηση για πολλά παραδοσιακά τεχνικά επαγγέλματα και επαγγέλματα γραφείου, ενώ ταυτόχρονα καθιστά τις θέσεις εργασίας πιο απαιτητικές και με λιγότερη 'ρουτίνα'.

- Πολλές θέσεις εργασίας απαιτούν το συνδυασμό **κάθετων εξειδικευμένων δεξιοτήτων**. Οι αλλαγές στην οργάνωση της εργασίας οδηγούν στην αύξηση της ζήτησης για προσωπικό με πολλές διαφορετικές δεξιότητες μαθηματικού, επιστημονικού και αναλυτικού χαρακτήρα.

1.3. "Guidance supporting Europe's aspiring entrepreneurs. Policy and practice to harness future potential". CEDEFOP Research paper No 14, Luxembourg 2011, ISBN 978-92-496-0703-2 (Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός για την υποστήριξη των επίδοξων επιχειρηματιών της Ευρώπης. Πολιτικές και πρακτικές για την αξιοποίηση των μελλοντικών δυνατοτήτων». ΕΟΠΠΕΠ 2012 (μετάφραση στην Ελληνική γλώσσα)

Στο πλαίσιο αυτής της ερευνητικής εργασίας του CEDEFOP τεκμηριώνεται η διεύρυνση και αναβάθμιση της σημασίας των εννοιών της επιχειρηματικότητας και του επαγγελματικού προσανατολισμού τα τελευταία χρόνια. Η μελέτη αφορά καταρχήν στην ενίσχυση δεξιοτήτων επιχειρηματικότητας μέσω οργανωμένων υποστηρικτικών δράσεων, συχνά στο πλαίσιο του επαγγελματικού προσανατολισμού σε διάφορες δομές εκπαίδευσης και κατάρτισης. Για την παρούσα μελέτη είναι σημαντική η έμφαση που δίνεται, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που σχετίζονται με την επιχειρηματικότητα.

Ακολουθούν χαρακτηριστικά σημεία από τη μελέτη:

«Έχει υπάρξει μια αξιοσημείωτη μετατόπιση σε όλη την Ευρώπη σχετικά με την επιχειρηματικότητα τα τελευταία χρόνια και υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι η εκπαίδευση και η Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός (ΣυΕΠ) έχουν να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο στη στήριξη των μελλοντικών επιχειρηματιών της Ευρώπης. Το να βοηθηθούν τα άτομα να σκέφτονται δημιουργικά και να ενστερνιστούν τις αρχές της καινοτομίας, είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του μελλοντικού εργατικού δυναμικού. Δεν είναι απαραίτητο όλοι να γίνουν επιχειρηματίες, ωστόσο όλα τα μέλη της κοινωνίας είναι απαραίτητο να αποκτήσουν επιχειρηματικό πνεύμα». Το επιχειρηματικό πνεύμα βοηθά τους ανθρώπους να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις και την αβεβαιότητα στο χώρο της εργασίας, με επινοητικότητα, ευελιξία και αποτελεσματικότητα.

Η στάση των νέων απέναντι στην επιχειρηματικότητα μπορεί να επηρεαστεί θετικά μέσα από τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Είναι σκόπιμο να αυξηθεί ο αριθμός των ατόμων που δημιουργούν και αναπτύσσουν νέες επιχειρήσεις, και στον στόχο αυτό ο επαγγελματικός προσανατολισμός μπορεί να συμβάλει σημαντικά.

«Η συμβουλευτική και η μάθηση σε θέματα επιχειρηματικότητας πρέπει να θεωρηθούν ως μία δια βίου διαδικασία για την ανάπτυξη της εμπιστοσύνης, των δεξιοτήτων, των στάσεων και των συμπεριφορών των ατόμων. Η μελέτη επιβεβαιώνει τα ευρήματα προηγούμενων ερευνών σχετικά με τη σημασία της εξοικείωσης των παιδιών και των νέων με την επιχειρηματική νοοτροπία και τις δεξιότητες, όσο το δυνατόν νωρίτερα. Η επιχειρηματικότητα θα πρέπει να ενσωματωθεί στο εκπαιδευτικό σύστημα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και στην τριτοβάθμια και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των ενηλίκων».

1.4. Φόρουμ Ευρωπαϊκής επιχειρηματικότητας με θέμα την επαγγελματική εκπαίδευση. Προκλήσεις και τάσεις στη συνεχή ανάπτυξη των δεξιοτήτων και της καριέρας του ευρωπαϊκού ανθρώπινου δυναμικού (“European Business Forum on Vocational Training. Challenges and trends in continuing development of skills and career development of the European workforce – Survey report.”) Danish Technological Institute DTI, 2012

Στο πλαίσιο του **Φόρουμ Ευρωπαϊκής επιχειρηματικότητας** που δραστηριοποιείται υπό την αιγίδα του CEDEFOP, πραγματοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα πεδίου για την καταγραφή των τάσεων της επαγγελματικής συνεχιζόμενης κατάρτισης και επιμόρφωσης του εργατικού δυναμικού στη σημερινή Ευρώπη.

Στο πλαίσιο της έρευνας αυτής αναλύονται τα ευρήματα από 93 συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με 81 επιχειρήσεις και 12 κοινωνικούς εταίρους και φορείς εκπροσώπησης της οικονομίας. Οι συνεντεύξεις έγιναν σε επιχειρήσεις από τα 27 κράτη – μέλη. Από ελληνικής πλευράς, συμμετείχε η Ελληνική Βιομηχανία Όπλων (ΕΛΒΟ), ενώ συνέντευξη παραχώρησε και ο κ. Γεώργιος Λιαροκάπης ως πρόεδρος της CEC - European Confederation of Executives and Managerial Staff [ελληνικές επιχειρήσεις - μέλη της CEC είναι η ΕΕΔΕ (Ελληνική Εταιρία Διοίκησης Επιχειρήσεων) και η ΕΑΣΕ (Εταιρία Ανωτάτων Στελεχών Επιχειρήσεων)].

Τα πιο ενδιαφέροντα συμπεράσματα της έρευνας είναι συνοπτικά τα εξής:

Οι επαγγελματικές δεξιότητες δεν είναι το κύριο πρόβλημα

Ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα της έρευνας είναι ότι εν γένει οι επιχειρήσεις εκτιμούν ότι το προσωπικό τους διαθέτει όλες τις επαγγελματικές δεξιότητες που χρειάζονται για να προσαρμοστούν στις εκάστοτε εξελίξεις και αλλαγές που απαιτούνται από την τεχνολογία και τις αγορές.

Υπάρχει έλλειμμα δεξιοτήτων στην ηγεσία, την επιχειρηματικότητα και την επικοινωνία

Αυτό που οι επιχειρήσεις συνεχώς αναφέρουν ότι λείπει από το προσωπικό τους είναι ένας αριθμός σημαντικών δεξιοτήτων και συγκεκριμένα, η ηγεσία, η επιχειρηματικότητα, καθώς και οι επικοινωνιακές και γλωσσικές ικανότητες. Οι λόγοι στους οποίους οφείλονται αυτές οι ελλείψεις, προκύπτουν από το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις υπερεκτιμούν τις πανεπιστημιακές γνώσεις των προσλαμβανόμενων, καθώς και στο ότι τα ανερχόμενα στην κλίμακα του μάνατζμεντ στελέχη, πολλές φορές δεν έχουν γνώσεις και δεξιότητες στην ηγεσία και την κατανόηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η επιμόρφωση στο χώρο εργασίας βρίσκεται σε άνοδο

Οι επιχειρήσεις εν γένει χρησιμοποιούν ένα συνδυασμό τυπικών και άτυπων προσεγγίσεων για την ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων. Η προσέγγιση που επιλέγεται εξαρτάται από τους μαθησιακούς στόχους στους οποίους αποσκοπούν.

Τυπικές προσεγγίσεις, όπως σεμινάρια, μαθήματα κλπ. χρησιμοποιούνται κυρίως για να εμπλουτίσουν την επαγγελματική φαρέτρα του στελέχους και να μεταφέρουν γνώση από το εξωτερικό περιβάλλον. Αντίθετα, οι άτυπες προσεγγίσεις, όπως η παρακολούθηση εργασίας επιχειρηματικού/υψηλόβαθμου στελέχους (shadowing) και η προσωπική καθοδήγηση (mentoring), χρησιμοποιούνται κυρίως για την πρακτική εφαρμογή διαφόρων μεθόδων / εργαλείων στο συγκεκριμένο εργασιακό πλαίσιο.

Η κατάρτιση σε μια τυπική μορφή συνήθως αποτελεί ένα μικρό κομμάτι της συνολικής προσπάθειας ανάπτυξης δεξιοτήτων και γνώσεων και οι επιχειρήσεις ξεκάθαρα τονίζουν ότι το μερίδιό της σταδιακά μειώνεται. Αντίθετα, παρατηρείται αύξηση στη χρήση των άτυπων εκπαιδευτικών μεθόδων για τους παρακάτω λόγους:

- Παρέχουν ανάπτυξη της αποδοτικότητας που είναι άμεσα συνυφασμένη με τους στόχους της επιχείρησης.
- Έχουν μικρό οικονομικό κόστος.
- Και οι δύο πλευρές μαθαίνουν μέσα απ' αυτές τις διαδικασίες.
- Προωθούν την εκτίμηση για το σύνολο των εργασιών στο πλαίσιο της επιχείρησης (αυτό ισχύει κυρίως για τις περιπτώσεις εναλλαγής θέσεων εργασίας).

2. «Αναπτυγμένες οικονομίες – οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (ΜΜΕ) εστιάζονται στη συνεχή επέκταση» (“Developed economies – SMEs focus on continued expansion”), The Economist Intelligence Unit, 2012

Το τμήμα ερευνών του Economist πραγματοποίησε έρευνα πεδίου με δείγμα 530 κορυφαίους μάνατζερ σε πέντε οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες (Γαλλία, Γερμανία, Ιαπωνία, Μεγάλη Βρετανία και ΗΠΑ) στο διάστημα Ιουλίου και Αυγούστου του 2012.

Τα υψηλόβαθμα αυτά στελέχη κλήθηκαν, μεταξύ άλλων, να απαντήσουν για το πώς σκέπτονται να αντιμετωπίσουν τις ευκαιρίες που τους παρουσιάζονται και ποια εμπόδια βλέπουν σε αυτή τους την προσπάθεια.

Ένα μέρος των απαντήσεών τους κρίθηκε ότι έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, διότι φαίνεται να αφορά προοπτικές και κατευθύνσεις που αναμένεται να ισχύσουν και για την Ελλάδα κατά τα αμέσως προσεχή χρόνια.

Συγκεκριμένα, μία από τις σημαντικότερες τάσεις είναι η **στροφή προς την ανάπτυξη των διαδικτυακών πωλήσεων**, και ιδιαίτερα αυτών μέσω tablets και κινητής τηλεφωνίας.

Επίσης, όλο και περισσότερες επιχειρήσεις αξιοποιούν **τα κοινωνικά δίκτυα για την προώθηση των προϊόντων τους**.

Ένας άλλος παράγοντας που καθίσταται όλο και πιο σημαντικός, είναι η **εξωστρέφεια των επιχειρήσεων**, και ειδικότερα προς νέες μεγάλες αγορές, όπως αυτές της Κίνας, Βραζιλίας, Ρωσίας και των Αραβικών κρατών του Κόλπου.

Πολλοί από τους ερωτηθέντες μάνατζερ ανέφεραν ότι σκοπεύουν **να αξιοποιήσουν την τεχνολογία για να γίνουν ακόμη πιο αποτελεσματικοί όσον αφορά στις πωλήσεις και στην παραγωγή**.

42% των ερωτηθέντων ανέφεραν ως προτεραιότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για τους επόμενους 12 μήνες, την **ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών**.

Επίσης, 79% των ερωτηθέντων ανέφεραν ως σημαντική τους προτεραιότητα, την **ανεύρεση και διατήρηση νέων πελατών**.

A.3 Σύνοψη ευρημάτων από την ελληνική βιβλιογραφία

1. «**Ζήτηση ειδικοτήτων και δεξιοτήτων στην ελληνική αγορά εργασίας. Αποτελέσματα συνεντεύξεων με εκπροσώπους επιχειρήσεων**», Σταυρούλα Ασημακοπούλου, Θεοδότη Σκοπελίτου, Αποστόλης Χαρίσης, Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική Πληροφορική Α.Ε., Μάρτιος 2010.

Το Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική Πληροφορική Α.Ε. – ΠΑΕΠ (νυν **Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού - ΕΙΕΑΔ**), έχει εκπονήσει μια σειρά μελετών και ερευνών με αντικείμενο την αποτύπωση των αναγκών της ελληνικής αγοράς εργασίας, από τις οποίες οι περισσότερες είναι αρκετά προγενέστερες της τρέχουσας οικονομικής κρίσης που αντιμετωπίζει η χώρα, και για το λόγο αυτό κρίθηκε σκόπιμο να μη χρησιμοποιηθούν με ουσιαστικό τρόπο στο πλαίσιο της παρούσας βιβλιογραφικής αποτύπωσης.

Η πιο πρόσφατη, και ταυτόχρονα με ενδιαφέροντα ευρήματα για τους στόχους της παρούσας μελέτης, έρευνα του ΠΑΕΠ είναι από το έτος 2010 με τίτλο *Ζήτηση ειδικοτήτων και δεξιοτήτων στην ελληνική αγορά εργασίας. Αποτελέσματα συνεντεύξεων με εκπροσώπους επιχειρήσεων*.

Στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με εκπροσώπους 28 επιχειρήσεων σχετικά με τη ζήτηση ειδικοτήτων – δεξιοτήτων στη διάρκεια του 2010.

Στόχος ήταν η διερεύνηση της άποψης των επιχειρήσεων για την κατάσταση που επικρατεί στην αγορά εργασίας ως προς τις ειδικότητες και δεξιότητες, ως προς τις προοπτικές τους και ως προς τις τυχόν ελλείψεις που διαπιστώνονται στο εργατικό δυναμικό σε σχέση με αυτές.

Τα πιο ενδιαφέροντα συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα αυτή, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- αναδείχθηκε με σαφήνεια η αναγκαιότητα της **εξειδίκευσης** σε όλο το φάσμα των επαγγελμαμάτων.
- προέκυψε με σαφήνεια η σημασία της **επαγγελματικής εμπειρίας**, έστω με τη μορφή της πρακτικής άσκησης ή της μαθητείας.

- αναδείχθηκε με σαφήνεια η χρησιμότητα των **οριζόντιων δεξιοτήτων** (γνώσεις ξένων γλωσσών, γνώσεις ΗΥ και διαδικτύου, επικοινωνιακές δεξιότητες) και η σημασία του εργασιακού ήθους.

2. Έρευνα της επιστημονικής ομάδας Πανεπιστημίου Πειραιά (υπό το συντονισμό του καθ. Θ. Κατσανέβα)

Τα στοιχεία της έρευνας του Πανεπιστημίου Πειραιά για τις προοπτικές των επαγγελμάτων προέρχονται από την κυλιόμενη έρευνα που στηρίζεται σε δοκιμασμένη μεθοδολογία και ειδικότερα στο επονομαζόμενο *ισοζύγιο της ζήτησης και προσφοράς επαγγελμάτων* (balance of demand and supply of professions).

Η έρευνα παρακολουθεί 700 περίπου επαγγέλματα που ταξινομούνται σε 17 μεγάλες ομάδες και υποομάδες επαγγελμάτων.

Τα αποτελέσματα της πιο πρόσφατης έρευνας (Ιούνιος 2012) του Πανεπιστημίου Πειραιά που ακολουθούν, εμφανίζουν τις προοπτικές των επαγγελμάτων στην Ελλάδα για τα επόμενα δέκα περίπου χρόνια. Η παρουσίαση ακολουθεί τις 17 ομάδες επαγγελμάτων που έχουν τεθεί από την έρευνα.

1. **Στον πρωτογενή ή γεωργικό τομέα**, οι γεωπόνοι εμφανίζουν θετικό ισοζύγιο και ειδικότερα στην περίπτωση που έχουν αποκτήσει γνώσεις για σύγχρονες, εναλλακτικές καλλιέργειες και μεθόδους και έχουν τη διάθεση να τις εφαρμόσουν στην πράξη. Οι τεχνολόγοι ιχθυοτροφείων έχουν θετικές προοπτικές, αν και σε ορισμένες περιοχές όπου υπάρχουν αντίστοιχα ΤΕΙ, όπως λχ. στη Δυτική Ελλάδα, παρατηρείται σχετικός κορεσμός. Οι γεωλόγοι και οι μεταλλειολόγοι, εμφανίζουν επίσης θετικές προοπτικές ειδικότερα σε απομακρυσμένες περιοχές. Οι κτηνίατροι έχουν εξαιρετικές προοπτικές, όπως και οι ζωοτεχνικοί.
2. **Τα κατασκευαστικά επαγγέλματα** εμφανίζουν σοβαρό πρόβλημα απορρόφησης στην αγορά εργασίας κατά την τρέχουσα περίοδο, λόγω της μεγάλης συρρίκνωσης της κατασκευαστικής δραστηριότητας που έχει πληγεί περισσότερο από όλους τους κλάδους από την οικονομική κρίση. Αυτό αφορά ιδιαίτερα στους αρχιτέκτονες, τους τοπογράφους, αλλά και τους υδραυλικούς, ηλεκτρολόγους, σοβατζήδες, κλπ. Όμως, στο μέλλον προβλέπεται η κατάσταση αυτή να αντιστραφεί, αφού οι απόφοιτοι των αντίστοιχων σχολών ΑΕΙ και ΤΕΙ ή μέσων τεχνικών σχολών, είναι λιγότεροι από τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Η κατάσταση για τους μηχανολόγους παραμένει σχετικά ικανοποιητική. Μεγάλες ευκαιρίες με υψηλότερες αποδοχές για πολιτικούς μηχανικούς, αρχιτέκτονες, μηχανολόγους-μηχανικούς, τοπογράφους μηχανικούς, κλπ. παρουσιάζονται στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ναυπηγοί, εφόσον συνδυάζουν και γνώσεις μηχανολογίας, έχουν σχετικά ευνοϊκότερες επαγγελματικές προοπτικές από παλαιότερα. Μικρή βελτίωση εμφανίζει η μέχρι πρότινος μάλλον αρνητική απορροφητικότητα των χημικών μηχανικών και των μηχανικών ενέργειας.

3. **Στη χημεία και στους συγγενείς κλάδους**, η κατάσταση για τους χημικούς, τους βιολόγους και τους φαρμακοποιούς χειροτερεύει, έχοντας επηρεαστεί σοβαρά από την κρίση, ενώ και οι μακροπρόθεσμες προοπτικές τους δεν είναι ιδιαίτερα καλές. Εδώ υπάρχουν βέβαια, ευρείες επαγγελματικές διεξοδοί σε διάφορους άλλους εργασιακούς κλάδους, μεταξύ των οποίων και του ιατρικού επισκέπτη.
4. **Η πληροφορική και οι τηλεπικοινωνίες** θεωρούνται οι λεωφόροι του μέλλοντος και αυτό αντανακλάται στην αγορά εργασίας. Στη σημερινή εποχή της κρίσης, όμως, έχουν πληγεί ακόμα και τα επαγγέλματα αυτά, όπου εμφανίζεται σοβαρή κάμψη στην απορροφητικότητα τους στην αγορά εργασίας, κάτι που εκτιμάται ότι θα αναστραφεί στο μέλλον.
5. **Ο ευρύτερος κλάδος των οικονομικών επαγγελμάτων**, κατά την τρέχουσα περίοδο, παρουσιάζει προβλήματα στην άμεση απορρόφηση αποφοίτων του κλάδου, όπου για να αποκτήσει κανείς «απασχολησιμότητα» και ικανοποιητική αμοιβή, χρειάζεται να έχει επέλθει ικανός χρόνος πρακτικής εμπειρίας. Σταθερή επαγγελματική απορροφητικότητα διατηρούν οι λογιστές και οι φοροτεχνικοί. Πολλές νέες θέσεις εργασίας διαφαίνεται να υπάρχουν στον κλάδο των Ορκωτών Ελεγκτών λόγω της μερικής ιδιωτικοποίησης των υπηρεσιών είσπραξης των φορολογητέων και ασφαλιστικών οφειλών.
6. **Ο τομέας του εμπορίου και των δημοσίων σχέσεων**, διατηρεί μέτρια απορροφητικότητα. Βέβαια, οι καλοί και έμπειροι πωλητές βρίσκουν επαγγελματικές διεξόδους. Το ισοζύγιο για εκπαιδευμένα και έμπειρα στελέχη δημοσίων σχέσεων συνεχίζει να είναι μακροπρόθεσμα ικανοποιητικό.
7. **Στα νομικά επαγγέλματα**, η δικηγορία παρουσιάζει ακόμα υψηλότερο κορεσμό από παλαιότερα. Σύγχρονες ειδικεύσεις που προσφέρουν σχετικά καλύτερες προοπτικές στον ανταγωνιστικό κόσμο της νομικής επιστήμης είναι ο συνδυασμός των νομικών γνώσεων με οικονομικά, ναυτιλιακά και ζητήματα σύγχρονης τεχνολογίας, καθώς και θέματα διεθνούς οικονομικού και ευρωπαϊκού δικαίου. Ευνόητο είναι ότι, εφ' όσον ένας απόφοιτος νομικών σπουδών πετύχει στις εξετάσεις για τους κλάδους των δικαστών και των εισαγγελέων, το επαγγελματικό του μέλλον είναι διασφαλισμένο και μάλιστα σε επαγγέλματα υψηλού κύρους και ικανοποιητικών αποδοχών.
8. **Τα επαγγέλματα των μεταφορών και τις ναυτιλίας** εμφανίζουν τη γνωστή θετική εικόνα, παρ' όλη την πρόσφατη διεθνή οικονομική κρίση λόγω της αλματώδους αύξησης των καυσίμων και της διεθνούς οικονομικής κάμψης που πλήττει άμεσα τουριστικούς προορισμούς, όπως η Ελλάδα. Ειδικότερα, το ισοζύγιο των πιλότων και των ιπτάμενων φροντιστών, παρουσιάζει περαιτέρω σημάδια κορεσμού, σε αντίθεση με ό,τι παρατηρείται σε άλλες χώρες, όπως λχ. η Τουρκία, η Κύπρος και χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Μέσης Ανατολής. Οι εμποροπλοίαρχοι και οι μηχανικοί του εμπορικού ναυτικού, εμφανίζουν τις καλύτερες δυνατές προοπτικές και δεν υπάρχει περίπτωση να παραμείνει άνεργος απόφοιτος σχολής εμποροπλοίαρχων.
9. **Τα τουριστικά επαγγέλματα** διατηρούν τη θετική προοπτική τους, αν και έχουν επηρεα-

στεί σημαντικά από την κρίση. Τα επισιτιστικά επαγγέλματα και ειδικότερα ο μάγειρας και ο ζαχαροπλάστης διατηρούν την απορροφητικότητά τους στην αγορά εργασίας, αλλά και εδώ τελευταία εμφανίζονται αρνητικά σημάδια.

- 10. Τα αθλητικά επαγγέλματα** παρουσιάζουν μια αμφίρροπη εικόνα. Η κάμψη που παρουσιάζει το ισοζύγιο των γυμναστών συνεχίζεται, αν και σε ορισμένα αθλήματα, όπως στο τένις, στην ιππασία, αλλά και στο ποδόσφαιρο, το μπάσκετ, οι καλοί προπονητές μπορούν να βρουν επαγγελματικές διεξόδους. Οι γυμναστές μπορούν εναλλακτικά να αναζητήσουν εργασία σε ιδιωτικές υπηρεσίες ασφαλείας και φύλαξης, όπου εμφανίζεται αυξημένη ζήτηση λόγω της κατακόρυφης αύξησης της εγκληματικότητας.
- 11. Στον κλάδο των μαζικών μέσων επικοινωνίας**, οι επαγγελματικές προοπτικές για τους δημοσιογράφους, τους ηχολήπτες, εικονολήπτες, μοντέρ κλπ. είναι πολύ αρνητικές. Η κρίση έχει πλήξει επίσης και τον κλάδο της διαφήμισης.
- 12. Σε όλους των κλάδους των καλών, εφαρμοσμένων και γραφικών τεχνών**, η εικόνα διατηρείται έντονα αρνητική. Αυτό αφορά ιδιαίτερα τους ηθοποιούς, τους σκηνοθέτες, τους σκηνογράφους και λιγότερο τους χορευτές και τους μουσικούς, οι οποίοι μπορούν να βρουν κάποια περιοδική απασχόληση. Επαγγέλματα, όπως οι τεχνολόγοι μουσικής και οι τεχνολόγοι γραφικών τεχνών, έχουν αντίθετα σχετικά καλύτερες επαγγελματικές προοπτικές. Σοβαρή κάμψη εμφανίζει η κατάσταση της αγοράς εργασίας για τους γραφίστες και τους διακοσμητές, η οποία οφείλεται στην κρίση, αλλά και στην πληθώρα αποφοίτων τα τελευταία χρόνια από διάφορες συναφείς, κυρίως ιδιωτικές σχολές. Σε μικρότερη έκταση, το ίδιο ισχύει και για τους κομμωτές, λόγω του μεγάλου αριθμού των αποφοίτων από διάφορες σχολές.
- 13. Στον ευρύτερο κλάδο της υγείας και πρόνοιας**, οι προοπτικές επαγγελματικής αποκατάστασης των γιατρών χειροτερεύει ακόμα περισσότερο, χωρίς να διαφαίνονται καλύτερες μέρες και σε σχετικά μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Από τις επιμέρους ιατρικές ειδικεύσεις, σχετικά καλύτερη είναι η κατάσταση στην περίπτωση των ψυχιάτρων, των πλαστικών χειρουργών, των ακτινολόγων και των ασχολούμενων με εφαρμογές υψηλής τεχνολογίας. Ιδιαίτερα αρνητική είναι επίσης η περίπτωση των οδοντιάτρων, όπου σχετικά καλύτερη εικόνα εμφανίζουν οι σύγχρονες ειδικότητες των γναθοχειρουργών, των ορθοδοντικών και των οδοντιάτρων προσθετικής δοντιών. Πολλοί Έλληνες νέοι γιατροί αναζητούν εργασία στο εξωτερικό. Άλλα επαγγέλματα υγείας και πρόνοιας, όπως των νοσηλευτών, των νοσοκόμων, των τεχνολόγων-ακτινολόγων και των τεχνολόγων ιατρικών μηχανημάτων, των κοινωνικών λειτουργών, των αισθητικών, συνεχίζουν να έχουν ικανοποιητικές εργασιακές προοπτικές. Αρνητική είναι η κατάσταση για τους διαιτολόγους και τους διατροφολόγους, καθώς επίσης και για τους ψυχολόγους. Κάμψη της απορροφητικότητάς τους τελευταία αντιμετωπίζουν και οι φυσιοθεραπευτές.
- 14. Στους τομείς της εκπαίδευσης και των θεωρητικών επιστημών**, τα παιδαγωγικά επαγγέλματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που συνδέονται με θεωρητικές σπουδές, όπως η

φιλοσοφία, η φιλολογία, η θεολογία, η ιστορία, η αρχαιολογία, έχουν πολύ αρνητικές προοπτικές και το ίδιο ισχύει για τη λαογραφία και την ανθρωπολογία. Αρνητικές προοπτικές, αν και με λιγότερη οξύτητα, εμφανίζονται και στα επαγγέλματα που συνδέονται με την κοινωνιολογία, τις διεθνείς σπουδές, τις πολιτικές επιστήμες, την εθνολογία, τη γεωγραφία. Το ισοζύγιο για τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, τους δασκάλους, εμφανίζει μέχρι και σήμερα ικανοποιητική εικόνα, λόγω της γνωστής απορρόφησης μεγάλου αριθμού αποφοίτων από τις συναφείς σχολές, ύστερα από τη δημιουργία των ολοήμερων σχολείων. Η κατάσταση αυτή όμως αναμένεται να αντιστραφεί σταδιακά μετά τα επόμενα 6-8 περίπου χρόνια. Στο συναφή κλάδο σπουδών, ένα επάγγελμα με ειδικές απαιτήσεις και γνώσεις που εμφανίζει ανοδική επαγγελματική απορροφητικότητα, είναι των ειδικών για ΑΜΕΑ. Οι επαγγελματικές προοπτικές των νηπιαγωγών, όπως έχουν τα πράγματα σήμερα, είναι πολύ αρνητική, με ζοφερές προβλέψεις για το μέλλον. Αυτό οφείλεται, εκτός από την οικονομική κρίση, στο μεγάλο αριθμό αποφοίτων από αντίστοιχες σχολές, καθώς και στην υψηλή υπογεννητικότητα.

- 15. Η εικόνα για τις φυσικομαθηματικές επιστήμες** εμφανίζεται σταθερά θετική με δεδομένο ότι οι ειδικότητες αυτές έχουν ευρείες εργασιακές διεξόδους σε διάφορους κλάδους, εκτός απ' αυτόν της εκπαίδευσης, όπου υπάρχει μεγάλος κορεσμός. Γι' αυτό και οι απόφοιτοι από συναφείς σχολές (μαθηματικοί, φυσικοί) δεν αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ανεργίας, ιδιαίτερα αν προσέξουν την επιλογή της μετεκπαίδευσής τους (στην οικονομία, νέες τεχνολογίες, διοίκηση επιχειρήσεων κατά προτίμηση).
- 16. Στις στρατιωτικές και αστυνομικές σχολές** στρέφονται πολλοί νέοι και νέες τα τελευταία χρόνια, λόγω της σιγουριάς της μονιμότητας που διασφαλίζει η αποφοίτησή τους απ' αυτές.
- 17. Τα εκκλησιαστικά επαγγέλματα** μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε δύο ειδικές περιπτώσεις. Στους απόφοιτους θεολογικών σχολών που έχουν σοβαρό πρόβλημα επαγγελματικής αποκατάστασης και στους νέους άρρενες που ακολουθούν το ιερατικό επάγγελμα, το οποίο διασφαλίζει εργασιακή μονιμότητα.

3. Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών- ΣΕΒ

3.1 Ο Μηχανισμός διάγνωσης των Αναγκών των Επιχειρήσεων σε Επαγγέλματα και δεξιότητες - ΣΕΒ, Αθήνα 10.7.2013.

Ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ) υλοποιεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό έργο με τίτλο *Μηχανισμός Διάγνωσης των Αναγκών των Επιχειρήσεων σε επαγγέλματα και δεξιότητες* με στόχο την επίτευξη μιας αποτελεσματικότερης σύζευξης προσφοράς και ζήτησης εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στην αγορά εργασίας, μέσω της πρόβλεψης των αναγκών των επιχειρήσεων σε επαγγέλματα. Οι παρακάτω πληροφορίες παρέχονται από σχετικό ενημερωτικό σημείωμα του ΣΕΒ που γνώρισε ευρεία δημοσιότητα το καλοκαίρι του 2013.

Μεθοδολογία

Η ακολουθούμενη μεθοδολογία περιλαμβάνει τρία στάδια:

Την Τεκμηρίωση, η οποία αφορά στη συγκέντρωση και επεξεργασία κυρίως δευτερογενών στοιχείων για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τις διαφαινόμενες τεχνολογικές, οικονομικές, ρυθμιστικές εξελίξεις και τάσεις σε επιλεγμένους τομείς της ελληνικής οικονομίας, σε μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα, καθώς και στην ανάλυση των επιπτώσεών τους στα σημαντικότερα επαγγέλματα κάθε τομέα, από πλευράς απαιτούμενων γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

Την Επαλήθευση από ομάδες εμπειρογνομόνων και στελεχών επιχειρήσεων για κάθε εξεταζόμενο *τομέα* και την πραγματοποίηση *εργαστηρίων*, με στόχο την κριτική αποτίμηση και την επαλήθευση των αποτελεσμάτων των επιμέρους ενοτήτων της Τεκμηρίωσης.

Οι απόψεις και προτάσεις που διατυπώνονται ανατροφοδοτούν τη φάση της Τεκμηρίωσης, προκειμένου τα τελικώς εξαγόμενα αποτελέσματα να συνάδουν με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Τη Διαβούλευση, η οποία περιλαμβάνει διάλογο και ανταλλαγή απόψεων επί των αποτελεσμάτων των προηγούμενων δύο σταδίων με την ευρύτερη επιχειρηματική και επιστημονική κοινότητα, τη δημόσια διοίκηση και άλλους κοινωνικούς και θεσμικούς φορείς και την κατάθεση εκ μέρους τους απόψεων και προτάσεων.

Ο Μηχανισμός Διάγνωσης ακολουθεί και τις τρεις αναφερθείσες φάσεις και εφαρμόζεται σε **8 Επιχειρηματικούς Τομείς**, οι οποίοι παρουσιάζουν σημαντικό ενδιαφέρον για την ελληνική οικονομία τόσο από πλευράς προοπτικών ανάπτυξης, όσο και απασχόλησης: *Τρόφιμα, Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών, Ενέργεια, Δομικά Προϊόντα, Εφοδιαστική Αλυσίδα, Περιβάλλον, Μέταλλο, Υγεία*.

Ο Μηχανισμός Διάγνωσης είναι μόνιμος και ενεργοποιείται σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Κύρια ευρήματα:

Ο Μηχανισμός Διάγνωσης των Αναγκών των Επιχειρήσεων σε Επαγγέλματα και Δεξιότητες του ΣΕΒ τεκμηρίωσε ότι από σήμερα έως το 2020 αναδεικνύονται **87 κρίσιμα επαγγέλματα** που σε όρους γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων συνδέονται με την ανταγωνιστική εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας, και με αυτή την έννοια έχουν θετικές προοπτικές απασχόλησης:

Τομέας της Ενέργειας

1. Ενεργειακός Μελετητής
2. Εξειδικευμένο Στέλεχος σε Τεχνολογίες Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
3. Εξειδικευμένο Στέλεχος σε Συστήματα Ηλεκτρικής Ενέργειας
4. Τεχνικός Αυτοματισμών
5. Τεχνικός Φωτοβολταϊκών Συστημάτων
6. Εξειδικευμένο Στέλεχος σε θέματα Αυτοματισμών

7. Σύμβουλος Ενεργειακών Επενδύσεων
8. Εξειδικευμένο Στέλεχος σε θέματα Προστασίας Περιβάλλοντος
9. Εξειδικευμένο Στέλεχος σε θέματα Εξοικονόμησης Ενέργειας
10. Εξειδικευμένο Στέλεχος στο Βιοκλιματικό Σχεδιασμό & Κτιριακές Εφαρμογές
11. Εξειδικευμένο Στέλεχος σε Συστήματα - Δίκτυα Αερίων
12. Τεχνικός Αιολικών Συστημάτων.

Τομέας των Τεχνολογιών της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ)

1. Ειδικός Ανάπτυξης Εφαρμογών Κινητής Τηλεφωνίας [Mobile Applications Developer]
2. Ειδικός Ανάπτυξης Λογισμικού ή Προγραμματιστής [Software Engineer (Developer)]
3. Αναλυτής Συστημάτων/ Σχεδιαστής Δικτύων [Systems Analyst/ Network Planner]
4. Αναλυτής Επιχειρησιακών Αναγκών και Διαδικασιών [Business Analyst]
5. Υπεύθυνος Διαδικτύου [Digital Media Specialist and/or Web Master]
6. Μηχανικός Δικτύων [Network Engineer]
7. Σχεδιαστής Ενοποιημένων Συστημάτων [Enterprise and Systems Architect]
8. Υπεύθυνος Τεχνικής Ανάπτυξης και Ανάπτυξης Δικτύων [Development and Network Engineering Management]
9. Υπεύθυνος Ποιότητας Πληροφοριακών Συστημάτων/ Δικτύων [Quality Assurance Manager]
10. Υπεύθυνος Ασφάλειας Πληροφοριακών Συστημάτων/ Δικτύων [ICT Security Manager]
11. Μηχανικός Υλικού [Hardware Engineer]
12. Ειδικός Εφαρμογής Ελέγχου Ανάπτυξης Λογισμικού και Εγκατάστασης Υλικού [Test Specialist]
13. Υπεύθυνος Σχεδιασμού Προϊόντων ή/και Υπηρεσιών [Product and/or Services Manager]
14. Υπεύθυνος Έργων ΤΠΕ [ICT Project Manager]
15. Διαχειριστής Βάσεων Δεδομένων και Κέντρων Δεδομένων [Database & Data Center Administrator]
16. Υπεύθυνος Πληροφοριακού Συστήματος/ Λειτουργίας και Δικτύου [Business Information / Network Manager].

Τομέας των Τροφίμων

1. Στέλεχος Διαχείρισης Ασφάλειας & Ποιότητας Τροφίμων
2. Υπεύθυνος Marketing Τροφίμων
3. Επιστημονικός Σύμβουλος Εταιρειών Τροφίμων
4. Επιστήμονας R&D
5. Στέλεχος Εργαστηρίων Ελέγχου Ποιότητας
6. Υπεύθυνος Νομοθεσίας και Επικοινωνίας
7. Υπεύθυνος Προμηθειών Α' Υλών
8. Εξειδικευμένο Στέλεχος Παραγωγής Τροφίμων
9. Μηχανικός Υποδομών & Συντήρησης.

Τομέας Δομικών Προϊόντων

1. Εξειδικευμένο Στέλεχος Περιβαλλοντικής Προστασίας – Ανακύκλωσης και Δομικών Προϊόντων
2. Εξειδικευμένο Στέλεχος Διαχείρισης Ποιότητας Δομικών Προϊόντων
3. Μηχανικός Κατασκευών με έμφαση στη Διαχείριση Ενέργειας
4. Εξειδικευμένο Στέλεχος Παραγωγής Δομικών Προϊόντων
5. Στέλεχος Προώθησης και Πώλησης Ενεργειακά Οικονομικών Δομικών Προϊόντων (Green Marketing).
6. Αρχιτέκτονας Βιοκλιματικής Δόμησης
7. Στέλεχος Έρευνας και Ανάπτυξης Δομικών Προϊόντων
8. Εξειδικευμένο Στέλεχος Οικονομίας Δομικών Προϊόντων

Τομέας του Περιβάλλοντος

1. Ειδικός Αντιρρύπανσης
2. Εξειδικευμένο Στέλεχος Διαχείρισης και Ανακύκλωσης Ειδικών Αποβλήτων (βιομηχανικά κλπ.)
3. Υπεύθυνος Παρακολούθησης Υδάτινων Αποδεκτών και Ποιότητας Πόσιμου Νερού
4. Σύμβουλος Βιομηχανικής Συμβίωσης σε θέματα Περιβάλλοντος
5. Οικονομολόγος του Περιβάλλοντος
6. Ειδικός στον Περιβαλλοντικό Έλεγχο και Πιστοποίηση
7. Επαγγέλματα Εφαρμογών στον Τομέα του Περιβάλλοντος
8. Νομικός Περιβαλλοντικών Θεμάτων.

Τομέας της Εφοδιαστικής Αλυσίδας (Logistics)

1. Υπεύθυνος Εφοδιαστικής Αλυσίδας (Supply Chain Manager)
2. Υπεύθυνος Μεταφορών (Transportation Manager)
3. Υπεύθυνος Logistics (Logistics Manager)
4. Υπάλληλος Logistics (Logistics Coordinator)
5. Υπεύθυνος Διανομής (Distribution Manager)
6. Υπεύθυνος Εξαγωγών (Export Manager)
7. Υπεύθυνος Αποθηκών (Warehouse Manager)
8. Μηχανικός Logistics (Logistics Engineer)
9. Υπεύθυνος Σχεδιασμού Ζήτησης (Demand Planner)
10. Υπεύθυνος Αγορών/Προμηθειών (Purchasing / Procurement Manager)
11. Υπάλληλος Αποθηκών (Warehouse Coordinator)
12. Υπεύθυνος Εξυπηρέτησης Πελατών (Customer Service Manager).

Τομέας του Μετάλλου

1. Εξειδικευμένο Στέλεχος Περιβαλλοντικής Προστασίας – Ανακύκλωσης Προϊόντων Μετάλλου
2. Μηχανικός Εκμετάλλευσης Μεταλλείων και Ορυκτών Πόρων
3. Μηχανικός Τεχνολογίας Μεταλλικών Υλικών

4. Τεχνίτης Κατασκευών Αλουμινίου
5. Γομωτής
6. Χειριστής Μηχανημάτων Έργου
7. Εφαρμοστής, Τεχνίτης – Εφαρμοστής Μηχανημάτων
8. Ηλεκτρολόγος - Ηλεκτρονικός - Ειδικός Αυτοματισμών
9. Τεχνίτης Μεταλλικών Κατασκευών
10. Συγκολλητής και Κόπτης Μετάλλων - Ηλεκτροσυγκολλητής - Οξυγονοκολλητής
11. Χειριστής Εργαλειομηχανών Κοπής/Μορφοποίησης Μετάλλων.

Τομέας της Υγείας

1. Χημικός Μηχανικός ή Χημικός –στην Έρευνα και Παραγωγή Φαρμακευτικών και Παραφαρμακευτικών Προϊόντων
2. Ιατρός Κλινικός Γενετιστής
3. Κλινικός Παθολογοανατόμος (Clinical Pathologist)
4. Φαρμακοποιός - Φαρμακολόγος
5. Υπεύθυνος Διασφάλισης Ποιότητας (Ιατρικός έλεγχος- Αξιολόγηση) (Medical Auditor)
6. Μοριακός Βιολόγος
7. Κλινικός Φαρμακοποιός
8. Ιατρός Επείγουσας Ιατρικής (Emergency Doctor-Acute Medicine)
9. Ψυχολόγος με ειδίκευση στην Κοινωνική Κλινική Ψυχολογία των Εξαρτήσεων
10. Νοσηλευτής Γηριατρικής
11. Πληροφορικός της Υγείας (Health Informatics).

3.2 «Η Ελλάδα 10 χρόνια μπροστά», Mc Kinsey & Company για τον ΣΕΒ (Σεπτέμβριος 2011)

Στο πλαίσιο της μελέτης *Η Ελλάδα 10 χρόνια μπροστά* που εκπόνησε η Mc Kinsey & Company για τον ΣΕΒ εντοπίστηκαν, μεταξύ άλλων, «**αναδυόμενοι αστέρες**» απασχόλησης που αντιπροσωπεύουν ενδεικτικές αναπτυξιακές ευκαιρίες στην Ελλάδα, σε χρονικό ορίζοντα δεκαετίας (2012 – 2022).

Η μελέτη αναδεικνύει οκτώ αναδυόμενους αστέρες, δηλαδή εξειδικευμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, στους οποίους η Ελλάδα κατέχει σχετικό συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλες χώρες της Ε.Ε., αλλά και πέραν αυτής.

Παρ' ό,τι αυτές οι περιοχές οικονομικής δραστηριότητας έχουν σήμερα σχετικά μικρό μέγεθος, μπορούν μελλοντικά, όχι μόνο να συνεισφέρουν σημαντικά στην αύξηση του ΑΕΠ και της απασχόλησης, αλλά να αποκτήσουν και ένα συμβολικό ρόλο επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης.

Οι κλάδοι που παρουσιάζονται ταξινομούνται σε πρωτεύοντες και δευτερεύοντες, ανάλογα με το μέγεθος, αλλά και το χρονικό ορίζοντα της αναμενόμενης συνεισφοράς τους στην αύξηση της απασχόλησης.

Αθροιστικά, οι οκτώ αναδυόμενοι αστέρες μπορούν να συνεισφέρουν πρόσθετη -άμεση και έμμεση- απασχόληση με περισσότερες από 70.000 νέες θέσεις εργασίας σε ορίζοντα δεκαετίας.

Οι πρωτεύοντες **«αναδυόμενοι αστέρες»** είναι οι εξής:

- Παραγωγή γενόσημων φαρμάκων
- Ιατρικός τουρισμός
- Φροντίδα για την τρίτη ηλικία και τους χρόνιους ασθενείς
- Ιχθυοκαλλιέργειες
- Δημιουργία περιφερειακών διαμετακομιστικών κέντρων
- Διαχείριση αποβλήτων

Αντίστοιχα, οι δύο δευτερεύοντες υπο-κλάδοι, οι οποίοι αναμένεται να διαδραματίσουν έναν περισσότερο συμβολικό ρόλο στο νέο μοντέλο ανάπτυξης της Ελλάδας, περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- Εξειδικευμένες κατηγορίες τροφίμων
- Δημιουργία στοχευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων στον τομέα των κλασικών σπουδών.

4. «Απασχόληση και επαγγέλματα στην Ελλάδα στις απαρχές του 21^{ου} αιώνα», Μελέτες/ Studies 13, Άγγελος Ευστράτογλου, Αλίκη Κύρου, Αιμιλία Μαρσέλλου, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών εξελίξεων, Σεπτέμβριος 2011.

Το Ινστιτούτο Εργασίας της ΓΣΕΕ δημοσίευσε το Σεπτέμβριο του 2011 τα αποτελέσματα μελέτης με τίτλο *Απασχόληση και επαγγέλματα στην Ελλάδα στις απαρχές του 21^{ου} αιώνα* στο πλαίσιο της οποίας, μεταξύ άλλων, διερευνώνται οι μεταβολές στην απασχόληση των επαγγελματικών κατηγοριών το διάστημα 2000-2009.

Η διερεύνηση αυτή επέτρεψε την ανάδειξη των βασικών τάσεων της επαγγελματικής απασχόλησης για το σύνολο της χώρας και τη διαπίστωση του δυναμικού ή μη χαρακτήρα των επαγγελμάτων.

Οι κύριοι στόχοι της μελέτης αφορούσαν στη διερεύνηση των εξελίξεων της απασχόλησης στα διάφορα επαγγέλματα στην Ελλάδα το χρονικό διάστημα 2000-2009 και την ανάδειξη των αιτιών που συνδέονται με τις εξελίξεις αυτές.

Καθώς η περίοδος της ανάλυσης (2000-2009) περιλαμβάνει ένα μόνο έτος (2009) της σημαντικής κρίσης που χαρακτηρίζει τις ευρύτερες οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις της χώρας, οι επιπτώσεις της κρίσης δεν είναι ιδιαίτερα εμφανείς. Ωστόσο, η συγκεκριμένη μελέτη κρίνεται χρήσιμη μιας και αποτυπώνει χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας που δεν έχουν ανατραπεί πλήρως λόγω της κρίσης, ενώ παράλληλα συμβάλει στην ανάδειξη των αιτιών που συνδέονται και με τις εξελίξεις των τελευταίων χρόνων.

Αποτελέσματα της μελέτης

Κύρια χαρακτηριστικά των εξελίξεων θα μπορούσαν να θεωρηθούν η συνεχιζόμενη, και την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, μείωση της απασχόλησης του πρωτογενούς τομέα, η περαιτέρω αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών και οι σημαντικές αναδιαρθρώσεις και ανακατατάξεις της απασχόλησης του δευτερογενούς τομέα.

Ο ρυθμός μείωσης των κλάδων **του πρωτογενούς τομέα** είναι ιδιαίτερα σημαντικός (συνολικά η απασχόληση μειώνεται κατά 25,6%), έτσι ώστε το 2009 ο κλάδος της γεωργίας - κτηνοτροφίας να χάνει την παραδοσιακή πρωτοκαθεδρία που διατηρούσε στην απασχόληση από καταβολής του ελληνικού κράτους.

Στον αντίποδα, το σύνολο των κλάδων του **τριτογενούς τομέα** αυξάνει με ρυθμούς σχετικά υψηλούς που διαφοροποιούνται, ωστόσο, σημαντικά ανάμεσά τους. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας (62,0%) και εκπαίδευση (32,9%) εμφανίζουν τους υψηλότερους ρυθμούς, ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί (5,6%) και ξενοδοχεία-εστιατόρια (15,4%) τους χαμηλότερους.

Στον **δευτερογενή τομέα**, ηλεκτρισμός, ύδρευση και κατασκευές παρουσιάζουν περαιτέρω αυξήσεις της απασχόλησής τους, ενώ ορυχεία - λατομεία και μεταποίηση μειώσεις. Ειδικότερα για τη μεταποίηση, οι εξελίξεις της οποίας σηματοδοτούν διαδικασίες μιας απόλυτης βιομηχανικής οπισθοχώρησης, κύριο χαρακτηριστικό θα μπορούσε να θεωρηθεί η περαιτέρω αποδυνάμωση των παραδοσιακών της κλάδων και η εξαιρετικά περιορισμένη παρουσία κλάδων υψηλής τεχνολογικής εξειδίκευσης.

Με βάση τα ευρήματα, οι εξελίξεις στις μεταβολές των επαγγελμαμάτων στις γενικές επαγγελματικές κατηγορίες παρέχουν ενδείξεις τάσεων πόλωσης των επαγγελμαμάτων της ελληνικής οικονομίας.

Τούτο επιβεβαιώνεται από τη διερεύνηση των εξελίξεων στις αναλυτικές κατηγορίες των επαγγελμαμάτων.

Η διαπίστωση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι οι δύο «ακραίες» περιπτώσεις των τεχνολογικών και επιστημονικών επαγγελμαμάτων (τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί των επιστημών [41,5%] και πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά επαγγέλματα [39,0%]) και των επαγγελμαμάτων που απαιτούν ανειδίκευτο προσωπικό (ανειδίκευτοι εργάτες, χειρώνακτες και μικροεπαγγελματίες [41,5%]) εμφανίζουν τις μεγαλύτερες ποσοστιαίες αυξήσεις την ίδια στιγμή που οι «ενδιάμεσες» επαγγελματικές κατηγορίες παρουσιάζουν σημαντικά χαμηλότερες αυξήσεις (απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές [25,3%], μέλη των βουλευομένων σωμάτων κ.ά. [16,2%], χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων [7,6%] και υπάλληλοι γραφείου [7,0%]) και μειώσεις (ειδικευμένοι τεχνίτες [-5,9%] και ειδικευμένοι γεωργοί [-28,5%]).

Ένας συμπληρωματικός, αν και σχηματικός, τρόπος ανάδειξης των παραπάνω εξελίξεων συνίσταται και στη διερεύνηση των μεταβολών των επαγγελμαμάτων με βάση την κατηγοριοποίησή τους **σε χειρωνακτικά και μη χειρωνακτικά**.

Και σε αυτή την περίπτωση γίνεται φανερή η τάση επέκτασης των μη χειρωνακτικών επαγγελμαμάτων, που αφορούν κατά κύριο λόγο στον τομέα των υπηρεσιών, ενώ τα χειρωνακτικά πα-

ραμένουν στάσιμα.

5. «Σύγχρονες επαγγελματικές δεξιότητες στην αγορά εργασίας για τους απόφοιτους ΤΕΕ», EURICON ΕΠΕ για τον Οργανισμό Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών, Αθήνα 2007.

Ο Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών – ΟΕΠΕΚ (νυν Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής - Ι.Ε.Π.) δημοσίευσε μελέτη, σκοπός της οποίας ήταν ο προσδιορισμός εκείνων των δεξιοτήτων που θα πρέπει να διαθέτουν οι απόφοιτοι των Τεχνικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων - ΤΕΕ για να διεκδικήσουν μία θέση στην αγορά εργασίας. Ίσως είναι η μοναδική μελέτη που έχει δημοσιευτεί από φορέα κατά τεκμήριο αξιόπιστο, η οποία να αναφέρεται στη ζήτηση ειδικοτήτων και δεξιοτήτων που αφορούν τα τεχνικά επαγγέλματα και την τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα. Βέβαια, τα αποτελέσματα αφορούν συνολικά την προ κρίσης εποχή και για το λόγο αυτό η παρουσίαση που ακολουθεί είναι περιορισμένη.

Μεθοδολογία της μελέτης

Επιδίωξη της μελέτης αποτελεί η διερεύνηση της προσφοράς και ζήτησης ειδικοτήτων και δεξιοτήτων που είναι δυνατό να αξιοποιηθούν στον επαναπροσδιορισμό πολιτικών που αφορούν στην αγορά εργασίας και ειδικότερα πολιτικών που συνδέονται με τον επανακαθορισμό/εμπλουτισμό του περιεχομένου σπουδών των ΤΕΕ και την εναρμόνιση του συγκεκριμένου τομέα εκπαίδευσης με τις αντίστοιχες ανάγκες και προσδοκίες της αγοράς εργασίας.

Μεθοδολογικά, η μελέτη βασίστηκε σε συλλογή και επεξεργασία δεδομένων από τη σχετική βιβλιογραφία, καθώς και σε ποσοτική έρευνα με ερωτηματολόγια σε αντιπροσωπευτικό δείγμα επιχειρήσεων (στρωματοποιημένη δειγματοληψία με βάση την κατηγοριοποίηση των επαγγελμάτων ανά ΣΤΕΠ, με κριτήρια της στρωματοποιημένης δειγματοληψίας τη γεωγραφική κατανομή και τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας).

Από τα αποτελέσματα της μελέτης προκύπτει ότι η σύγχρονη αγορά εργασίας απαιτεί από τους/τις εργαζόμενους/ες όχι μόνο την κτήση τυπικών προσόντων, αλλά τη συνεχή αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων τους και την ανάπτυξη «κοινωνικών ικανοτήτων», ταυτόχρονα με ευελιξία και προσαρμογή στα νέα κάθε φορά δεδομένα.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων στις επιχειρήσεις της έρευνας είναι απόφοιτοι/ες ΤΕΙ/Πανεπιστημίων και απόφοιτοι/ες Γυμνασίου και Λυκείου. Το ποσοστό προσφοράς εργασίας σε απόφοιτους/ες ΤΕΕ είναι μικρό: 7,1%. Επομένως, είτε οι ειδικότητες της ΤΕΕ δεν αντιστοιχούν στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, είτε το τυπικό προσόν του απολυτηρίου της ΤΕΕ δεν είναι αρκετό, αν και πιθανότατα ισχύουν και τα δύο. Στην πλειοψηφία τους οι εργοδότες που απασχολούν αποφοίτους ΤΕΕ είναι ικανοποιημένοι από την απόδοσή τους.

Πολύ λίγοι/ες, ωστόσο, σημείωσαν κάποιες ελλείψεις κυρίως στις επαγγελματικές γνώσεις και λιγότερο στην ευελιξία/προσαρμοστικότητα, στις ξένες γλώσσες και στα τυπικά προσόντα. Οι βασικότερες από τις ελλείψεις που αναφέρονται, εντοπίζονται στη γνώση Η/Υ.

1. Θέσεις κατάλληλες για απόφοιτους/ες ΤΕΕ

Στις μισές σχεδόν από τις επιχειρήσεις του δείγματος δεν υπάρχουν θέσεις εργασίας που να αντιστοιχούν σε προσόντα απόφοιτων ΤΕΕ. Οι θέσεις εργασίας που μπορούν να προσφέρουν οι επιχειρήσεις σε απόφοιτους/ες ΤΕΕ αφορούν κυρίως στις ειδικότητες Μηχανολόγος, Ηλεκτρολόγος, Ηλεκτρονικός και Ειδικός Οικονομίας Διοίκησης και σε μικρότερα ποσοστά στις ειδικότητες Ειδικός Πληροφορικής και Δικτύων Η/Υ και Ειδικός Γεωπονίας Τροφίμων και Περιβάλλοντος.

2. Κενές θέσεις εργασίας

Μόνο το 11% των ερωτώμενων επιχειρηματιών απάντησε καταφατικά στην ύπαρξη κενών θέσεων εργασίας. Το αποτέλεσμα ήταν μάλλον αναμενόμενο με βάση τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας.

Οι κενές θέσεις που υπάρχουν στις επιχειρήσεις του δείγματος, αφορούν κυρίως στις ειδικότητες: **«Ειδικός/ή Οικονομίας Διοίκησης», «Μηχανολόγος», «Ηλεκτρονικός», «Ειδικός/ή Πληροφορικής και Δικτύων Η/Υ» και «Ειδικός/ή Εφαρμοσμένων Τεχνών».**

3. Υφιστάμενες ειδικότητες στις επιχειρήσεις

Οι επιχειρήσεις απασχολούν κυρίως άτομα των ειδικοτήτων Ηλεκτρολόγος, Μηχανολόγος και Ηλεκτρονικός και σε μικρότερα ποσοστά άλλων ειδικοτήτων, όπως Ειδικός/ή Οικονομίας Διοίκησης, Ειδικός/ή Πληροφορικής - Δικτύων Η/Υ και Ειδικός/ή Υγείας και Πρόνοιας. Η προσφορά εργασίας σε άτομα κυρίως αυτών των ειδικοτήτων ενισχύει τα αποτελέσματα της έρευνας, σύμφωνα με τα οποία υψηλότερα ποσοστά σε εργασία σχετική με την ειδικότητά τους παρουσιάζουν οι απόφοιτοι/ες των ειδικοτήτων Πληροφορικής, Μηχανολογίας, Ηλεκτρονικών και Ηλεκτρολογίας.

4. Αλλαγές στις ειδικότητες

Σε ποσοστό 90,1% οι επιχειρήσεις δεν προχώρησαν σε αλλαγή (κατάργηση ή αντικατάσταση) ειδικοτήτων, σε εισαγωγή νέων ή σε τροποποίηση του περιεχομένου τους τα τρία τελευταία χρόνια.

Οι αλλαγές στις οποίες προχώρησε ένα μικρό ποσοστό επιχειρήσεων (9,9%), αφορούν κυρίως σε αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων και σε μικρότερο βαθμό σε μεταβολές στο περιεχόμενο της ειδικότητας. Η αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων παρατηρήθηκε κυρίως στις ειδικότητες Ηλεκτρονικός και Ειδικός/ή Υγείας και Πρόνοιας και σε μικρότερο ποσοστό στην ειδικότητα Ηλεκτρολόγος. Μικρή αύξηση παρατηρήθηκε επίσης στις ειδικότητες Μηχανολόγος και Ειδικός/ή Πληροφορικής - Δικτύων Η/Υ. Μεταβολές στο περιεχόμενο παρατηρήθηκαν κυρίως στις ειδικότητες Μηχανολόγος και Ειδικός/ή Πληροφορικής - Δικτύων Η/Υ και σε μικρότερο ποσοστό στην ειδικότητα Ειδικός/ή Εφαρμοσμένων Τεχνών. Οι αλλαγές στο περιεχόμενο είναι λογικό να συμβαίνουν σε ειδικότητες στις οποίες τα δεδομένα συνεχώς μεταβάλλονται ακολουθώντας την ανάπτυξη της τεχνολογίας.

5. Νέες ειδικότητες

Το 83,4% των ερωτηθέντων επιχειρηματιών πιστεύει ότι δε θα χρειαστούν νέες ειδικότητες στις επιχειρήσεις τους. Οι λόγοι που θα δημιουργήσουν ωστόσο την ανάγκη για νέες ειδικότητες, πιστεύεται ότι είναι κυρίως οι αλλαγές στην τεχνολογία και στον προσανατολισμό της επιχείρησης (σε σχέση με το παραγόμενο προϊόν ή την προσφερόμενη υπηρεσία).

Όπως προκύπτει, οι αλλαγές στην τεχνολογία θα δημιουργήσουν ζήτηση για 7 ειδικότητες: **Ειδικός/ή Πληροφορικής - Δικτύων Η/Υ, Μηχανολόγος, Ειδικός/ή Οικονομίας Διοίκησης και Ειδικός/ή Εφαρμοσμένων Τεχνών.**¹

(Υπενθυμίζεται ότι ο χρονικός ορίζοντας των προβλέψεων της έρευνας έφτανε περίπου μέχρι το 2010).

6. «Η απασχόληση στον τουριστικό τομέα», Κυριάκος Ρέρρες, ΙΤΕΠ Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων, Αθήνα 2012.

Στο πλαίσιο της μελέτης αυτής παρουσιάζονται κυρίως μακροοικονομικά στοιχεία της υφιστάμενης απασχόλησης στον τουριστικό τομέα της Ελλάδας, γι' αυτό και τα αποτελέσματά της έχουν περιορισμένο ενδιαφέρον για τους στόχους της παρούσας μελέτης.

Από τη μελέτη αυτή παρατίθενται τα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη απασχόλησης στον τουρισμό, από τα οποία προκύπτει το μεγάλο ειδικό βάρος του τομέα στην ύπαρξη θέσεων εργασίας στη χώρα μας:

- Ο τομέας των ξενοδοχείων και της εστίασης προσφέρει το 4,2% των συνολικών θέσεων.
- Από την ετήσια έρευνα πεδίου που πραγματοποιεί το ΙΤΕΠ στα ελληνικά ξενοδοχεία, προέκυψε ότι το Μάιο του 2012 η συνολική απασχόληση ανερχόταν στα 92.100 άτομα και τον Αύγουστο στα 119.990 άτομα.
- Σε σχέση με το 2011 η απασχόληση ήταν μειωμένη κατά 2,3% το Μάιο και αυξημένη κατά 0,8% τον Αύγουστο.

7. «Δείκτης Τάσεων Αγοράς Εργασίας 2013 – 1^ο Εξάμηνο», ALBA Graduate Business School at The American College of Greece – Τμήμα εφαρμοσμένης έρευνας και καινοτομίας, επιστημονική καθοδήγηση: Δρ. Όλγα Επιτροπάκη, Μάρτιος 2013.

Η έρευνα του ALBA Business School at the American College of Greece πραγματοποιείται κάθε εξάμηνο σε αντιπροσωπευτικό δείγμα ελληνικών επιχειρήσεων.

Σημειωτέον ότι η έρευνα αυτή καταγράφει τις τάσεις της ζήτησης προσωπικού, **αποκλειστικά για θέσεις στελεχών των επιχειρήσεων**, και δεν καταγράφει στοιχεία της ζήτησης προσωπικού χαμηλών προσόντων.

Το 7,5% του δείγματος είναι εταιρείες που ανήκουν στον κλάδο των Τηλεπικοινωνιών και της Πληροφορικής. Το 16,6% προέρχεται από τον κλάδο της Βιομηχανίας, το 20,9% δραστηριοποιούνται στον κλάδο της παροχής Υπηρεσιών, ενώ το 23,5% των επιχειρήσεων δραστηριοποιούνται στον

¹ Ως δυναμικές ειδικότητες (δηλαδή αυτές που παρουσιάζουν θετικές προοπτικές απασχόλησης) στις οποίες μπορούν να απασχοληθούν οι απόφοιτοι ΤΕΕ στην ίδια έρευνα εμφανίζονται και οι εξής: Γραφίστας, Ειδικός Εργαστηριακών Εφαρμογών, Αισθητικός, Οδοντοτεχνίτης, Ηλεκτρονικός, Ψυκτικός, Ηλεκτρολόγος, Ειδικός Κλιματισμού, Χειριστής Μηχανημάτων, Μηχανικός – service αυτοκινήτων, Ηλεκτρονικοί Μοτοσικλετών, Σερβιτόρος, Καμαριέρα, Ρεσεψιονίστ, Μάγειρας, Ειδικός Οικονομίας και Διοίκησης, Γραμματέας, Υπάλληλος Γραφείου, Πωλητής/τρια, Βρεφονηπιοκόμος, Τεχνικός Ηλεκτρονικού Υπολογιστή, Ειδικός Δικτύων Ηλεκτρονικού Υπολογιστή.

κλάδο του Εμπορίου. Στο πρώτο εξάμηνο της έρευνας για το 2013 συμμετέχουν επίσης Τράπεζες σε ποσοστό 8,6% του δείγματος, εταιρείες του κλάδου των Κατασκευών σε ποσοστό 4,8%, Τουριστικές επιχειρήσεις σε ποσοστό 4,8%, Φαρμακευτικές εταιρείες 8,6%, Εκπαιδευτικοί Οργανισμοί 3,2%, ενώ τα ΜΜΕ/Εκδόσεις και ο κλάδος των Μεταφορών/Logistics ανέρχονται σε 0,5% και 1,1% αντίστοιχα.

Το 94,7% των επιχειρήσεων του δείγματος είναι ιδιωτικές. Ένας σημαντικός αριθμός εταιρειών του δείγματος δραστηριοποιείται σε περισσότερες από μία περιοχές της Ελλάδας, αλλά η πλειοψηφία (87,7%) των εταιρειών δηλώνει το νομό Αττικής και τη Θεσσαλονίκη (43,3%), δηλαδή τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας.

Τα αποτελέσματα συνοψίζονται στα εξής:

Το 26,3% των επιχειρήσεων του δείγματος ενδέχεται να προβεί σε **μείωση** του εργατικού δυναμικού μέχρι το τέλος του χρόνου (49,3% το προηγούμενο εξάμηνο). Το 21,5% των εταιρειών θα πραγματοποιήσει προσλήψεις. Το 52,2% δε θα προβεί σε καμία ενέργεια.

Σε αντίθεση με το γενικότερο οικονομικό κλίμα, οι επιχειρήσεις εμφανίζονται **αισιόδοξες** και μόνο το 8% δηλώνει απαισιοδοξία.

Άνοδο γύρω στο 45% στις ενέργειες προσέλκυσης και επιλογής προσωπικού αναμένεται μόνο στον κλάδο των **Υπηρεσιών** και του **Τουρισμού**.

Στον κλάδο των **Μεταφορών/Logistics**, οι προσδοκίες αύξησης ενεργειών προσέλκυσης νέου προσωπικού είναι μηδενικές, ενώ εξίσου πολύ χαμηλό ποσοστό ενεργειών προσέλκυσης και επιλογής προσωπικού παρουσιάζει και ο κλάδος των **Κατασκευών** και της **Εκπαίδευσης**.

Στις εταιρείες **Τηλεπικοινωνιών/Πληροφορικής** αναμένεται άνοδος 35% στις προσλήψεις.

Και σε αυτό το εξάμηνο (Ιανουάριος-Ιούνιος 2013) συνεχίζεται η προτίμηση των επιχειρήσεων προς τα νεαρά στελέχη/ αποφοίτους (**53,1%**).

Όσες εταιρείες προχωρήσουν σε προσλήψεις στρέφονται κυρίως στους τομείς των Πωλήσεων, της Εξυπηρέτησης Πελατών, των Οικονομικών/ Λογιστικής και του Marketing.

Οι ιστοσελίδες αναζήτησης εργασίας παραμένουν για τις εταιρείες η πιο δημοφιλής μέθοδος προσέλκυσης και αναζήτησης προσωπικού. Ακολουθούν, οι εταιρικές βάσεις βιογραφικών, η ενδο-εταιρική αναζήτηση για εσωτερική κάλυψη θέσεων, τα εταιρικά web sites και η αναζήτηση μέσω του κοινωνικού δικτύου των εργαζομένων. Οι δύο πιο επιτυχημένες μέθοδοι σε σχέση με το πλήθος των εταιρειών που τις χρησιμοποίησαν είναι η εταιρική ιστοσελίδα και οι κυνηγοί στελεχών (head hunters), ενώ τα τεστ δεξιοτήτων παρουσιάζονται ως πιο επιτυχημένα εργαλεία επιλογής προσωπικού συγκριτικά με τις συνεντεύξεις.

Το 55,1% των εταιρειών χρησιμοποιεί τις συνεντεύξεις ως το βασικό εργαλείο επιλογής προσωπικού, ενώ το 21% χρησιμοποιεί και άλλα εργαλεία όπως **ψυχομετρικά τεστ** και **τεστ δεξιοτήτων (Η/Υ, ξένων γλωσσών κλπ).**

Περίπου το 40% των εταιρειών απάντησε ότι στις αγγελίες που αφορούν θέσεις υπαλλήλων γραμματείας, λογιστηρίου, τεχνικών Η/Υ και υπαλλήλων γραφείου ζητούν πιστοποιημένη γνώση Η/Υ.

Η πλειοψηφία των εταιρειών κρίνει σημαντική την ύπαρξη πιστοποίησης γνώσης Η/Υ, αγγλικών ή άλλων επαγγελματικών δεξιοτήτων για την τελική επιλογή νέου προσωπικού.

Το 48,7% των εταιρειών θεωρεί βασική προϋπόθεση για την επιλογή νέου προσωπικού την ύπαρξη **Μεταπτυχιακού** τίτλου σπουδών.

8. “Talent shortage survey 2013 – Research results 10 θέσεις εργασίας με τη μεγαλύτερη ζήτηση στην Ελλάδα”, Manpower Group, 2013.

Μεθοδολογία

Η ανά τρίμηνο επαναλαμβανόμενη Έρευνα της Manpower για τις Προοπτικές Απασχόλησης στην Ελλάδα, πραγματοποιήθηκε κατά το Δ' Τρίμηνο του 2013 *Talent shortage survey 2013 – Research results*, μέσω συνεντεύξεων σε αντιπροσωπευτικό δείγμα 751 εργοδοτών.

Η έρευνα αυτή δείχνει μόνον τις βραχυπρόθεσμες τάσεις συνολικής απασχόλησης σε 9 κλάδους της ελληνικής οικονομίας.

Οι τομείς αυτοί είναι: γεωργία, δημόσιος τομέας και κοινωνικές υπηρεσίες, εμπόριο (χονδρική και λιανική), ηλεκτρισμός- φυσικό αέριο-ύδρευση, κατασκευές, μεταποίηση, μεταφορές και επικοινωνίες, τουρισμός, χρηματοοικονομικά-ασφάλειες-ακίνητη περιουσία-παροχή υπηρεσιών προς επιχειρήσεις.

Οι τάσεις της ζήτησης δίνονται σε ποσοστά έναντι του προηγούμενου τριμήνου.

Αποτελέσματα της έρευνας

Δυσκολία αντιμετωπίζει το 38% των εργοδοτών στην κάλυψη θέσεων εργασίας, σύμφωνα με τα συμπεράσματα της έρευνας.

Αναλυτικά, οι 10 θέσεις εργασίας στις οποίες αντιμετωπίζουν οι εργοδότες τις μεγαλύτερες δυσκολίες για να τις καλύψουν είναι:

- Επαγγελματίες Πωλητές
- Υψηλόβαθμα Στελέχη
- Τεχνικοί
- Εξειδικευμένοι Τεχνίτες
- Προσωπικό Εξυπηρέτησης και Υποστήριξης Πελατών
- Προσωπικό για Λογιστήρια/Οικονομικά Τμήματα
- Προσωπικό IT (πληροφορική)
- Προσωπικό για Διοικητική και Γραμματειακή Υποστήριξη
- Διευθυντές Πωλήσεων
- Μηχανικοί

9. Ευρωπαϊκή πύλη για την επαγγελματική κινητικότητα – EURES, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικές υποθέσεις και Κοινωνική ένταξη, Δεκέμβριος 2013.

Στην πύλη EURES μπορεί κανείς να βρει καταγεγραμμένες θέσεις εργασίας σε εθνικό επίπεδο για όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε. Στοιχεία αυτής της κατηγορίας υπάρχουν και για την Ελλάδα, τα οποία παρατίθενται κατωτέρω.

Τα στοιχεία αυτά από μόνα τους δεν έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης, όμως μπορεί να είναι χρήσιμα για την εξαγωγή συνθετικών συμπερασμάτων, π.χ. συγκρινόμενα με ευρήματα από τις συνεντεύξεις.

Πού υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις εργασίας;

Σύμφωνα με τα στοιχεία των καταγεγραμμένων θέσεων εργασίας σε εθνικό επίπεδο, οι προσφερόμενες θέσεις αφορούν περισσότερο **υπαλλήλους γραφείου και λογιστηρίου.**

Ακολουθούν:

- πωλητές καταστημάτων
- ανειδίκευτοι εργάτες στις κατασκευές και στη μεταποίηση
- απασχολούμενοι στην παροχή προσωπικών υπηρεσιών (κομμωτές, μάγειροι, σερβιτόροι, κλπ)
- οδηγοί και χειριστές εξοπλισμού
- ειδικευμένοι στις πωλήσεις και στην εξυπηρέτηση των επιχειρήσεων (γραμματείς, βοηθοί λογιστών, πρόσωπα που αναπτύσσουν επαγγελματική δραστηριότητα στους τομείς των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των πωλήσεων και συναφών επαγγελμάτων).

Σημαντική προσφορά θέσεων εργασίας υπάρχει ακόμη στις ειδικότητες των:

- μεταφορέων
- οικιακών βοηθών και καθαριστών.

Ακολουθούν:

- οι τεχνίτες ανέγερσης και επιδιόρθωσης κτιρίων
- οι μηχανικοί, εφαρμοστές και συντηρητές μηχανών (ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού)
- τεχνολόγοι πληροφορικής, σχεδιαστές
- τεχνικοί βοηθοί
- χειριστές πληροφορικής και τεχνικοί αυτοκινήτων.

10. «Κρίση και ελληνική οικονομία. Αξιολόγηση κλαδικών επιδόσεων με άξονα τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις», Ηλίας Λίκκος, Παρασκευή Βλάχου, Ειρήνη Στάγκελ, Κωνσταντίνος Κεφαλάς, Τράπεζα Πειραιώς, Αθήνα Ιούλιος 2013.

Τον Ιούλιο του 2013, η Τράπεζα Πειραιώς ολοκλήρωσε και δημοσίευσε μελέτη με τίτλο *Κρίση και ελληνική οικονομία. Αξιολόγηση κλαδικών επιδόσεων με άξονα τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.*

Μεθοδολογία

Σκοπός της μελέτης είναι η αξιολόγηση και η ιεράρχηση των επιδόσεων των 50 βασικότερων κλάδων της ελληνικής οικονομίας με βάση τα *θεμελιώδη μεγέθη των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜμΕ)*.

Ταυτόχρονα, η διαχρονικότητα της μελέτης επιτρέπει να εντοπιστούν οι κλάδοι με την ισχυρότερη **Θετική Δυναμική** (σε όρους βελτίωσης της αξιολόγησής τους από το 2007 στο 2011), καθώς και οι κλάδοι με **Φθίνουσες Προοπτικές** (με βάση την υποχώρηση της αξιολόγησής τους από το 2007 στο 2011).

Το βασικό αναλυτικό εργαλείο, βάσει του οποίου πραγματοποιούνται η ανάλυση και η ιεράρχηση των επιχειρηματικών κλάδων, είναι ο δείκτης **BIC (Best In Class Index)**, ο οποίος αποτελεί ένα συνολικό δείκτη κλαδικών επιδόσεων. Αρχικά, οι επιδόσεις κάθε κλάδου οικονομικής δραστηριότητας αξιολογούνται κατά μήκος τεσσάρων αξόνων, οι οποίοι συνοψίζουν τις **βασικές διαστάσεις μέτρησης** της επιχειρηματικής δραστηριότητας, όπως η *ρευστότητα*, η *αποδοτικότητα*, η *κεφαλαιακή διάρθρωση* και η *συσχέτιση με το μακροοικονομικό περιβάλλον*. Εν συνεχεία – για τη διευκόλυνση εξαγωγής ουσιαστικών συμπερασμάτων – οι τέσσερις αυτοί άξονες χρησιμοποιούνται για τη σύνθεση του δείκτη BIC.

Αποτελέσματα

Από τη μελέτη προέκυψε ότι οι 10 κλάδοι με τις υψηλότερες επιδόσεις είναι:

- Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης
- Διαχείριση ακίνητης περιουσίας
- Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού
- Αεροπορικές μεταφορές
- Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού
- Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού
- Τηλεπικοινωνίες
- Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας
- Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες
- Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα

Άλλοι ανερχόμενοι κλάδοι είναι επίσης (με προοπτικές στο μέλλον)

- Τηλεπικοινωνίες
- Αεροπορικές μεταφορές
- Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού
- Γεωργία, δασοκομία και αλιεία

Σύμφωνα με την έρευνα, φθίνοντες κλάδοι είναι:

- Εκδοτικές δραστηριότητες
- Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και σκευασμάτων
- Ορυχεία και λατομεία
- Κατασκευή οχημάτων
- Κατασκευές

A.4 Επίλογος

Στο κεφάλαιο αυτό, προσπαθήσαμε να παρουσιάσουμε, συνοπτικά, βασικά πορίσματα της διεθνούς, αλλά κατά κύριο λόγο, της ελληνικής βιβλιογραφίας, σχετικά με τις προοπτικές και τις εξελίξεις στο χώρο των διαφόρων επαγγελμάτων. Στην παρουσίασή μας συμπεριλήφθηκαν πηγές διαφόρων φορέων, όπως Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί, ερευνητικοί φορείς και Πανεπιστήμια, ενώσεις εργοδοτών και εργαζομένων και άλλοι. Κάθε μελέτη που παρουσιάστηκε προσεγγίζει το δικό της ζητούμενο με μια ξεχωριστή μεθοδολογία. Το αντικείμενο της μελέτης μπορεί να ποικίλει και να αφορά, για παράδειγμα, έναν επαγγελματικό κλάδο, βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας, επιχειρήσεις συγκεκριμένου μεγέθους ή στελέχη συγκεκριμένου προφίλ. Αντίστοιχα, τα στοιχεία που συλλέγονται και αξιοποιούνται μπορεί να είναι καταγραφές κενών θέσεων, συνεντεύξεις, οικονομικοί δείκτες κλπ. Ήδη από την εισαγωγή, έγιναν σαφείς οι στόχοι και οι περιορισμοί της παρουσίασης αυτής. Συνθετικά πορίσματα από ένα τόσο ανομοιογενές υλικό θα ήταν δύσκολο να προκύψουν. Ωστόσο οι τάσεις στο χώρο της ελληνικής οικονομίας σε επίπεδο επαγγελμάτων και δεξιοτήτων πιστεύουμε ότι σκιαγραφούνται και ο αναγνώστης αποκτά μια εικόνα του τοπίου τέτοια που να ανταποκρίνεται στην ανάγκη της βασικής πληροφόρησης.

Η παρουσίαση που προηγήθηκε δεν θα μπορούσε να είναι εξαντλητική και να φωτίσει κάθε πλευρά του θέματος. Προτείνεται ένθερμα σε όποιον ενδιαφέρεται για περαιτέρω μελέτη και εμπάθυνση να ανατρέξει στις ίδιες τις πηγές που χρησιμοποιήθηκαν, ή και σε άλλο υλικό που πιθανά παρουσιάζει ενδιαφέρον.

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό, είναι σκόπιμο να αναφερθεί, ως μια σημαντική πηγή πληροφόρησης για κάθε ενδιαφερόμενο, και το O*NET (Αμερικανικό Δίκτυο Πληροφόρησης Επαγγελμάτων). Πέραν του ότι το O*NET είναι η κύρια πηγή πληροφόρησης για επαγγέλματα και δεξιότητες των ΗΠΑ, αποτελεί ταυτόχρονα την πληρέστερη πηγή πληροφόρησης γύρω από τα επαγγέλματα και τις δεξιότητες στον κόσμο.

Βασικός πυλώνας του προγράμματος είναι η Βάση Δεδομένων O*NET, η οποία περιλαμβάνει πληροφορίες, τυποποιημένα και εξειδικευμένα στοιχεία που αναφέρονται σε επαγγέλματα.

Η Βάση Δεδομένων O*NET είναι δωρεάν προσβάσιμη σε όλους και επικαιροποιείται διαρκώς στη βάση πρωτογενούς έρευνας ευρέως φάσματος, στην οποία συμμετέχουν εργαζόμενοι από κάθε επάγγελμα.

Οι πληροφορίες αυτής της βάσης δεδομένων αποτελούν την καρδιά του O*NET OnLine, που είναι μια διαδραστική εφαρμογή για την εξερεύνηση και την αναζήτηση επαγγελμάτων.

Η βάση δεδομένων αποτελεί τη βάση για τα εργαλεία Career Exploration Tools, που υποστηρίζουν εργαζόμενους και σπουδαστές που αναζητούν κατάλληλη σταδιοδρομία.

Το πιο ενδιαφέρον τμήμα του O*NET, όπου μπορεί κανείς να ανατρέχει για πληροφορίες, είναι το τμήμα που περιλαμβάνει τα λεγόμενα emerging tasks (αναδυόμενα προσόντα και δεξιότητες).

B. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

B.1 Μεθοδολογία και τρόπος διεξαγωγής των συνεντεύξεων

Στο πλαίσιο της μελέτης πραγματοποιήθηκαν 26 συνεντεύξεις σε βάθος, μέσης διάρκειας μιας ώρας, με ανώτερα στελέχη οργανισμών και επιχειρήσεων, εκπαιδευτικούς, στελέχη κοινωνικών εταιρών, μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας και εμπειρογνώμονες. Πολλοί από τους συνομιλητές συνδύαζαν περισσότερες από τις παραπάνω ιδιότητες.

Η επιλογή των ατόμων για τις συνεντεύξεις έγινε σε στενή συνεργασία μεταξύ των μελετητών και του ΕΟΠΠΕΠ. Η ποιοτική φύση της έρευνας δεν απαιτεί αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος κατά τα πρότυπα των ποσοτικών ερευνών, απαιτεί όμως προσπάθεια για τον εντοπισμό ατόμων που διαθέτουν την απαιτούμενη γνώση και επαφή με το αντικείμενο της μελέτης.

Συνεντεύξεις παραχωρήθηκαν από τους κάτωθι (κατά αλφαβητική σειρά):

- 1. Δρ. Γιώργος Αϊσλάιτνερ**, Φαρμακοποιός, Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων ΕΟΦ
- 2. Μιχάλης Βασταρδής**, Καθηγητής Οργάνωσης & Διοίκησης Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πειραιά
- 3. Δημήτριος Βολουδάκης**, Γεωπόνος, υπ. Διδάκτωρ Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών
- 4. Δρ. Σταύρος Ευαγγελάτος**, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Φαρμάκων και Φαρμακείων, Υπουργείο Υγείας
- 5. Νίκος Ζυγούρης**, Πολιτικός Μηχανικός, MSc
- 6. Δρ. Χριστίνα Θεοχάρη**, Περιβαλλοντολόγος – Μηχανικός, Υπεύθυνη Τμήματος Περιβάλλοντος του Εργατικού Κέντρου Αθήνας
- 7. Ιάκωβος Καρατράσογλου**, Επιστημονικός Συνεργάτης ΙΝΕ- ΓΣΕΕ
- 8. Παναγής Καρέλλας**, Πρόεδρος Εμπορικού Συλλόγου Αθήνας
- 9. Δρ. Βικτώρια Κιμωνίδου**, MICROSOFT - Customer Partner Experience Director for Central – Eastern Europe
- 10. Πέτρος Κόκκαλης**, Πρόεδρος Δ.Σ. του Athens Information Technology (AIT)
- 11. Γεώργιος Κωνσταντόπουλος**, Βιοτέχνης, Αντιπρόεδρος Βιοτεχνικού Επιμελητηρίου Πειραιά
- 12. Πάρις Λιντζέρης**, Οικονομολόγος, Εκτελεστικός Διευθυντής ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ
- 13. Δημήτριος Λίτσας**, Χημικός Μηχανικός
- 14. Δρ. Βασίλειος Μακρόπουλος**, Ιατρός, Καθηγητής Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας
- 15. Δημήτρης Παπαστεφανάκης**, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων του Κέντρου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ)
- 16. Παύλος Πολιτάκης**, Έμπορος, μέλος προεδρείου ΕΣΕΕ, μέλος Δ.Σ. Εμπορικού Συλλόγου Πειραιά & Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Πειραιά
- 17. Νίκος Σεκεριάδης**, πιστοποιημένος Εκπαιδευτής Εκπαιδευτών και Καθηγητής Τεχνικής Εκπαίδευσης

18. **Δημήτριος Σκούρας**, Καθηγητής Πανεπιστημίου Πάτρας
19. **Λοΐζος Σορωνιάτης**, Εκπαιδευτικός, Ειδικός Σύμβουλος Υπ. Παιδείας και Θρησκευμάτων
20. **Σωτήρης Τριχάς**, Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρίας Logistics - EEL
21. **Γιάννης Τσάκος**, Πρόεδρος Εστιατόρων Αττικής
22. **Χρήστος Φώης**, Γεωπόνος – υποψ. Διδάκτωρ, Σύμβουλος Επιχειρήσεων αγροδιατροφικού τομέα
23. **Στάθης Χαϊκάλης**, Διευθύνων Σύμβουλος KNOWSYS
24. **Δρ. Σέρκος Χαρουτουγιάν**, Καθηγητής Χημείας, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθήνας, Πρόεδρος Δ.Σ. του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού ΔΗΜΗΤΡΑ
25. **Ιωσήφ Χασσίδ**, Καθηγητής Οικονομικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Πειραιά
26. **Δρ. Δ. Χατζαντώνης**, Διευθυντής Τομέα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας ΣΕΒ

Οι κλάδοι/τομείς στους οποίους εστιάστηκε η ποιοτική διερεύνηση είναι οι εξής:

- Πληροφορική / τηλεπικοινωνίες
- Διαχείριση εφοδιαστικής αλυσίδας (logistics)
- Πρωτογενής τομέας
- Ενέργεια και περιβάλλον
- Οικοδομική δραστηριότητα / Κατασκευές
- Κοινωνική οικονομία – Κοινωνική επιχειρηματικότητα
- Λιανικό εμπόριο
- Υγεία / Φάρμακο
- Τουρισμός / εστίαση
- Μεταποίηση και τεχνικά επαγγέλματα

Η παραπάνω επιλογή έγινε στη βάση τριών κριτηρίων:

- A) πορίσματα βιβλιογραφικής διερεύνησης για τον εντοπισμό ευρέων κατηγοριών επαγγελματικών τομέων που εκτιμάται ότι προσφέρουν θετικές προοπτικές απασχόλησης
- B) επιλογή τομέων με σημαντικό μερίδιο στην ελληνική αγορά εργασίας
- Γ) νέα πεδία οικονομικής δραστηριότητας που εκτιμάται ότι θα έχουν ανάπτυξη στο άμεσο μέλλον (για την περίπτωση της κοινωνικής οικονομίας)

Η διεξαγωγή των συνεντεύξεων έγινε βάσει «Οδηγού Συνέντευξης», καθώς και σύντομων γραπτών οδηγιών διεξαγωγής τους. Τα άτομα με τα οποία επρόκειτο να πραγματοποιηθούν συνεντεύξεις, έλαβαν επιστολή από τον ΕΟΠΠΕΠ από την οποία πληροφορήθηκαν τις κύριες κατηγορίες ερωτημάτων.

Ο οδηγός συνέντευξης περιείχε ανοικτές ερωτήσεις, με στόχο τον εντοπισμό νέων ανερχόμενων επαγγελματικών πεδίων, επαγγελμάτων και δεξιοτήτων με προοπτικές απασχόλησης και τη σύνδεσή τους με υπάρχοντα προγράμματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και εξειδίκευσης.

Για την οριστικοποίησή του, ελέγχθηκε σε μικρό αριθμό συνεντεύξεων, για τον εντοπισμό πιθανών προβλημάτων και έλεγχο της λειτουργικής αξιοποίησής του.

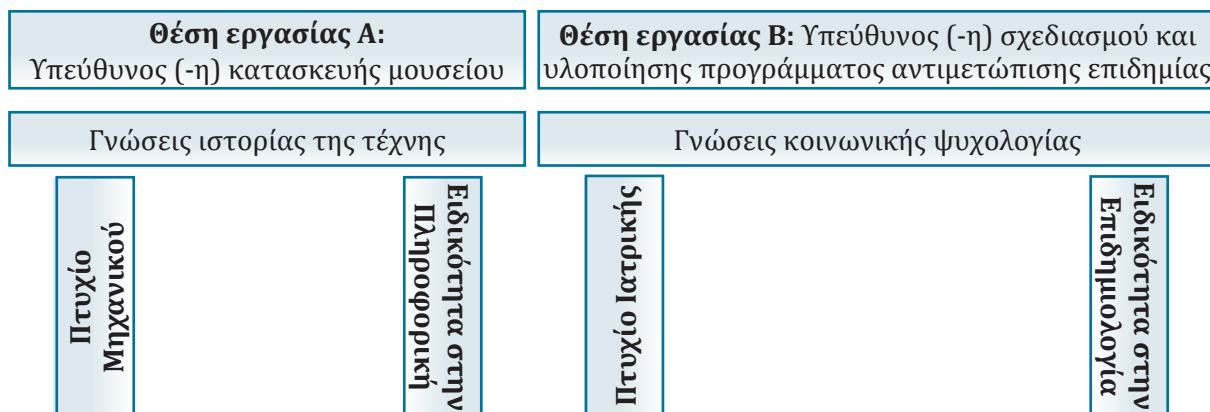
Στο πλαίσιο της μελετητικής ομάδας, πραγματοποιήθηκε σχετική εκπαίδευση με τη συμμετοχή και των τριών έμπειρων συνεντευκτών, ώστε να επιτευχθεί η μεγαλύτερη δυνατή συνοχή περιεχομένου και αποτελεσμάτων των συνεντεύξεων. Δύο από τις συνεντεύξεις έγιναν μέσω διαδικτύου (με χρήση προγράμματος skype). Όλες οι συνεντεύξεις, εκτός από μία λόγω ανωτέρας βίας, έχουν μαγνητοφωνηθεί.

Έμφαση δόθηκε στις συνθήκες διεξαγωγής των συνεντεύξεων, έτσι ώστε να διασφαλιστεί ότι δε θα υπάρχουν διακοπές, οχλήσεις, θόρυβοι που αποσπούν κλπ., καθώς και στην επάρκεια χρόνου, η οποία δεν μπορούσε να είναι λιγότερη της μίας ώρας.

B.2 Σύντομη παρουσίαση των αποτελεσμάτων των συνεντεύξεων

Από την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων προέκυψαν ορισμένες γενικές διαπιστώσεις και απόψεις, οι οποίες διατυπώθηκαν από περισσότερους του ενός συνομιλητές, και οι οποίες κρίθηκαν ιδιαίτερα σημαντικές για το βασικό στόχο της παρούσας μελέτης, που είναι η ανίχνευση τάσεων της ελληνικής αγοράς εργασίας, κυρίως για αναδυόμενα επαγγέλματα, ειδικότητες και δεξιότητες.

- Από πολλές συνεντεύξεις προέκυψε ότι οι νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας πρέπει να διαθέτουν ένα συνδυασμό γνώσεων και δεξιοτήτων που υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο πεδίο ειδίκευσης. Πολύ χαρακτηριστικά, ένας συνεντευξιαζόμενος μίλησε για **προσόντα τύπου 'Π'** σε σχέση με τα προσόντα τύπου 'Τ'. Όπου, ο τύπος 'Τ' αφορά το συνδυασμό ευρύτερων γνώσεων και δεξιοτήτων (οριζόντια γραμμή του Τ) και της κύριας εξειδίκευσης (κάθετη γραμμή του Τ), ενώ ο τύπος 'Π' διαθέτει και μια δεύτερη εξειδίκευση (η δεύτερη κάθετη γραμμή). Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε το παράδειγμα μηχανικού, με πρόσθετη εξειδίκευση στους υπολογιστές και με γνώσεις ιστορίας της τέχνης, ο οποίος θα μπορούσε να είναι βασικό στέλεχος μιας ομάδας που αναλαμβάνει έργα μουσείων.

- Σχεδόν όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι είναι της άποψης ότι δε διαφαίνεται τόσο η τάση της ζήτησης για νέα επαγγέλματα, όσο για νέες δεξιότητες, καθώς και για συνδυασμό περισσότερων ειδικοτήτων/δεξιοτήτων, στη λογική του προαναφερθέντος 'Π'. Επίσης, διαπιστώνεται ότι **η ζήτηση για νέες δεξιότητες υπόκειται σε συχνές αλλαγές**, λόγω μεταβολών στην αγορά εργασίας, είτε λόγω νέων προϊόντων που προκύπτουν από τις τεχνολογικές και επιστημονικές εξελίξεις, είτε λόγω θεσμικών αλλαγών κλπ. Ως αποτέλεσμα, οι θετικές προοπτικές που μπορεί να εμφανίζει σήμερα μια ειδικότητα δεν αποτελούν εγγύηση ειδικά για το μακροπρόθεσμο μέλλον.
- Από όλες σχεδόν τις συνεντεύξεις προκύπτει η αναγκαιότητα εξειδίκευσης ή απόκτησης **αναβαθμισμένων δεξιοτήτων πληροφορικής και χρήσης του διαδικτύου** σε όλα τα επαγγέλματα, από τους αγρότες και τεχνίτες, που πρέπει να ενημερώνονται για νέα εργαλεία και μεθόδους καλλιέργειών, οδηγίες χρήσης προϊόντων, κανόνες υγιεινής και ασφάλειας, κ.ά., έως τα στελέχη επιχειρήσεων.
- Ιδιαίτερα, στο πλαίσιο του κλάδου της πληροφορικής δημιουργούνται συνεχώς **νέες ειδικότητες και εξειδικεύσεις** που συμβαδίζουν με τις τεχνολογικές εξελίξεις, όπως π.χ. στη περίπτωση της τεχνολογίας cloud².
- Όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι αναγνώρισαν ως ικανοποιητικό το επίπεδο γνώσεων και θεωρητικής κατάρτισης των σπουδών στην Ελλάδα. Ωστόσο, μεγάλο ποσοστό υποστήριξε ότι υπάρχει σημαντικό έλλειμμα κυρίως στους αποφοίτους Πανεπιστημίων/ΤΕΙ, αλλά και σε όλο το φάσμα του εκπαιδευτικού συστήματος, όσον αφορά στη **σύνδεση της εκπαίδευσής τους με την αγορά και τις επιχειρήσεις**. Ιδιαίτερα τονίστηκε η αδυναμία παροχής σε φοιτητές / σπουδαστές ευκαιριών εξοικείωσης με την αγορά εργασίας μέσω π.χ. συμμετοχής σε projects ή σε προγράμματα πρακτικής άσκησης. Παράλληλα, τονίστηκε η ανεπάρκεια υπηρεσιών εξατομικευμένου επαγγελματικού προσανατολισμού, καθώς και ο σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η άποψη των παραγωγικών υπουργείων και τα σημερινά επαγγελματικά περιγράμματα.
- Από τις συνεντεύξεις προέκυψαν τομείς επαγγελματικής δραστηριότητας με θετικές προοπτικές, όπως π.χ. ο τομέας της **εξυπηρέτησης και υποστήριξης πελατών**, είτε πρόκειται για τον τουρισμό, το εμπόριο ή τις υπηρεσίες. Η τάση στις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών γίνεται όλο και περισσότερο **πελατοκεντρική**, και αυτό έχει αντίστοιχες επιπτώσεις στη ζήτηση σχετικών ειδικοτήτων και δεξιοτήτων. Η εξατομικευμένη εξυπηρέτηση των πελατών, η ικανοποίηση του πελάτη και η διατήρηση της πελατείας είναι πλέον καθορι-

² Η τεχνολογία cloud επιτρέπει στο χρήστη να χρησιμοποιεί λογισμικό, υπηρεσίες και δεδομένα τα οποία δεν είναι αποθηκευμένα σε δικό του υπολογιστή. Απαραίτητο συστατικό για τη χρήση της τεχνολογίας αυτής είναι η δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο, μέσω του οποίου απολαμβάνει κανείς τις υπηρεσίες που προσφέρονται. Η τεχνολογία αυτή καθιστά δυνατή τη διάθεση προϊόντων λογισμικού με τη μορφή Λογισμικού ως Υπηρεσία (Software as a Service), δηλαδή λογισμικού το οποίο χρησιμοποιούμε χωρίς να έχουμε αγοράσει, αλλά πληρώνοντας ένα μίσθωμα ή χρησιμοποιώντας το δωρεάν παρεχόμενο χώρο που συνήθως προσφέρουν αυτές οι υπηρεσίες.

στικής σημασίας για την επιτυχία μιας σύγχρονης επιχείρησης. Ο κλάδος της **πληροφορικής**, όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις, εμφανίζεται να προσφέρει τις καλύτερες προοπτικές απασχόλησης.

- Η πρόσφατα παρατηρούμενη **στροφή στην ύπαιθρο**, ειδικά των νέων, αναμένεται να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, αλλά και προοπτικές για αναδυόμενα επαγγέλματα και δεξιότητες. Η πρόβλεψη αυτή, εν τούτοις, συνοδεύεται και από σοβαρές επιφυλάξεις ως προς τη βιωσιμότητα πολλών επιχειρηματικών εγχειρημάτων, γιατί οι νέοι αγρότες που προέρχονται από αστικά κέντρα, δε διαθέτουν στις περισσότερες περιπτώσεις τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες.
- Επαγγέλματα και δραστηριότητες που σχετίζονται με την **ενέργεια** και το **περιβάλλον**, προβλέπεται επίσης ότι έχουν θετικές προοπτικές για την απασχόληση στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια. Ειδικότερα, στους επιμέρους τομείς της εξοικονόμησης ενέργειας στα κτίρια, της διαχείρισης αποβλήτων και απορριμμάτων και της αξιοποίησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, οι προσδοκίες είναι ιδιαίτερα θετικές. Οι δεσμεύσεις της χώρας στο πλαίσιο των στόχων της Ευρώπης 2020, προβλέπεται να δημιουργήσουν σημαντική ζήτηση σε επαγγέλματα που σχετίζονται με τα παραπάνω πεδία οικονομικής δραστηριότητας.
- Η ζήτηση ειδικοτήτων και δεξιοτήτων φαίνεται ότι επηρεάζεται ιδιαίτερα από τις **αλλαγές στις καταναλωτικές τάσεις και συνήθειες**. Για παράδειγμα, στον πρωτογενή τομέα και στη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων σημειώνεται μια σταθερή ετήσια αύξηση της ζήτησης για τα λεγόμενα λειτουργικά τρόφιμα ή τις υπερτροφές. Αντίστοιχα, αρχιτεκτονικές τάσεις, όπως ο μινιμαλισμός στο σχεδιασμό χώρων και εξοπλισμού κατοικιών, και πρακτικές, όπως η εξάπλωση της ανακύκλωσης, επηρεάζουν σημαντικά τη ζήτηση σχετικών ειδικοτήτων και δεξιοτήτων.
- Ένα στοιχείο που προέκυψε από μια σειρά συνεντεύξεων που μάλιστα αφορούσαν διαφορετικούς τομείς της οικονομίας, είναι η χρησιμότητα απόκτησης γνώσεων, δεξιοτήτων, ακόμη και εξειδικεύσεων στα **οικονομικά**. Ενδεικτικά αναφέρονται οι περιπτώσεις των οικονομικών της υγείας για όλα τα επαγγέλματα της υγείας και του φαρμάκου, όπως επίσης η αναγκαιότητα των γνώσεων κοστολόγησης για τους τεχνίτες όλων των ειδικοτήτων. Η σημασία των γνώσεων οικονομικής διαχείρισης τονίστηκε και στην περίπτωση της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας³, ως ένα από τα βασικότερα κριτήρια βιωσιμότητας και επιτυχίας.
- Ο ρόλος της **καινοτομίας** αναμένεται να είναι θετικός ως προς τη δημιουργία απασχόλησης, και μάλιστα με έμφαση στους νέους και τα νέα επαγγέλματα και δεξιότητες. Όμως όλοι οι συνομιλητές, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, τόνισαν ότι οι προοπτικές που ανοίγο-

3 Η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.) είναι αστικός συνεταιρισμός κοινωνικού σκοπού με περιορισμένη ευθύνη των μελών του και διαθέτει εκ του νόμου την εμπορική ιδιότητα. Η Κοιν.Σ.Επ. είναι επιχείρηση η οποία διοικείται ισότιμα από τα μέλη της και η λειτουργία της βασίζεται στην επιδίωξη συλλογικού οφέλους, ενώ το κέρδος της προκύπτει από δράσεις που εξυπηρετούν αποκλειστικά το κοινωνικό συμφέρον. Η λειτουργία των Κοιν.Σ.Επ. διέπεται από το νόμο 4019/2011.

νται μέσα από την καινοτομία στην ελληνική περίπτωση, αφορούν κυρίως στην καινοτόμο προσέγγιση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς (ελληνική διατροφή και κουζίνα, παραδοσιακές τέχνες, κλπ.) και της πλουσιότητας βιοποικιλότητας που διαθέτει η χώρα μας.

- Όσον αφορά στις **οριζόντιες δεξιότητες**⁴, οι οποίες διαφαίνεται να αποκτούν μεγαλύτερη σημασία στην ελληνική αγορά εργασίας, πέραν των αυτονόητων, όπως η απόλυτη προτεραιότητα στη γνώση αγγλικών σε όλα τα επαγγέλματα, οι βασικές γνώσεις αριθμητικής και μαθηματικών, η καλή γνώση της μητρικής γλώσσας κλπ., αναφέρθηκαν από περισσότερους του ενός συνομιλητές μας και οι εξής ακόμη οριζόντιες δεξιότητες:
 - Γνώση της ρωσικής γλώσσας στον τουρισμό και την εστίαση
 - Ικανότητες συνεργασίας στο πλαίσιο μιας ομάδας
 - Δεξιότητες συναισθηματικής νοημοσύνης (στο βαθμό που μπορούν να αποκτηθούν μέσα από εκπαίδευση και συστηματική προσπάθεια)
 - Δεξιότητα αξιοποίησης του διαδικτύου
 - Επικοινωνιακές δεξιότητες στον τομέα παροχής υπηρεσιών (στη λογική του customer satisfaction)
- Σημαντικό είναι επίσης το ότι κάποιες οριζόντιες δεξιότητες, όπως π.χ. η δεξιότητα αξιοποίησης του διαδικτύου ή οι επικοινωνιακές δεξιότητες, σήμερα είναι απαραίτητες σε ένα ευρύτατο φάσμα επαγγελμάτων (ίσως σχεδόν σε όλα τα επαγγέλματα), ενώ μέχρι πριν λίγα χρόνια ο ρόλος τους ήταν και πάλι σημαντικός, αλλά για μια κατηγορία επαγγελμάτων.
- Στο πλαίσιο των συνεντεύξεων αναφέρθηκαν και **ειδικές δεξιότητες**⁵, κυρίως νέες αναδυόμενες, με προοπτικές αξιοποίησής τους στην ελληνική αγορά εργασίας. Ειδικές δεξιότητες μπορεί να περιλαμβάνονται, τόσο στα υπάρχοντα, όσο και στα αναδυόμενα επαγγέλματα και ειδικότητες που παρουσιάζονται στις επόμενες σελίδες του παρόντος κεφαλαίου. Σημειώνεται ότι δεν είναι πάντοτε εύκολο να ξεχωρίσει κανείς, κατά πόσον η υφιστάμενη ή αναμενόμενη ζήτηση για μια επαγγελματική δραστηριότητα, απαιτεί την ύπαρξη μιας νέας ειδικότητας ή απλώς την αναβάθμιση μιας υπάρχουσας με την απόκτηση κάποιας ή κάποιων δεξιοτήτων. Τέτοιο παράδειγμα είναι π.χ. η δεξιότητα που είναι σκόπιμο να αποκτήσουν οι ψυκτικοί σχετικά με τη χρήση νέων υλικών που θα αντικαταστήσουν το ευρέως χρησιμοποιούμενο σήμερα φρέον.
- Πολλές φορές συμβαίνει η αναδυόμενη ζήτηση, για κάποιους επαγγελματίες να απαιτεί απλή προσθήκη μιας πρόσθετης δεξιότητας, ενώ για κάποιους άλλους επαγγελματίες με διαφορετικό προφίλ να απαιτείται η απόκτηση νέας ειδικότητας (π.χ. ένας ιατρός-χειρουργός με εξειδίκευση στη ρομποτική χειρουργική, θα χρειαστεί να αποκτήσει μια νέα

4 Ως οριζόντιες ορίζονται οι δεξιότητες που απαιτούνται εξίσου σε ένα σύνολο ομοειδών ή και διαφορετικών μεταξύ τους επαγγελμάτων.

5 Ως ειδικές ορίζονται οι δεξιότητες που αφορούν αποκλειστικά ένα συγκεκριμένο επάγγελμα ή ειδικότητα.

δεξιότητα για να μπορεί να χειρίζεται σωστά ένα νέο μηχάνημα ρομποτικής χειρουργικής που προμηθεύτηκε πρόσφατα το νοσοκομείο στο οποίο εργάζεται. Στην περίπτωση που κληθεί ένας νέος γενικός χειρουργός να χειριστεί το νέο μηχάνημα, αυτός θα χρειαστεί να αποκτήσει μια νέα ειδικότητα, της ρομποτικής χειρουργικής, η οποία θα συμπεριλαμβάνει τη χρήση του εν προκειμένω μηχανήματος).

- Οι κατ' εκτίμηση σημαντικότερες ειδικές δεξιότητες που αναφέρθηκαν στις συνεντεύξεις (περισσότερες λεπτομέρειες στα κεφάλαια που ακολουθούν), είναι οι εξής:
 - Τεχνικές απεξάρτησης από το διαδίκτυο, τα κοινωνικά δίκτυα, τα διαδικτυακά παιχνίδια, ιδίως των παιδιών και των νέων, για επαγγελματίες της υγείας (ψυχολόγους, ψυχίατρος, κοινωνικούς λειτουργούς, κ.ά.).
 - Γνώσεις κοστολόγησης για τεχνίτες (υδραυλικούς, ηλεκτρολόγους, ψυκτικούς, καυστηρατζήδες, τεχνίτες οικοδομών, τεχνικούς αυτοκινήτων, κλπ.).
 - Δεξιότητες διαχείρισης αποθεμάτων στο πλαίσιο της νέας τάσης για δημιουργία σύντομων αλυσίδων τροφοδοσίας (short supply chains) στο εμπόριο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (πρόκειται για την τάση στο εμπόριο αγροτικών προϊόντων να μειωθεί ο αριθμός των ενδιάμεσων μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή).
 - Γνώσεις και δεξιότητες απαραίτητες στο πλαίσιο εφαρμογής κανόνων ορθής παραγωγής φαρμάκων (πρόκειται για διαδικασίες και προδιαγραφές που προκύπτουν από διεθνή πρότυπα ποιότητας, όπως ISO 9000 ή EFQM, καθώς και από την Ευρωπαϊκή νομοθεσία για το φάρμακο).
 - Νέες δεξιότητες για διάφορα επαγγέλματα που εμπλέκονται με τις εφαρμογές εξοικονόμησης ενέργειας στα κτίρια, οι οποίες κατά βάση συνδέονται με τη χρήση νέων υλικών (π.χ. νέα υλικά μόνωσης, πέτρα και πλίνθοι ως δομικά υλικά, πλαστικοποίηση κουφωμάτων αλουμινίου).
 - Οι δεξιότητες που συνδέονται με τα θέματα ικανοποίησης πελατών και ανάπτυξης υπηρεσιών προς πελάτες, όπως: ωριμότητα, κατανόηση του επιχειρησιακού περιβάλλοντος, επικοινωνιακές δεξιότητες, ξένες γλώσσες, ικανότητα συνδυασμού ατομικής και επαγγελματικής ζωής (για θέσεις με σημαντική γεωγραφική κινητικότητα), αναλυτικές δεξιότητες, δεξιότητες Marketing (οι βασικές γνώσεις για το marketing τείνουν να θεωρούνται αναγκαίες για πολλά επαγγέλματα, και ως εκ τούτου θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν και ως οριζόντια δεξιότητα).
 - Ειδικές δεξιότητες για στελέχη που αναπτύσσουν και υλοποιούν προγράμματα ανακύκλωσης, στο πλαίσιο των οποίων η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού έχει κεντρικό ρόλο: υπομονή, πειθώ, εξωστρέφεια, γνώση ανάπτυξης ομάδων (παρεμφερείς δεξιότητες αναφέρθηκαν και στην περίπτωση άλλων επαγγελμάτων και κλάδων, όμως όχι διατυπωμένες με τόση ακρίβεια).
 - Δεξιότητα σχετικά με την προετοιμασία κατασκευαστικών συμβολαίων για νομικούς

συμβούλους. Με την τάση για μεγάλα κτιριακά συγκροτήματα κατοικιών και κτιρίων άλλων χρήσεων, έχει αναδειχθεί η ανάγκη για ειδική τεχνογνωσία στη σύνταξη και διαπραγμάτευση μεγάλων κατασκευαστικών συμβολαίων.

- Δεξιότητες οργάνωσης δεξιώσεων και σχεδιασμού μπουφέ για επαγγελματίες της εστίασης.
- Όσον αφορά τα **αναδυόμενα επαγγέλματα και ειδικότητες**, που βάσει των συνεντεύξεων αναμένεται να έχουν ζήτηση στην ελληνική αγορά εργασίας, τα κατ' εκτίμηση πιο σημαντικά, αναφέρονται στις επόμενες σελίδες του κεφαλαίου.

B.3 Αναλυτική παρουσίαση αποτελεσμάτων

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ποιοτικής έρευνας που ακολουθεί είναι οργανωμένη ανά κλάδο / τομέα, όπως αυτοί αναφέρθηκαν νωρίτερα. Όπως είναι φανερό, με βάση το σχεδιασμό της ποιοτικής έρευνας, τα αποτελέσματα δεν αναμένεται να καλύπτουν εξαντλητικά τις εξελίξεις σε επίπεδο ειδικοτήτων, δεξιοτήτων κλπ. κάθε τομέα. Τα αποτελέσματα, όπως προκύπτουν από το περιεχόμενο των συνεντεύξεων, και η έμφαση σε κάποια ζητήματα/τομείς έναντι άλλων συνδέεται στενά με το προφίλ και τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων ανά τομέα. Σε κάθε περίπτωση, καταβλήθηκε σοβαρή προσπάθεια ώστε η επιλογή των προσώπων με βάση τη γνώση και την εμπειρία τους και η τήρηση αυστηρών προδιαγραφών για το σχεδιασμό και τη λήψη των συνεντεύξεων να δώσει μια αξιόπιστη εικόνα της κατάστασης και των προοπτικών κάθε κλάδου/τομέα. Η συνολική και εξαντλητική αποτύπωση ξεφεύγει από τους στόχους της παρούσας μελέτης και από τη μεθοδολογία με την οποία έχει υποστηριχθεί.

1. ΚΛΑΔΟΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ/ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Οι απόψεις των ειδικών του κλάδου της **πληροφορικής** δίνουν θετικό πρόσημο στις δυνατότητες απασχόλησης που προσφέρει. Ο όγκος των δεδομένων αυξάνεται (big data) και η διαχείρισή τους είναι δυνατή μόνο με τη βοήθεια νέων μεθόδων και εφαρμογών πληροφορικής. Νέες τεχνολογικές εξελίξεις, όπως η τεχνολογία cloud, και η διείσδυση της πληροφορικής σε όλους τους κλάδους της οικονομίας δημιουργούν ευκαιρίες για την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών που αφορούν περισσότερους από πριν κλάδους της οικονομίας.

Όπως προκύπτει από σχετική συνέντευξη, στον κλάδο αναπτύσσεται ένα πιο ανθρωποκεντρικά εστιασμένο προφίλ στελέχους, με γνώσεις business intelligence ή /και customer intelligence πέραν των γνώσεων πληροφορικής.

Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρείται ζήτηση σε επαγγέλματα / ειδικότητες που αφορούν στην παροχή υπηρεσιών, με έμφαση στην εξυπηρέτηση και υποστήριξη πελατών. Ο τομέας αυτός στην πληροφορική ήταν μέχρι πρόσφατα δευτερεύουσας σημασίας, αλλά τώρα πλέον αποκτά όλο και μεγαλύτερη σημασία. Οι μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις του κλάδου αναγνωρίζουν την αξία του πελάτη ως σημαντική και εκτιμούν ότι η διατήρησή του στοιχίζει λιγότερο από την απώλειά

του ή την προσέλκυση νέων πελατών. Στο πλαίσιο αυτό, αναδύεται ένα νέο προφίλ επαγγελματία, αυτού με σπουδές πληροφορικής και με γνώσεις μάρκετινγκ που παρακολουθεί τα θέματα ικανοποίησης πελατών και προσπαθεί προς την κατεύθυνση της βελτιστοποίησης της εμπειρίας του πελάτη.

Σε επίπεδο μικρομεσαίων επιχειρήσεων, οι εφαρμογές πληροφορικής δίνουν την ευκαιρία σε επιχειρηματίες με γνώσεις πληροφορικής και διοίκησης επιχειρήσεων (καθώς και μάρκετινγκ), να αναπτύξουν και να προσφέρουν νέες υπηρεσίες σε ένα ευρύ φάσμα επιχειρήσεων που δε θα μπορούσαν να αντέξουν το κόστος ανάπτυξης τέτοιων υπηρεσιών, όπως π.χ. δυνατότητα χρήσης λογισμικού ERP (enterprise resource planning) ή CRM (customer relationship management), διαχείρισης έργων και ομάδων εργασίας, κλπ. Αυτό σημαίνει ότι ο συνδυασμός σπουδών πληροφορικής και διοίκησης επιχειρήσεων ή μάρκετινγκ προσφέρει θετικές προοπτικές απασχόλησης.

Επίσης, αναπτύσσεται και το προφίλ των στελεχών – «νομάδων» που τηλε-εργάζονται μετακινούμενοι, κάνοντας χρήση των γραφειακών χώρων μόνο για συναντήσεις εργασίας κατά διαστήματα.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει αναφορά και στο ότι οι λόγοι αναβάθμισης των συστημάτων πληροφορικής μιας επιχείρησης σήμερα, δεν είναι τόσο η ανάγκη προσαρμογής σε νέες τεχνολογικές εξελίξεις, όσο, όλο και περισσότερο, η ανάγκη μείωσης κόστους, η ανάγκη διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού (π.χ. παροχή δυνατότητας τηλεργασίας), κ.ά. Ως αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης παρατηρείται και μία οργανωσιακή αλλαγή, δηλαδή ενώ το Τμήμα πληροφορικής ήταν συνήθως ενταγμένο στη Διεύθυνση Οικονομικού της επιχείρησης, τώρα αυτό αλλάζει σε πολλές περιπτώσεις και το τμήμα αποκτά ρόλο στη λήψη αποφάσεων μιας επιχείρησης και μεταφέρεται στο τμήμα Διοίκησης. Αυτό ενισχύει την ανταγωνιστικότητα στελεχών που πέραν των γνώσεων πληροφορικής διαθέτουν γνώσεις διοίκησης.

Ως προς άλλα, συναφή με τον κλάδο, επαγγέλματα και ειδικότητες για τα οποία υπάρχει σήμερα ζήτηση και καλές προοπτικές απασχόλησης, η οποία αναμένεται να συνεχιστεί και σε βάθος πενταετίας, αναφέρθηκε ένας σημαντικός αριθμός επαγγελμάτων και ειδικοτήτων που αναφέρεται στο τέλος της ενότητας αυτής. Όσον αφορά στη ζήτηση δεξιοτήτων στον **τομέα της πληροφορικής**, έγινε διεξοδική αναφορά από συνεντευξιαζόμενο στις δεξιότητες που συνδέονται με τη θέση του στελέχους εταιρείας παροχής υπηρεσιών πληροφορικής που παρακολουθεί τα θέματα ικανοποίησης πελατών και ανάπτυξης υπηρεσιών προς πελάτες. Έτσι, το στέλεχος αυτό πρέπει να διαθέτει: ανταγωνιστικότητα, ωριμότητα, κατανόηση του επιχειρησιακού περιβάλλοντος, επικοινωνιακές δεξιότητες, ξένες γλώσσες, ικανότητα συνδυασμού ατομικής και επαγγελματικής ζωής (για θέσεις με σημαντική γεωγραφική κινητικότητα), αναλυτικές δεξιότητες, δεξιότητες marketing.

Οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρθηκαν, τέλος, στο σοβαρό έλλειμμα στους αποφοίτους όσον αφορά στην επαφή με την αγορά και τις επιχειρήσεις. Οι γνώσεις των νεοεισερχόμενων είναι κυρίως σε θεωρητικό επίπεδο και απαιτείται ένας κύκλος απόκτησης εμπειρίας, ώστε ο εργοδότης να μπορεί να εμπιστευτεί ένα τέτοιο στέλεχος. Υπάρχει επίσης έλλειψη γνώσεων και κατανόησης

στη προσέγγιση των εννοιών “αγορά”, “επιχειρηματικότητα”, “μάρκετινγκ”, “πελάτης”.

Επίσης, σε σχέση με τον τομέα της πληροφορικής, παρατηρείται σοβαρή υστέρηση στη διδασκαλία τόσο των μαθηματικών όσο και της πληροφορικής στη Β/βάθμια εκπαίδευση, καθώς και ευρύτερα στην ανάπτυξη ικανοτήτων καινοτομικής σκέψης. Διαπιστώνεται επίσης, ότι το επίπεδο των γνώσεων των αποφοίτων Τμημάτων Πληροφορικής διαφοροποιείται σημαντικά μεταξύ των Πανεπιστημίων της χώρας.

Κάτι τέλος που πρέπει να αναφερθεί εδώ είναι η διαπίστωση που έγινε ότι στο χώρο των πολυεθνικών εταιρειών πληροφορικής, το επίπεδο των Ελλήνων στελεχών πληροφορικής θεωρείται πολύ καλό. Οι Έλληνες στελέχη πληροφορικής διαθέτουν επιστημονική κατάρτιση, επαγγελματική ωριμότητα και είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικοί. Επίσης, το εργοδοτικό κόστος καθιστά τους Έλληνες πιο ανταγωνιστικούς έναντι άλλων Ευρωπαίων, σε συνάρτηση βέβαια με το υψηλών προδιαγραφών προφίλ τους.

Ακολουθεί αναφορά στα κυριότερα επαγγέλματα / ειδικότητες του κλάδου για τα οποία αναμένεται ζήτηση στην αγορά εργασίας σε ορίζοντα πενταετίας, βάσει των όσων ανέφεραν οι συνεντευξιαζόμενοι:

- ✓ **Στέλεχος πληροφορικής, ειδικός στη χρήση τεχνολογίας cloud**
- ✓ **Προγραμματιστής Η/Υ**
- ✓ **Αρχιτέκτονας συστημάτων και μηχανικός εφαρμογών**
- ✓ **Mobile Developer**-Ειδικός ανάπτυξης εφαρμογών κινητής τηλεφωνίας (οι θετικές προοπτικές αυτής της ειδικότητας αναφέρθηκαν από περισσότερους του ενός συνομιλητές)
- ✓ **Software engineer** - Αναλυτής και σχεδιαστής συστημάτων και δικτύων
- ✓ **Τεχνολόγος τρισδιάστατης εκτύπωσης**
- ✓ **Business analyst** - Αναλυτής επιχειρησιακών αναγκών και διαδικασιών
- ✓ **Web master** -Υπεύθυνος δικτύου
- ✓ **Μηχανικός δικτύων**
- ✓ **Στέλεχος κλάδου πληροφορικής που ασχολείται με θέματα ικανοποίησης και εμπειρίας πελατών (customer satisfaction / customer experience)**
- ✓ **Quality Assurance Manager** (Διαχειριστής ποιοτικού ελέγχου των καινοτομιών και συστημάτων που αναπτύσσουν οι σχεδιαστές και προγραμματιστές)
- ✓ **Security Manager** (Υπεύθυνος ασφάλειας δικτύων και καινοτομιών)
- ✓ **Μηχανικός Hardware**
- ✓ **Manager υποστήριξης πληροφοριακών συστημάτων** (ειδικός στον έλεγχο της ανάπτυξης λογισμικού και στην εγκατάσταση υλικού)
- ✓ **Product Developer** (Υπεύθυνος σχεδιασμού προϊόντων και υπηρεσιών)
- ✓ **Project manager ICT ή Πληροφοριακός υγείας** (Διαχειριστής εφαρμογών σε νοσοκομεία, διαγνωστικά κέντρα, κλπ).

2. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΦΟΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΑΛΥΣΙΔΑΣ (LOGISTICS)

Η αγορά εργασίας των επαγγελματιών του τομέα της **διαχείρισης εφοδιαστικής αλυσίδας (logistics)** δέχτηκε ισχυρό πλήγμα από τη μείωση της κατανάλωσης, κυρίως των εισαγόμενων αγαθών, τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης. Παρόλο που στον κλάδο φαίνονται τα πρώτα σημάδια βελτίωσης, στην αγορά εργασίας εξακολουθεί να μην υπάρχει αξιόλογη ζήτηση για στελέχη του κλάδου. Άλλος συνεντευξιαζόμενος είχε την αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή οι δυνατότητες απασχόλησης σήμερα είναι θετικές στον τομέα. Η φαινομενική διάσταση απόψεων των δύο οφείλεται ενδεχόμενα στο γεγονός ότι ο πρώτος αναφέρεται αποκλειστικά στον κλάδο των logistics, ενώ ο δεύτερος στο σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με αυτά, όπως π.χ. οι μεταφορές (εδώ όντως υπάρχουν κάποιες προοπτικές απασχόλησης στις αεροπορικές μεταφορές) ή οι προμήθειες/αγορές (όπου επίσης υπάρχουν προοπτικές για νέες θέσεις εργασίας).

Στον τομέα των logistics και μεταφορών έχουμε αλλαγές οργανωτικών μοντέλων, κυρίως όσον αφορά στην αποθήκευση και τις μεταφορές. Οι αλλαγές αυτές διαφοροποιούν το προφίλ μιας σειράς ειδικοτήτων που δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο του κλάδου.

Σήμερα και σε βάθος χρόνου, η υποστήριξη της ναυσιπλοΐας και των θαλάσσιων μεταφορών έχει θετικές προοπτικές για μια σειρά επαγγελματικών δραστηριοτήτων, π.χ. τροφοδοσία πλοίων, ανταλλακτικά, μεταφορά εμπορευμάτων, συνδυασμένες μεταφορές, κλπ.

Όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις, στον κλάδο της **Ναυτιλίας** η παρεχόμενη εκπαίδευση παρουσιάζει ελλείμματα σε σχέση με ορισμένα επαγγέλματα του κλάδου. Επίσης, φορείς εκπροσώπησης του κλάδου έχουν προτείνει την εισαγωγή προπτυχιακών σπουδών στα logistics, παρόλο που υφίστανται σχετικές μεταπτυχιακές σπουδές στα πανεπιστήμια Πειραιά, Οικονομικό Αθήνας και στο ΑΠΘ. Σε σχέση με τα επαγγέλματα / ειδικότητες του κλάδου με θετικές προοπτικές για την επόμενη 5ετία, βάσει των συνεντεύξεων, αναφέρθηκε ότι θα υπάρχει ζήτηση για στελέχη εξειδικευμένα στην ηλεκτρονική παρακολούθηση και προγραμματισμό φορτίων, πλοίων και ναύλων.

3. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο πρωτογενής τομέας τα τελευταία χρόνια είχε υποστεί από πλευράς απασχόλησης μία καθίζηση λόγω των αθρόων εισαγωγών εκτακτικών προϊόντων και της εγκατάλειψης της γεωργίας, λόγω της οικονομικής ανάπτυξης και της στροφής στον τομέα των υπηρεσιών. Μετά όμως την επί σειρά δεκαετιών απαξίωση των γεωργικών επαγγελμάτων, παρατηρείται σημαντική κινητικότητα νέων προς την ύπαιθρο με στόχο την ενασχόληση με τη γη. Η τάση φυγής προς την ύπαιθρο των νέων συνδέεται άμεσα με την ανεργία στις μεγάλες πόλεις. Όπως όμως εύστοχα επισήμανε ένας συνεντευξιαζόμενος, η *“γεωργία είναι εμπόριο”*, επομένως δεν αποτελεί μια ασφαλή επιλογή, αν δεν υπάρχει γνώση, εμπειρία και βίωμα αμφότερα πάνω στην παραγωγή, αλλά και στην εμπορία αγροτικών προϊόντων.

Από την άλλη, πρέπει να τονιστεί ότι ο πρωτογενής τομέας προσφέρει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης και περιθώρια για σημαντικά οικονομικά οφέλη. Η νέα **Κοινή Αγροτική Πολιτική** στο πλαίσιο της Ε.Ε. (ΚΑΠ) θα είναι ιδιαίτερα βοηθητική προς αυτήν την κατεύθυνση, προσφέροντας στήριξη και κίνητρα στα ποιοτικά αγροτικά προϊόντα, την προστασία του περιβάλλοντος, τη συστηματοποίηση των διαύλων εμπορίας. Η Ελλάδα στον τομέα αυτόν έχει κάποια ιδιαίτερα σημαντικά όπλα που την καθιστούν ανταγωνιστική, ακόμα και σε παγκόσμιο επίπεδο, διαθέτοντας μια τεράστια βιοποικιλότητα (άνω των 5.500 φυτών από τα οποία τα 1.200 περίπου φύονται μόνο στη χώρα μας και πολλά από αυτά έχουν σημαντικές θεραπευτικές και άλλες ιδιότητες), μια εθνική κουζίνα διεθνούς φήμης και μια κουλτούρα διατροφής (π.χ. κρητική διατροφή) επίσης διαδεδομένη.

Σχετικά με τις σημερινές ευκαιρίες απασχόλησης στη γεωργία, αυτές είναι περιορισμένες. Η Ελλάδα έχει πολλούς γεωπόνους (Πανεπιστήμια/ΤΕΙ) και πολύ υψηλή ανεργία στον κλάδο. Οι ευκαιρίες απασχόλησης όμως υπάρχουν και έχουν να κάνουν κυρίως με τα πιστοποιημένα προϊόντα ποιότητας, τη συμβολαιακή γεωργία και επιλεγμένες καλλιέργειες. Αυτό πρακτικά σημαίνει, ότι επαγγελματίες του τομέα με τις κατάλληλες εξειδικεύσεις και δεξιότητες, έχουν δυνατότητες απασχόλησης, ακόμη και στη σημερινή δύσκολη περίοδο.

Ως προς τις προοπτικές απασχόλησης στον τομέα, εκτιμάται ότι θα υπάρξει σε βάθος πενταετίας, ζήτηση σε επαγγέλματα / ειδικότητες που αναφέρονται στο τέλος της ενότητας αυτής. Ανερχόμενη ζήτηση υπάρχει σε παγκόσμιο επίπεδο για τις υπερτροφές⁶ και τα λεγόμενα λειτουργικά τρόφιμα⁷. Οι καταναλωτές τα τελευταία χρόνια, λόγω της αύξησης του προσδόκιμου ζωής, αναζητούν τρόπους να παρατείνουν τον ποιοτικό χρόνο ζωής. Και έχει βρεθεί ότι η υγιεινή διατροφή βοηθά προς αυτήν την κατεύθυνση. Μελέτες μεγάλων οργανισμών δείχνουν ότι υπάρχουν καλλιέργειες που άμεσα μπορούν να βρουν μερίδιο στην αγορά (αν πληρούν βέβαια προδιαγραφές ποιότητας και υπάρχει σωστός επιχειρηματικός σχεδιασμός και δυνατότητα εξασφάλισης μεγάλων ποσοτήτων), όπως: αρωματικά φυτά, ψάρια, εξειδικευμένα προϊόντα διατροφής (π.χ. στέβια, γκότζι-μπερρυ, χαρουπάλευρο, τρούφες, σαλιγκάρια, κλπ.).

Ο θεσμός της συμβολαιακής γεωργίας⁸ επίσης δίνει δυνατότητες, και στο μέλλον αναμένεται να αναπτυχθεί περαιτέρω δημιουργώντας ευκαιρίες. Αντίστοιχα, θετικές προοπτικές έχει και η κτηνοτροφία επιλεγμένων ειδών με καλές προοπτικές προώθησης στην αγορά [π.χ. βουβαλίσια γαλακτοκομικά, κίτρινα τυριά, νέα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ)].

Στα μειονεκτήματα της χώρας μας εντάσσεται η έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού με στόχο την

6 Οι υπερτροφές ή αλλιώς superfoods είναι τροφές με υψηλή συγκέντρωση πολλών υψηλής ποιότητας θρεπτικών συστατικών - είναι τροφές με υψηλή διατροφική αξία και πολλές φυσικές βιταμίνες. Υψηλής ποιότητας συστατικό σημαίνει και θρεπτικό συστατικό με μεγάλη απορροφητικότητα από τον οργανισμό. Η διατροφική τους αξία είναι πολύ μεγαλύτερη των υπολοίπων τροφών, ενώ μικρή ποσότητά τους επαρκεί για τον εφοδιασμό του οργανισμού μας με τα απαραίτητα θρεπτικά συστατικά.

7 Λειτουργικά τρόφιμα (functional foods or nutraceuticals) χαρακτηρίζονται εκείνα τα τρόφιμα τα οποία είναι εμπλουτισμένα και έχουν συγκεκριμένες ευεργετικές επιδράσεις στον οργανισμό. Στα τρόφιμα αυτά έχουν γίνει συνήθως προσθήκες βιταμινών, ιχνοστοιχείων, Ω-3 λιπαρών οξέων, στερόλων, προβιοτικών κλπ.

8 Πρόκειται για τη, βάσει συμβολαίων, εγγυημένη αγορά συμφωνημένης ποσότητας γεωργικών προϊόντων για μεγάλης διάρκειας χρονική περίοδο από συγκεκριμένους παραγωγούς ή από ομάδα παραγωγών.

προώθηση και ενίσχυση της καινοτομίας. Λείπουν επίσης οι υγιείς αγροτικοί συνεταιρισμοί που θα επιτρέψουν την είσοδο ποιοτικών προϊόντων σε μεγάλες αλυσίδες/διεθνείς αγορές, καθώς και ο θεσμός του δημοπρατηρίου⁹ αγροτικών προϊόντων.

Στην περίπτωση που υπάρχει και η γνώση και η εμπειρία στην παραγωγή και στην εμπορία αγροτικών προϊόντων, οι δυνατότητες απασχόλησης και βιώσιμης επιχειρηματικότητας στον αγροτικό τομέα είναι σημαντικές.

Σε σχέση με επαγγέλματα και ειδικότητες με θετικές προοπτικές στον τομέα, κρίνεται ότι ανοίγεται ένα σημαντικό πεδίο επαγγελματικής δραστηριοποίησης, αυτό της ορθής περιβαλλοντικής διαχείρισης, με μια σειρά εξειδικεύσεων, όπως για τεχνικούς υδροπονικής καλλιέργειας, τεχνικούς γεωργίας ακριβείας και ειδικούς ιχνηλασιμότητας τροφίμων.

Επίσης, θετικές παρουσιάζονται οι δυνατότητες απασχόλησης στην κατηγορία εμπορίας τροφίμων και κυρίως στον τομέα του εξαγωγικού εμπορίου αγροτικών προϊόντων. π.χ. προϊόντα ελαιολάδου.

Σε επίπεδο δεξιοτήτων στον τομέα, οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα πρέπει να διαθέτουν δεξιότητα χρήσης των Η/Υ και του Διαδικτύου για να ενημερώνονται για θέματα καλλιέργειών, εμπορίας κλπ. Η τάση στην αγορά αγροτικών προϊόντων για δημιουργία βραχείων τροφοδοτικών αλυσίδων (short supply chains), αλλάζει πολλά πράγματα π.χ. στις δεξιότητες διαχείρισης αποθεμάτων.

Σε σχέση με το εκπαιδευτικό σύστημα και το βαθμό ανταπόκρισής του στις τρέχουσες ανάγκες του αγροτικού τομέα, κάποιιοι φορείς όπως ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ – ΔΗΜΗΤΡΑ, το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, η Αμερικανική Γεωργική Σχολή κ.ά., αναγνωρίζοντας τις τρέχουσες απαιτήσεις σε γνώσεις και δεξιότητες, έχουν ξεκινήσει την ίδρυση πρότυπων (επιδεικτικών) αγροκτημάτων σε όλη την Ελλάδα, όπου θα παρέχεται συμβουλευτική σε θέματα καλλιέργειών και κατάρτιση, ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να έχουν μια αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης και εκπαίδευσης. Την έλλειψη ακριβώς τέτοιων επιδεικτικών αγροκτημάτων σχολίασε και άλλος εμπειρογνώμονας του τομέα ως αρνητικό στοιχείο της αγροτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα σήμερα.

Τα επαγγέλματα / ειδικότητες του κλάδου με θετικές προοπτικές για την επόμενη 5ετία, βάσει των συνεντεύξεων, είναι τα ακόλουθα:

- ✓ Γεωπόνοι - σύμβουλοι νέων εναλλακτικών καλλιέργειών
- ✓ Γεωπόνοι - σύμβουλοι συμβολαιακής γεωργίας
- ✓ Στελέχη αγροτικών συνεταιρισμών και μεγάλων συμπράξεων παραγωγών με γνώσεις κοστολόγησης, εμπορίας, παραγωγής, μάρκετινγκ, διαδικασιών εξαγωγών

⁹ Το Δημοπρατήριο είναι ένας μηχανισμός δημοπράτησης αγροτικών προϊόντων. Ως Δημοπρατήριο θεωρείται μια συμβατικά ή ψηφιακά οργανωμένη αγορά αγροτικών προϊόντων, στο πλαίσιο της οποίας οι παραγωγοί προσφέρουν τα προϊόντα αυτά σε ενδιαφερόμενους αγοραστές με ελεύθερα διαπραγματευόμενες τιμές, ενώ η διαπραγμάτευση, η διαμόρφωση της τελικής τιμής ανά προϊόν, οι σχετικές πωλήσεις και οι πληρωμές λαμβάνουν χώρα εντός και διά του Δημοπρατηρίου.

- ✓ Τεχνικοί υδροπονικής καλλιέργειας
- ✓ Τεχνικοί θερμοκηπίων
- ✓ Τεχνίτες ανθοκομίας
- ✓ Τεχνολόγοι τροφίμων
- ✓ Πωλητές αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, εξειδικευμένοι σε συγκεκριμένα προϊόντα υψηλών προδιαγραφών με δεξιότητες εξωστρέφειας.

4. ΕΝΕΡΓΕΙΑ/ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο τομέας του περιβάλλοντος θα μπορούσε να δημιουργήσει απασχόληση, στο παρόν και στο μέλλον, αν οι περιβαλλοντικές πολιτικές στη χώρα δεν έπασχαν στην εφαρμογή. Ένας τομέας με σταθερή άνοδο της δυναμικής απασχόλησης, που θα αναπτυχθεί στα επόμενα χρόνια λόγω των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η χώρα στο πλαίσιο της Ε.Ε., είναι αυτός της διαχείρισης στερεών αποβλήτων. Υπάρχουν μεγάλες καθυστερήσεις, γιατί δεν έχουν εφαρμοστεί οι σχετικοί Περιφερειακοί Σχεδιασμοί Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ), πράγμα που σημαίνει ότι από κάποιο χρονικό σημείο και μετά οι διαδικασίες υλοποίησης θα επιταχυνθούν σε όλες τις περιφέρειες της χώρας. Ο τομέας διαχείρισης απορριμμάτων (συλλογή, διαλογή, διαχείριση) έχει δυνατότητες απορρόφησης εξειδικευμένου προσωπικού όλων των βαθμίδων, από ΤΕΙ/Πανεπιστήμια μέχρι αποφοίτους Λυκείου/ ΕΠΑΛ/ΣΕΚ. Το γεγονός, δε, ότι ο τομέας αποτελεί τομέα «εντάσεως εργασίας», είναι θετικό για την αύξηση της απασχόλησης. Ένας σημαντικός, επίσης, τομέας δραστηριότητας που ανοίγει, είναι και αυτός της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού σε θέματα που αφορούν περιβαλλοντικά προγράμματα (κυρίως ανακύκλωσης). Επίσης, ο τομέας διαχείρισης επικίνδυνων και μη αποβλήτων παρουσιάζει προοπτικές απασχόλησης σε εξειδικευμένο επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό. Στον τομέα λειτουργούν επιχειρήσεις μικρού μεγέθους και στο πλαίσιο αυτό υπάρχουν δυνατότητες ανάπτυξης επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

Στον τομέα του περιβάλλοντος υπάρχουν πολλά επαγγέλματα και ειδικότητες με προοπτικές απασχόλησης, όμως μια σειρά παράγοντες καθιστούν επισφαλές το εάν και το πότε θα προκύψει σχετική ζήτηση στην αγορά εργασίας. Οι παράγοντες αυτοί σχετίζονται με τη συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, τις αντιστάσεις τοπικών κοινωνιών στην εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ΑΠΕ και διαχείρισης απορριμμάτων, το έλλειμμα κουλτούρας της ελληνικής κοινωνίας στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

Στις συνεντεύξεις τονίστηκε ιδιαίτερα, ότι καλές προοπτικές απασχόλησης τα επόμενα χρόνια θα έχουν επαγγέλματα με εξειδίκευση σε θέματα **ανακύκλωσης**, όπως π.χ. σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, σχεδιασμός και οργάνωση δικτύου συλλογής υλικών προς ανακύκλωση και επικοινωνία του προγράμματος, ειδικότητες σχετικές με την απασχόληση σε κέντρα διαχείρισης ανακυκλώσιμων υλικών, την εναλλακτική διαχείριση ειδικών απορριμμάτων (διαχείριση ορυκτελαίων, ηλεκτρικών συσκευών, μπαταριών κλπ.).

Όσον αφορά στις δεξιότητες που αναμένεται να έχουν ζήτηση στο τομέα του περιβάλλοντος, αναφέρθηκαν χαρακτηριστικά αυτές που σχετίζονται με το προφίλ του στελέχους που οργανώ-

νει προγράμματα ανακύκλωσης: γνώση του αντικειμένου, επικοινωνιακές δεξιότητες, υπομονή, πειθώ, αναλυτικές ικανότητες, γνώση τεχνικών επικοινωνίας, γνώση ανάπτυξης ομάδων (σε χώρους δουλειάς, γειτονίες, κλπ.). Από πλευράς εκπαιδευτικού επιπέδου, το στέλεχος αυτό μπορεί να είναι και απόφοιτος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με την κατάλληλη κατάρτιση, αν διαθέτει τις παραπάνω δεξιότητες.

Σε επίπεδο ζήτησης στην αγορά εργασίας, ο τομέας της **ενέργειας** αντέχει μέσα στην κρίση και σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχουν θετικές προοπτικές. Η θετική τάση αφορά περισσότερο στην εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια, και λόγω της οικονομικής κρίσης και λόγω των θεσμικών αλλαγών (π.χ. η υποχρέωση των ιδιοκτητών να προσκομίζουν πιστοποιητικά από ενεργειακούς επιθεωρητές, όταν θέλουν να πουλήσουν το ακίνητό τους ή όταν θέλουν να το εντάξουν σε σχετικό με την ενέργεια πρόγραμμα επιδότησης) που αναμένεται να ενισχύσουν τη ζήτηση στα σχετικά με την οικοδομή επαγγέλματα. Ο κλάδος των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας θα έχει επίσης σημαντικό δυναμικό απασχόλησης στην Ελλάδα, αν εξαιρεθούν τα σημερινά νομικά, θεσμικά και γραφειοκρατικά προβλήματα.

Η ειδικότητα των ενεργειακών επιθεωρητών παρέχει δυνατότητες απασχόλησης, κυρίως σε διπλωματούχους μηχανικούς ή πτυχιούχους μηχανικούς τεχνολογικής εκπαίδευσης που διαθέτουν τη σχετική πιστοποίηση. Εξειδικεύσεις με θετικές προοπτικές βρίσκουμε στις εφαρμογές γεωθερμίας, συστημάτων αφαλάτωσης στα νησιά και στην παραγωγή βιομάζας.

Μια ειδικότητα που αναμένεται να παρουσιάσει αυξημένη ζήτηση στην ελληνική αγορά εργασίας, είναι αυτή του/της υπευθύνου διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανάπτυξη και την απασχόληση έχουν ο τομέας της γεωθερμίας, ο τομέας της διαχείρισης επικίνδυνων αποβλήτων και αυτός της επεξεργασίας υγρών αποβλήτων.

Μεγάλα περιθώρια απασχόλησης έχει ο τομέας εξοικονόμησης ενέργειας στα κτίρια. Οι νέες τεχνολογίες και τα νέα υλικά δημιουργούν την αναγκαιότητα εξειδίκευσης και αναβάθμισης των δεξιοτήτων σε όλα τα επαγγέλματα που σχετίζονται με εφαρμογές εξοικονόμησης ενέργειας στα κτίρια, από την βιοκλιματική αρχιτεκτονική (εξειδίκευση) έως την εφαρμογή μονωτικών υλικών (δεξιότητα).

Από την πολιτική της χώρας σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την εξοικονόμηση ενέργειας, προκύπτει ένας σημαντικός αριθμός τεχνικών επαγγελμάτων που εντοπίζονται κυρίως στον τομέα των **κατασκευών** και της **μεταποίησης**, τα οποία πρέπει να αναβαθμιστούν, με την απόκτηση νέων δεξιοτήτων μέσω εκπαίδευσης/κατάρτισης και εν συνεχεία πιστοποίησης. Αυτή η ώθηση στα τεχνικά επαγγέλματα (επιπέδου Β/βάθμιας και μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) θα δώσει σημαντική ώθηση στη σχετικά στάσιμη και απαξιωμένη τεχνική εκπαίδευση. Στο πλαίσιο των νέων δεδομένων, στόχος είναι να επιτευχθεί το «συνεχές»: επαγγελματικό περίγραμμα, εκπαίδευση, πιστοποίηση, ρυθμίσεις της αγοράς εργασίας. Από πλευράς χρόνου, θα απαιτηθεί τουλάχιστον μια τριετία για τη σκοπούμενη αλλαγή προς αυτήν την κατεύθυνση. Σε κάθε περίπτωση, αυτό που είναι αναγκαίο είναι η επιμόρφωση του τεχνικού ανθρώπινου δυναμικού σε ειδικές δεξιότητες, οι οποίες είναι απαραίτητες για να συμβαδίσει με τις τεχνολογικές εξελίξεις.

Συνοψίζοντας, τα ακόλουθα επαγγέλματα / ειδικότητες του κλάδου φέρονται να έχουν θετικές προοπτικές απασχόλησης την επόμενη πενταετία:

- ✓ Ενεργειακοί επιθεωρητές
- ✓ Τεχνίτες με πιστοποιημένες δεξιότητες σε εφαρμογές εξοικονόμησης ενέργειας
- ✓ Στελέχη ανακύκλωσης με εξειδίκευση στη διαχείριση επικίνδυνων υλικών.

5. ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ- ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Τα επαγγέλματα που συνδέονται άμεσα ή εξαρτώνται από την **οικοδομική δραστηριότητα** είναι τουλάχιστον 150, σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους. Τα επαγγέλματα αυτά, λόγω της πολύ μεγάλης τρέχουσας κρίσης του κλάδου της οικοδομής στην Ελλάδα, έχουν πολύ μειωμένη ζήτηση και δεν αναμένεται η ζήτηση αυτή να αυξηθεί κατά τα αμέσως επόμενα χρόνια στη χώρα μας. Μόνη εξαίρεση, κατά την άποψη των περισσότερων που αναφέρθηκαν στον τομέα αυτόν, αποτελούν τα επαγγέλματα που σχετίζονται με εφαρμογές σχετικές με την εξοικονόμηση ενέργειας (βλ. προηγούμενη ενότητα).

Παρά τις περιορισμένες σήμερα δυνατότητες απασχόλησης, από τις συνεντεύξεις προέκυψε ότι υπάρχει έλλειψη σε εξειδικευμένους τεχνίτες με προσόντα και δεξιότητες σε σύγχρονες τεχνικές, νέα υλικά, αλλά και παραδοσιακές τεχνικές και υλικά που επανέρχονται στη ζήτηση. Αναφέρθηκε, επίσης, ότι στην επόμενη δεκαετία αναμένεται η δημιουργία περί των 150.000 θέσεων απασχόλησης για πιστοποιημένους τεχνίτες σε επαγγέλματα οικοδομής που συνδέονται με εφαρμογές και υλικά εξοικονόμησης ενέργειας.

Στον κλάδο, χρησιμοποιούνται σήμερα πολλά νέα υλικά και εντοπίζεται έλλειμμα δεξιοτήτων σχετικά με τη χρήση αυτών, τις ιδιότητές τους και το πώς αυτά συμπεριφέρονται σε συνδυασμό με άλλα υλικά. Για παράδειγμα, στην περίπτωση των ψυκτικών, η απαγόρευση χρήσης του πιο διαδεδομένου τύπου φρέοντος (HCFC-22) που πρέπει να αντικατασταθεί με νέου τύπου υδροφθοράνθρακα, συνεπάγεται μια σειρά εργασιών και επομένως απαιτεί την απόκτηση νέων δεξιοτήτων.

Από τις συνεντεύξεις προέκυψαν επίσης οι εξής αναδυόμενες δεξιότητες:

- Δεξιότητες στις κατασκευές που συνδέονται με διανομές (logistics).
- Δεξιότητα στο συντονισμό και οργάνωση ομάδας έργου σε τεχνικά έργα.
- Δεξιότητα στα κατασκευαστικά συμβόλαια για νομικούς συμβούλους.
- Δεξιότητα στη χρήση λογισμικού σχεδίασης π.χ. CAD (κατασκευών) και BIM (συντήρησης) για επαγγελματίες του οικοδομικού τομέα, όπως αρχιτέκτονες, πολιτικοί μηχανικοί, πολεοδόμοι, μηχανολόγοι.

Στενά συνδεδεμένο με τον τομέα των οικοδομών είναι το επάγγελμα του μεσίτη, το οποίο αλλάζει σε σημαντικό βαθμό με τη δυνατότητα ηλεκτρονικής επίδειξης των αντικειμένων (διαμέρισμα, κτίριο, οικόπεδο), για την οποία όμως απαιτείται η απόκτηση σχετικής δεξιότητας.

Τέλος, επισημαίνεται ότι οι επαγγελματίες τεχνίτες είναι πολύ σημαντικό να έχουν επαρκείς

πρακτικές γνώσεις κοστολόγησης, μια δεξιότητα που λείπει, αλλά είναι ιδιαίτερα σημαντική για τον κάθε επαγγελματία.

Το έλλειμμα δεξιοτήτων σχετικά με τις ιδιότητες των νέων υλικών και το πώς συμπεριφέρονται αυτά σε συνδυασμό με άλλα υλικά καθιστά αναγκαίο τον εμπλουτισμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης με τις σχετικές γνώσεις.

Τέλος, το μέλλον στον τομέα των κατασκευών απαιτεί πιστοποιημένες γνώσεις και δεξιότητες. Σε όλα σχεδόν τα επαγγέλματα που αφορούν στην οικοδομή, δεν υπάρχει εκπαίδευση ή αν υπάρχει κάποια σχολή, η φοίτηση δεν είναι υποχρεωτική π.χ. μπετατζής, κτίστης, ελαιοχρωματιστής κλπ. Το γεγονός αυτό επηρεάζει την κινητικότητα των εργαζομένων και θέτει και συγκεκριμένα εμπόδια στη συνεργασία τους με τους επιβλέποντες, π.χ. αδυναμία ανάγνωσης και κατανόησης τεχνικού σχεδίου.

Σε σχέση με τα επαγγέλματα / ειδικότητες του κλάδου με θετικές προοπτικές απασχόλησης την επόμενη πενταετία, αναφέρθηκαν τα εξής επαγγέλματα:

- ✓ Αρχιτέκτονας / Πολιτικός Μηχανικός με ειδίκευση στη βιοκλιματική δόμηση.
- ✓ Όλο το φάσμα τεχνικών επαγγελμάτων που συνδέονται με εφαρμογές εξοικονόμησης ενέργειας στα κτίρια.

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η **κοινωνική οικονομία** στην Ελλάδα σήμερα είναι ίσως ο μόνος τομέας που μπορεί να προσφέρει θετικές προοπτικές απασχόλησης, στο πλαίσιο μιας αγοράς εργασίας που έχει συρρικνωθεί. Όμως, αν δεν υπάρξει συγκεκριμένη πολιτική για την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας, αυτή δε θα μπορέσει να αναπτυχθεί ιδιαίτερα. Σε αυτό το πεδίο, τον πιο σημαντικό ρόλο στην οργάνωση του χώρου της κοινωνικής επιχειρηματικότητας θα μπορούσε να παίξει η αποκεντρωμένη διοίκηση με σχετικές πολιτικές για την υποστήριξη της ανάπτυξής της.

Στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας, απαιτούνται ειδικές δεξιότητες και ικανότητες και των εταίρων/εργοδοτών και των εργαζομένων για να συσταθεί και να λειτουργήσει μια κοινωνική επιχείρηση, όπως η ικανότητα οργάνωσης ενός βιώσιμου συνεταιριστικού σχήματος. Η εκπαίδευση στα ειδικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων (ΚΟΙΝΣΕΠ) είναι μια συγκεκριμένη και σαφής ανάγκη. Ως παράδειγμα, αναφέρεται η διαδικασία διανομής του πλεονάσματος στους εργαζόμενους: Η μέτρηση της αποδοτικότητας βάσει της οποίας μπορεί να γίνει η διανομή πλεονάσματος, απαιτεί ιδιαίτερη γνώση και ικανότητα για την αποφυγή απογοητεύσεων, εντάσεων και δυσαρεσκείων στο πλαίσιο της επιχείρησης. Άλλο ζήτημα είναι η ανάπτυξη αλληλεγγύης μεταξύ των εργαζομένων, κυρίως στην περίπτωση των ΚΟΙΝΣΕΠ κοινωνικής ένταξης, όπου οι εργαζόμενοι μπορεί να αντιμετωπίζουν διάφορα προσωπικά προβλήματα που τους εμποδίζουν να έχουν μια σταθερή απόδοση και παρουσία στην επιχείρηση.

Στον τομέα της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας, η οποία θεσμοθετήθηκε με

τον νόμο 4019/2011 και αναμένεται στα επόμενα χρόνια να αποκτήσει σημαντική παρουσία στη χώρα μας, τουλάχιστον στον τομέα παροχής υπηρεσιών φροντίδας, πολιτισμού και περιβάλλοντος, επισημαίνεται η έλλειψη εξειδικευμένων στελεχών διοίκησης.

Η κοινωνική οικονομία δημιουργεί θέσεις διοίκησης με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά για τα οποία το υφιστάμενο εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι προετοιμασμένο. Ειδικά για τη θέση του διευθυντή μιας κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης, απαιτούνται πέρα από γνώσεις διοίκησης επιχειρήσεων και αναπτυγμένα κοινωνικά ενδιαφέροντα, γνώσεις διοίκησης συνεταιριστικών επιχειρήσεων, καθώς και προσήλωση στον κοινωνικό σκοπό της επιχείρησης και διάθεση να τον υπηρετήσει. Αντίστοιχες ιδιαιτερότητες έχει και η θέση διοίκησης ανθρώπινου δυναμικού σε μία ΚΟΙΝΣΕΠ, ιδίως αν πρόκειται για ΚΟΙΝΣΕΠ ένταξης, όπου οι εργαζόμενοι ενδέχεται να παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες που πρέπει να αντιμετωπιστούν στο επίπεδο της ομάδας των συναδέλφων. Επίσης, μία πρόκληση είναι η δίκαιη διανομή του μερίσματος κερδών στους εργαζόμενους. Αυτή τη στιγμή, οι σπουδές που σχετίζονται με την κοινωνική επιχειρηματικότητα αποτελούν αντικείμενο μεταπτυχιακής ειδίκευσης και όχι τόσο προπτυχιακών σπουδών.

Επαγγέλματα / ειδικότητες που αναφέρθηκαν στις συνεντεύξεις για τις θετικές τους προοπτικές στην επόμενη πενταετία είναι τα εξής:

- Εξειδικευμένα στελέχη διοίκησης κοινωνικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων

7. ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Το λιανικό εμπόριο έχει πληγεί σημαντικά από την τρέχουσα οικονομική κρίση, με αντίστοιχη αρνητική επίπτωση στην απασχόληση όλων των ειδικοτήτων που σχετίζονται με τον κλάδο.

Για την αντιμετώπιση της δύσκολης αυτής κατάστασης και με στόχο την ποιοτική αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού και των προσφερόμενων υπηρεσιών στο λιανικό εμπόριο έχουν αναπτυχθεί πρωτοβουλίες, όπως αυτή του Εμπορικού Συλλόγου Αθήνας που έχει ως στόχο να αποκτήσουν οι ελληνικές εμπορικές επιχειρήσεις ένα “Ελληνικό Σήμα Ποιότητας”, μέσω του οποίου εισάγεται ένας Κώδικας Δεοντολογίας, τον οποίο θα πρέπει κάθε μικρός/μεσαίος επιχειρηματίας έμπορος να ακολουθεί. Η πιστοποίηση αυτή αναμένεται ότι μπορεί να προσφέρει προστιθέμενη αξία και σταδιακά να συμβάλει στην ανάκαμψη του τομέα.

Ως αναδυόμενη δραστηριότητα στον τομέα του εμπορίου, αναφέρθηκε ο τομέας του εξαγωγικού εμπορίου προϊόντων ποιότητας σε μικρή κλίμακα, σε συνδυασμό με το ηλεκτρονικό εμπόριο ή / και τον τουρισμό.

Στον τομέα του εμπορίου, υπάρχει ανάγκη για απασχόληση εξειδικευμένων, συχνά υψηλών προδιαγραφών, πωλητών, με επικοινωνιακές δεξιότητες, όπως επίσης και ανάγκη για αγοραστές¹⁰, μια ειδικότητα δυσεύρετη στην ελληνική αγορά εργασίας.

¹⁰ Το επάγγελμα του «αγοραστή» είναι πολύ σημαντικό για τις εμπορικές επιχειρήσεις και έχει ως αντικείμενο την επιλογή των προϊόντων που θα προμηθευτεί η επιχείρηση προς πώληση. Απαιτεί βαθιά γνώση του κατά περίπτωση αντικειμένου, καθώς και των τιμών της αγοράς.

Ειδικότερα για το επάγγελμα του πωλητή, τονίστηκε το γεγονός του σημερινού ιδιαίτερα χαμηλού επιπέδου, καθώς και της έλλειψης εκπαίδευσης / κατάρτισης σε αυτό το αντικείμενο. Επίσης, αναφέρθηκε ότι ακόμα και οι επιχειρηματίες του κλάδου, πολύ συχνά δε διαθέτουν γνώσεις διοίκησης μιας επιχείρησης, ούτε εργασιακή εμπειρία σε θέσεις απασχόλησης σχετικές με το αντικείμενο.

Να σημειωθεί εδώ ότι η καλή γνώση του αντικειμένου πώλησης επισημάνθηκε ως μια σημαντική δεξιότητα για όλα τα επαγγέλματα του εμπορίου.

Επιπλέον αυτού, σε επίπεδο δεξιοτήτων, απαιτείται επίσης η γνώση ξένων γλωσσών, αρχών επικοινωνίας, κλπ.

Σε επίπεδο εκπαίδευσης / κατάρτισης, ως σημαντική έλλειψη επισημαίνεται η έλλειψη σχολών εκπαίδευσης επαγγελματιών πωλητών. Στο πλαίσιο αυτό επομένως, είναι σκόπιμο να δημιουργηθεί φορέας με στόχο την εκπαίδευση και πιστοποίηση εμπορικών υπαλλήλων.

Επαγγέλματα / ειδικότητες που αναφέρθηκαν στις συνεντεύξεις για τις θετικές τους προοπτικές στην επόμενη πενταετία είναι τα εξής:

- ✓ Αγοραστές - στελέχη εμπορικών επιχειρήσεων
- ✓ Στελέχη με εξειδίκευση στο ηλεκτρονικό εμπόριο.

8. ΤΟΜΕΑΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΟΥ

Στον τομέα της Υγείας υπάρχουν σήμερα ευκαιρίες απασχόλησης, τόσο σε ιατρικά επαγγέλματα που σχετίζονται με την εφαρμογή νέων θεραπειών, αλλά και σε παραϊατρικά και νοσηλευτικά επαγγέλματα. Η γήρανση του ελληνικού πληθυσμού, σε συνδυασμό με μια σειρά αναδυόμενες δραστηριότητες στον τομέα της υγείας και της ευεξίας, ανοίγει νέες προοπτικές απασχόλησης στον τομέα. Εν τούτοις, όπως τονίστηκε από συνομιλητές μας, με τη ρευστότητα που χαρακτηρίζει τις δημόσιες πολιτικές υγείας την παρούσα περίοδο, καθώς και με το μεταβατικό στάδιο που θα ακολουθήσει έως τη σταθεροποίηση του νέου πλαισίου, οι όποιες προβλέψεις για την απασχόληση στον τομέα της υγείας συνολικά, είναι σχετικά παρακινδυνευμένες.

Στον κλάδο, όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις, σημειώνεται σημαντική αύξηση εμφάνισης νέων ειδικοτήτων με καλές προοπτικές απασχόλησης, όπως και νέων πεδίων οικονομικής δραστηριότητας σε συνδυασμό με άλλους κλάδους (π.χ. ο τουρισμός υγείας).

Όσον αφορά **στον κλάδο του φαρμάκου**, παρατηρείται σχετικά περιορισμένη μείωση της απασχόλησης και της ζήτησης εργαζομένων, παρά την τρέχουσα κρίση της ελληνικής οικονομίας. Οι δε προοπτικές ανάπτυξης του κλάδου είναι θετικές, αν και την τρέχουσα περίοδο είναι σε εξέλιξη σημαντικές θεσμικές αλλαγές που δυσκολεύουν τις όποιες προβλέψεις.

Όσον αφορά στη ζήτηση σε δεξιότητες, υπάρχουν ήδη σήμερα ανάγκες για τεχνικούς διαφόρων ειδικοτήτων με γνώσεις και εμπειρία στη συντήρηση ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού. Στην παραγωγή φαρμάκων, αυξάνεται η ανάγκη ανάπτυξης δεξιοτήτων σχετικών με την εφαρμογή κανόνων ορθής παραγωγής.

Στο χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης, εντοπίζεται ένα κενό στην εκπαίδευση εκπαιδευτών στον τομέα της υγείας (για διδασκαλία σε επαγγελματικές σχολές), π.χ. στο αντικείμενο της επείγουσας ιατρικής, καθώς και για τους βοηθούς βιολόγου και τους χειριστές ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού.

Αναφέρεται επίσης, ότι πρέπει να ξεκαθαρίσει και να επαναπροσδιοριστεί το καθεστώς που διέπει την ιδιωτική και τη δημόσια εκπαίδευση στον τομέα της υγείας, καθώς και ότι στην εκπαίδευση νοσηλευτών και βοηθών ιατρικών ειδικοτήτων πρέπει να συνδυαστεί καλύτερα η θεωρία με την πράξη.

Στη συνέχεια αναφέρονται τα επαγγέλματα / ειδικότητες με θετικές προοπτικές, βάσει των συνεντεύξεων, για την επόμενη 5ετία:

- ✓ Νοσηλευτές γηριατρικής
- ✓ Στελέχη διενέργειας κλινικών μελετών
- ✓ Επαγγέλματα υγείας σχετικά με τον έλεγχο και τις δοκιμές νέων φαρμάκων, π.χ. βιολόγοι, φαρμακοποιοί, χημικοί
- ✓ Χημικοί ή χημικοί μηχανικοί στην έρευνα και στην παραγωγή φαρμακευτικών και παραφαρμακευτικών προϊόντων
- ✓ Αναλυτές ψηφιακών δεδομένων στον τομέα της υγείας
- ✓ Φυσιοθεραπευτές, εργοθεραπευτές για παροχή υπηρεσιών σε κέντρα αποκατάστασης
- ✓ Οικονομολόγοι υγείας
- ✓ Γενετιστές και μοριακοί βιολόγοι
- ✓ Βοηθοί μοριακών βιολόγων (συνοδευτικά διαγνωστικά τεστ - accompany diagnostics - η ειδικότητα αυτή δεν υπάρχει σήμερα στο πλαίσιο της επαγγελματικής εκπαίδευσης)
- ✓ Βοηθοί ακτινολόγου με δεξιότητες στη χρήση σύγχρονου ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού
- ✓ Βοηθοί μικροβιολόγου για εξειδικευμένα αιματολογικά εργαστήρια
- ✓ Νοσηλευτές με δεξιότητα στην προαγωγή της υγείας π.χ. διατροφικές συμβουλές σε χώρους εργασίας, διαχείριση άγχους, συμβουλές για προφύλαξη από ατυχήματα
- ✓ Ιατροί παθολόγοι με εξειδίκευση στην ιατρική εργασίας
- ✓ Παθολόγοι κλινικής ανατομίας
- ✓ Ψυχολόγοι για υπηρεσίες συμβουλευτικής στην αντιμετώπιση προβλημάτων όπως π.χ. ανασφάλεια, άγχος, εξαρτήσεις, ανεργία κλπ.
- ✓ Νοσηλευτές επείγουσας ιατρικής
- ✓ Νοσηλευτές μονάδων εντατικής θεραπείας
- ✓ Χειριστές σύγχρονου ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού
- ✓ Στελέχη οικονομικής αξιολόγησης φαρμακοθεραπείας
- ✓ Φαρμακολόγοι και φαρμακοποιοί στην παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων για τη διατροφή και τη βοτανοθεραπεία
- ✓ Κλινικοί φαρμακοποιοί, π.χ. για παρασκευή ογκολογικών φαρμάκων
- ✓ Επαγγέλματα στη φαρμακοβιομηχανία όπως:
 - Χημικοί

- Χημικοί μηχανικοί
- Φαρμακοποιοί
- Παρασκευαστές φαρμάκων
- Τεχνικοί φαρμάκων

9. ΤΟΜΕΑΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΣΤΙΑΣΗΣ

Ο κλάδος της εστίασης, βάσει των στοιχείων που δόθηκαν από συνεντευξιαζόμενους, περιλαμβάνει 122.000 επιχειρήσεις (εστιατόρια, κέντρα διασκέδασης, καφετέριες κλπ.), στις οποίες απασχολούνται 500.000 εργαζόμενοι, από τους οποίους 300.000 υπάλληλοι και 200.000 μέλη οικογενειών των ιδιοκτητών. Οι σημερινές δυνατότητες απασχόλησης στον κλάδο λόγω της κρίσης είναι περιορισμένες, οι προοπτικές απασχόλησης για τα επόμενα πέντε χρόνια όμως και με την αναμενόμενη υποχώρηση της ύφεσης είναι θετικές. Η προοπτική αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι ο τουρισμός, με τον οποίο έχει σημαντικό βαθμό εξάρτησης η εστίαση, παρουσιάζει θετικές προοπτικές σε σχέση με άλλες χώρες-προορισμούς της Μεσογείου.

Αναμένεται να υπάρξει αυξημένη ζήτηση επαγγελματιών με εξειδικεύσεις σε θέματα που άπτονται των νέων προτύπων διατροφής, όπως π.χ. σε σχέση με την υγιεινή διατροφή, το έτοιμο φαγητό διαίτης, τη μεσογειακή ή κρητική διατροφή, την κατανάλωση βιολογικών ή ΠΟΠ (προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης) προϊόντων.

Όσον αφορά στην απασχόληση και στις προοπτικές της **στις τουριστικές επιχειρήσεις**, από τις συνεντεύξεις προέκυψαν διαφορετικές εκτιμήσεις. Η μία άποψη που εκφράστηκε, επικεντρώνεται στη στρεβλή ανάπτυξη των μικρών τουριστικών επιχειρήσεων (μικρές οικογενειακές μονάδες, κληρονομούμενες από γενιά σε γενιά και διοικούμενες από μη εξειδικευμένους επιχειρηματίες / μάνατζερ) που μέσα από μια διαδρομή λήψης επιδοτήσεων και μη εξέλιξης των υπηρεσιών φτάνουν σήμερα να μην προσφέρουν υπηρεσίες που να ανταποκρίνονται στα σημερινά δεδομένα και κριτήρια ποιότητας. Με βάση αυτή την άποψη, το ισοζύγιο απασχόλησης στις τουριστικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα θα παραμείνει αρνητικό για πολλά χρόνια ακόμη.

Η άλλη άποψη συνοψίζεται στο ότι ο τουρισμός αποτελεί τον μοναδικό κλάδο της ελληνικής οικονομίας, ο οποίος την τρέχουσα περίοδο της κρίσης, κατορθώνει και αντέχει, και όσον αφορά στην απασχόληση. Πέραν αυτού, στον τομέα του τουρισμού υφίσταται μια σειρά από αναδυόμενες δραστηριότητες (τουρισμός υγείας, κρουαζιέρα, κλπ.), οι οποίες συνοδεύονται από αντίστοιχη ζήτηση αναδυόμενων επαγγελμάτων, ειδικοτήτων και δεξιοτήτων.

Στις συνεντεύξεις τονίστηκε ιδιαίτερα η διαρκώς αναβαθμιζόμενη ανάγκη για εξειδίκευση και δεξιότητες στην επαφή και ικανοποίηση πελατών (customer service, customer satisfaction).

Επίσης, θετικές προοπτικές στην αγορά εργασίας για τα επόμενα χρόνια αναμένεται να υπάρξουν σε ειδικότητες και δεξιότητες που σχετίζονται με το ηλεκτρονικό μάρκετινγκ (προσέλκυση πελατών, yield management), καθώς και με τη χρήση και αξιοποίηση των κοινωνικών δικτύων στο διαδίκτυο.

Ζήτηση νέων επαγγελμάτων και ειδικοτήτων αναμένεται να προκύψει μελλοντικά και στο πλαίσιο της σταδιακής ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού, όπως π.χ. ο θρησκευτικός, ο ιστορικός, ο συνεδριακός, ο εορταστικός, ο οικολογικός, τουρισμός περιπέτειας, αθλητικός, ιαματικός, κλπ.

Στις συνεντεύξεις με ειδικούς του τομέα αναφέρθηκε με έμφαση ότι σε μια σειρά επαγγέλματα και ειδικότητες στον τουρισμό και την εστίαση υφίσταται ανάγκη αναβάθμισης γνώσεων, προσόντων και δεξιοτήτων. Στην περίπτωση αυτή εμπίπτουν οι σερβιτόροι (στερούνται επαγγελματικής εκπαίδευσης / κατάρτισης, δε γνωρίζουν ξένες γλώσσες), οι μάγειροι (συνήθως αυτοδίδακτοι), οι μαιτρ και οι οινοχόοι. Ιδιαίτερα για τους σερβιτόρους, αναφέρθηκε ότι πρέπει να γνωρίζουν σε ικανοποιητικό επίπεδο και άλλη μία γλώσσα τουλάχιστον πέραν των αγγλικών.

Επίσης, στον κλάδο της εστίασης και των ξενοδοχείων, ξεχωρίζουν ως αναδυόμενες δεξιότητες, αυτές που αφορούν στο σχεδιασμό μπουφέ, καθώς και στην οργάνωση δεξιώσεων.

Μια πολύ βασική ομάδα δεξιοτήτων για πετυχημένη σταδιοδρομία στον τουρισμό και την εστίαση είναι αυτή που αφορά στη γνώση διαδικασιών και συστημάτων σχετικών με την εμπειρία του πελάτη (user experience).

Άλλη, επίσης πολύ σημαντική έννοια στον τουρισμό και την εστίαση, είναι ο σχεδιασμός (design) ως έννοια δημιουργίας και οργάνωσης πραγμάτων. Για τον επιτυχημένο σχεδιασμό, απαιτούνται πολλές ειδικές δεξιότητες, μεταξύ άλλων σχετικές με την εξυπηρέτηση και ικανοποίηση πελατών (customer care and satisfaction).

Η εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση στον τομέα έχει βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, όπως αναφέρθηκε.

Αντίθετα, άλλος συνομιλητής ήταν της άποψης ότι οι σημερινές σχολές εκπαίδευσης στελεχών δεν είναι του κατάλληλου επιπέδου, κυρίως διότι οι ιδιοκτήτες ξενοδοχειακών επιχειρήσεων δεν έχουν απαιτήσεις για ικανά στελέχη με πρωτοβουλία και τεχνοκρατικές γνώσεις.

Ειδικότερα στον κλάδο της εστίασης, στο μέλλον η εκπαίδευση πρέπει να επικεντρωθεί σε νέες μεθόδους, νέα υλικά, νέες προσεγγίσεις για την περεταίρω εξέλιξη της κουζίνας.

Στις συνεντεύξεις αναφέρθηκε επίσης η αναγκαιότητα επιμόρφωσης ιδιοκτητών μικρών και πολύ μικρών τουριστικών επιχειρήσεων, διότι πολλοί εξ αυτών είναι αυτοδημιούργητοι και έχουν σημαντικά κενά απαραίτητων γνώσεων και δεξιοτήτων. Γνώσεις που σχετίζονται με την εμπειρία του πελάτη (user experience) και το σχεδιασμό (design), όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, πρέπει να διδάσκονται στο πλαίσιο της τουριστικής εκπαίδευσης στα πανεπιστήμια, αλλά και στην επαγγελματική κατάρτιση, κάτι που δε συμβαίνει σήμερα σε ικανοποιητικό επίπεδο.

Επαγγέλματα / ειδικότητες που αναφέρθηκαν στις συνεντεύξεις για τις θετικές τους προοπτικές στην επόμενη πενταετία είναι τα εξής:

- ✓ Τουριστικοί σύμβουλοι με εξειδίκευση στον τουρισμό πόλεων (City break)
- ✓ Ξεναγοί κρουαζιέρας
- ✓ Εξειδικευμένα στελέχη σε εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού: τουρισμός υγείας και

- αναζωογόνησης, αθλητικός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός
- ✓ Στελέχη e-marketing στον τομέα του τουρισμού
- ✓ Οικονομικά στελέχη που γνωρίζουν την εφαρμογή του Ενιαίου Συστήματος Λογαριασμών για ξενοδοχεία και εστιατόρια
- ✓ Διακοσμητές ξενοδοχείων και χώρων εστίασης.

10. ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Ο τομέας της **μεταποίησης και των σχετικών με αυτή τεχνικών επαγγελμάτων** βρίσκεται σε ύφεση τα τελευταία χρόνια και αυτό αντανακλάται και στη χαμηλή ζήτηση εργατικού δυναμικού στην αγορά εργασίας.

Όσον αφορά στις προοπτικές στη μεταποίηση, η όποια ανάκαμψη της απασχόλησης συνδέεται, μεταξύ άλλων, αφενός με το βαθμό επιτυχούς εξωστρέφειας της ελληνικής βιομηχανίας το επόμενο διάστημα, αφετέρου δε, με το πώς θα εξελιχθούν οι συνθήκες σε μια σειρά κλάδων της μεταποίησης, όπως η χαλυβουργία, η τσιμεντοβιομηχανία, η αναμενόμενη αξιοποίηση νέων κοιτασμάτων καυσίμων.

Όσον αφορά στα τεχνικά επαγγέλματα στη μεταποίηση, οι προοπτικές φαίνονται να είναι καλύτερες, τουλάχιστον όσον αφορά συγκεκριμένες εφαρμογές ή προϊόντα, όπως π.χ. προϊόντα και εργασίες που σχετίζονται με την επεξεργασία απορριμμάτων και αποβλήτων ή την εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια.

Στον τομέα της μεταποίησης και των τεχνικών επαγγελμάτων γενικότερα, μιλάμε βασικά για αναβάθμιση δεξιοτήτων και γνώσεων μέσα στα επαγγέλματα / ειδικότητες. Σε επίπεδο επαγγελμάτων δε διακρίνονται κάποιες σημαντικές αλλαγές. Εντοπίζονται, όμως, αλλαγές στις ειδικότητες και δεξιότητες (μέσα στα επαγγέλματα). Και αυτό οφείλεται, μεταξύ άλλων (νέα υλικά, νέες τεχνολογίες) σε τρεις παράγοντες: α) στην ενσωμάτωση της Οδηγίας για την απελευθέρωση των επαγγελμάτων, β) στην απλοποίηση των διαδικασιών χορήγησης αδειας για την άσκηση διαφόρων επαγγελμάτων και γ) στη διαδικασία πιστοποίησης.

Οι παράγοντες αυτοί έχουν δημιουργήσει μια μεγάλη κινητικότητα στα τεχνικά επαγγέλματα, καθώς οδήγησαν στην αλλαγή της δομής των ειδικοτήτων, όπως την γνωρίζαμε από το 1934. Για παράδειγμα, ο ηλεκτρολόγος είχε γύρω στις 4-5 άδειες σε ειδικότητες που έπαιρνε, ενώ τώρα οι άδειες γίνονται μόνο δύο. Αυτό εξασφαλίζει μια κινητικότητα στον εργαζόμενο, αλλά και στον εργοδότη δίνει τη δυνατότητα να αναθέσει στον εργαζόμενο μια ευρύτερη γκάμα εργασιών. Επομένως, η αλλαγή αυτή συμβάλλει στην κινητικότητα και την απασχόληση.

Πέραν αυτών, η ζήτηση επαγγελμάτων σήμερα και σε βάθος πενταετίας θα επηρεαστεί από τις τεχνολογικές και οργανωσιακές αλλαγές που απαιτούν πιστοποιημένες γνώσεις και δεξιότητες. Τα υφιστάμενα τεχνικά επαγγέλματα αλλάζουν και απαιτούν νέες κάθετες (ειδικές) δεξιότητες.

Οι μελλοντικές αλλαγές σε επαγγέλματα αφορούν περισσότερο τα τεχνικά επαγγέλματα και τις σχετικές με αυτά αλλαγές στην τεχνολογία (υλικά, μηχανήματα κλπ.). Ενδεικτικά αναφέρο-

νται παραδείγματα επαγγελμάτων και σχετικών τεχνολογικών αλλαγών σε αυτά:

- Υδραυλικός – νέες τεχνικές γεωθερμίας, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, διαχείριση νερού.
- Ηλεκτρολόγος – εγκαταστάσεις φωτοβολταϊκών, απομακρυσμένη διαχείριση συσκευών και εγκαταστάσεων.
- Ψυκτικός – χρήση νέων ψυκτικών υγρών με διαφορετικές απαιτήσεις.
- Κλειδαράς – στο επάγγελμα έχει εισχωρήσει η ψηφιακή τεχνολογία και απαιτούνται νέες δεξιότητες.
- Συντηρητής κεντρικής θέρμανσης (καυστηρατζής) – εξειδίκευση στα αέρια καύσιμα.

Όσον αφορά στο σύστημα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, οι απόψεις των ειδικών συνοψίζονται στο ότι δεν υφίστανται ουσιαστικά κενά σε προγράμματα και μαθήματα σπουδών, είτε πρόκειται για τα Πανεπιστήμια/ΤΕΙ, είτε για την τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση, πέραν των γενικών οριζόντιων διαπιστώσεων, ότι δεν είναι επαρκής η σύνδεση της εκπαίδευσης με την εμπειρία (όπως π.χ. οι ελλείψεις σε εξοπλισμό εργαστηρίων στα σχολεία).

Επαγγέλματα / ειδικότητες που αναφέρθηκαν στις συνεντεύξεις για τις θετικές τους προοπτικές στην επόμενη πενταετία είναι τα εξής:

- ✓ Τεχνίτες κατασκευής και επισκευής ποδηλάτων και μοτοποδηλάτων
- ✓ Εξειδικευμένοι τεχνίτες χειρισμού εργαλειομηχανών π.χ. χειριστής εργαλειομηχανών κοπής/ μορφοποίησης μετάλλων
- ✓ Τεχνίτες μεταλλικών κατασκευών
- ✓ Στελέχη έρευνας και ανάπτυξης νέων δομικών προϊόντων.

Γ. ΣΥΝΘΕΤΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τη σύγκριση των ευρημάτων της βιβλιογραφικής επισκόπησης με αυτά των συνεντεύξεων, προκύπτει, ότι σε γενικές γραμμές **συμπίπτουν** όσον αφορά στις προοπτικές της ζήτησης επαγγελμάτων, ειδικοτήτων και δεξιοτήτων στην ελληνική αγορά εργασίας.

Περισσότερο προέκυψαν διαφορετικές απόψεις για ορισμένα ζητήματα μεταξύ των συνεντευξιαζόμενων, παρά μεταξύ συνεντευξέων και βιβλιογραφίας.

Θα πρέπει να αναφερθεί, ότι στην ελληνική βιβλιογραφία, σε μεγάλο βαθμό αποτυπώνονται οι τρέχουσες ανάγκες της αγοράς εργασίας, συνήθως για όλα τα επαγγέλματα, και πολύ λιγότερο για τις προοπτικές νέων ανερχόμενων επαγγελμάτων/ειδικοτήτων και δεξιοτήτων.

Στις διεθνείς πηγές, υπάρχει βιβλιογραφία για τις βραχυχρόνιες και μεσοπρόθεσμες προοπτικές αναδυόμενων αναγκών, συνήθως όμως αυτές αναφέρονται είτε σε υπερεθνικά σύνολα (π.χ. στην Ε.Ε.), είτε σε άλλες προηγμένες οικονομίες. Βέβαια, και αυτά τα ευρήματα έχουν την αξία τους, αφενός διότι οι εξελίξεις αυτές έχουν μεγάλη πιθανότητα να προκύψουν και στην Ελλάδα (έστω με καθυστέρηση λίγων ετών), και αφετέρου γιατί τους Έλληνες πολίτες αφορά και ενδιαφέρει άμεσα και η αγορά εργασίας του εξωτερικού στο σύνολό της.

Οι σημαντικές διαπιστώσεις και απόψεις που αποτυπώθηκαν κατά την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων συγκρίθηκαν με τα ευρήματα από τη βιβλιογραφία, με στόχο να τεκμηριωθεί η ισχύς τους, αλλά και να εμπλουτιστούν περαιτέρω με πρόσθετα σχετικά στοιχεία. Φυσικά, από τη σύγκριση αυτή, προέκυψαν και διαφοροποιήσεις των ευρημάτων, οι οποίες επισημαίνονται παρακάτω με σχετικό σχολιασμό των μελετητών.

Τα συμπεράσματα που ακολουθούν, προέκυψαν επομένως από τη συνθετική θεώρηση της βιβλιογραφικής αποτύπωσης και των ευρημάτων από τις πραγματοποιηθείσες συνεντεύξεις:

- Τα επόμενα χρόνια θα συνεχιστεί η **τάση αύξησης του ποσοστού απασχόλησης στις υπηρεσίες**, σε βάρος της απασχόλησης στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα στην Ευρώπη των 27, πρόβλεψη που ισχύει και για την Ελλάδα.
- **Οι απαιτήσεις στην αγορά εργασίας της επόμενης γενιάς θα είναι διαφορετικές**, και αλλάζουν ως προς τους τομείς, ως προς τα επαγγέλματα /δεξιότητες και ως προς το επίπεδο προσόντων.

Από τις συνεντεύξεις και από τη διεθνή βιβλιογραφία προκύπτει ότι **δε διαφαίνεται τόσο η τάση για ζήτηση σε νέα επαγγέλματα, αλλά κυρίως για νέες δεξιότητες**. Η ζήτηση για νέες δεξιότητες, στη σημερινή αγορά εργασίας, αλλάζει συνεχώς, είτε γιατί διαφοροποιείται η ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών στην αγορά, είτε λόγω αλλαγών που προκύπτουν από τις τεχνολογικές και επιστημονικές εξελίξεις. Για αυτό, μεταξύ άλλων, και οι ειδικότητες που σήμερα πιθανόν να έχουν καλές προοπτικές απασχόλησης, μελλοντικά, μπορεί να απαξιωθούν ή να μην έχουν πλέον ζήτηση.

Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες αλλαγές που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια στα

επαγγέλματα αφορούν απαιτήσεις σε **νέες ειδικές τεχνικές δεξιότητες**. Αυτές οι αλλαγές εκφράζονται με ένα μεγαλύτερο δυναμισμό και είναι κατά κάποιον τρόπο πιο ορατές, στα λεγόμενα τεχνικά επαγγέλματα, διότι αυτά επηρεάζονται άμεσα από την τεχνολογική αλλαγή. Όπως δε αναφέρθηκε και σε συνέντευξη, οι εσωτερικές αυτές αλλαγές είναι συχνά τόσο σημαντικές, ώστε τα ίδια επαγγέλματα σταδιακά να μετατρέπονται σε νέα επαγγέλματα.

Στα άλλα επαγγέλματα, τα οποία βασικά αφορούν υπηρεσίες, έχουμε και εκεί εσωτερικές αλλαγές, που όμως προκύπτουν από οργανωσιακά μοντέλα που μεταβάλλονται, όπως π.χ. οι αλλαγές στα κυκλώματα αποθήκευσης και μεταφοράς. Σημαντικό ρόλο στις αλλαγές που παρατηρούνται παίζουν οι εξελίξεις στις εφαρμογές πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών. Πολύ συχνά, οι αλλαγές στην οργάνωση της εργασίας οδηγούν στην αύξηση της ζήτησης για προσωπικό με γνώσεις και δεξιότητες που υπερβαίνουν ένα δεδομένο πεδίο ειδίκευσης. Έτσι, πολλές θέσεις εργασίας απαιτούν σήμερα το συνδυασμό νέων κάθετων εξειδικευμένων και οριζόντιων δεξιοτήτων, εισάγοντας με αυτόν τον τρόπο ένα προφίλ εργαζόμενου που διαθέτει μια **κύρια εξειδίκευση μαζί με δευτέρα εξειδίκευση σε συνδυασμό με ευρύτερες γνώσεις και δεξιότητες (προσόντα τύπου 'Π')**.

- Στις σύγχρονες οικονομίες, αλλά και στην Ελλάδα, αν και με αργότερους ρυθμούς, ειδικότερα τώρα με την οικονομική κρίση, **τεχνικά και συναφή επαγγέλματα** μεσαίων και υψηλών προσόντων καθίστανται όλο και πιο σημαντικά. Επίσης, εργασίες που μέχρι πρότινος απαιτούσαν προφίλ χαμηλών προσόντων, σήμερα, και πιο πολύ στο μέλλον θα προϋποθέτουν προσόντα μεσαίου ή και υψηλού επιπέδου. Στον τομέα των υπηρεσιών αναμένεται να μεγαλώσει το χάσμα μεταξύ θέσεων εργασίας υψηλών και χαμηλών προσόντων, με την έννοια ότι μειώνεται η ζήτηση και οι θέσεις εργασίας στα ενδιάμεσα επίπεδα. Αυτό, μεταξύ άλλων, συμβαίνει διότι η εξέλιξη στην τεχνολογία μειώνει τη ζήτηση για πολλά παραδοσιακά επαγγέλματα γραφείου, ενώ ταυτόχρονα καθιστά τις θέσεις εργασίας πιο απαιτητικές και με λιγότερη 'ρουτίνα'.
- Κυρίως από τις συνεντεύξεις και τη διεθνή βιβλιογραφία προκύπτει η αναγκαιότητα **εξειδίκευσης ή αναβαθμισμένων δεξιοτήτων πληροφορικής και χρήσης του διαδικτύου σε όλα τα επαγγέλματα**, από τους αγρότες και τεχνίτες, που πρέπει να ενημερώνονται για θέματα καλλιεργειών, οδηγίες χρήσης προϊόντων, κανόνες υγιεινής και ασφάλειας, κ.ά., έως τα στελέχη του μάνατζμεντ των επιχειρήσεων. Η στροφή προς την ανάπτυξη των **διαδικτυακών πωλήσεων**, και ιδιαίτερα αυτών μέσω διαδικτύου και κινητής τηλεφωνίας, είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα στην προκειμένη περίπτωση.
Επίσης, όλο και περισσότερες επιχειρήσεις αξιοποιούν τα κοινωνικά δίκτυα για την προώθηση των προϊόντων τους.

- Σε επίπεδο τομέων της οικονομίας, πέραν του κλάδου της πληροφορικής, ο οποίος, όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις και από τη βιβλιογραφία, εμφανίζεται να προσφέρει τις καλύτερες προοπτικές απασχόλησης, προέκυψαν τομείς επαγγελματικής δραστηριότητας με θετικές προοπτικές, όπως αυτός των εφαρμογών εξοικονόμησης ενέργειας σε κτίρια, της παραγωγής και μεταποίησης επιλεγμένων αγροτικών προϊόντων και της υγείας. Ειδικότερα:

- ✓ Στο πλαίσιο του κλάδου της πληροφορικής δημιουργούνται συνεχώς νέες ειδικότητες και εξειδικεύσεις ως αποτέλεσμα των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων, αλλά και της εξάπλωσης των εφαρμογών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών σε όλους τους τομείς της οικονομίας.
- ✓ Επαγγέλματα και δραστηριότητες που σχετίζονται με την ενέργεια και το περιβάλλον προβλέπεται επίσης ότι έχουν θετικές προοπτικές για την απασχόληση στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια. Ειδικότερα στους επιμέρους τομείς της **εξοικονόμησης ενέργειας στα κτίρια**, της **διαχείρισης αποβλήτων και απορριμμάτων** και της **αξιοποίησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας**, οι προσδοκίες είναι ιδιαίτερα θετικές. Οι δεσμεύσεις της χώρας στο πλαίσιο των στόχων της Ευρώπης 2020, προβλέπεται να δημιουργήσουν σημαντική ζήτηση σε επαγγέλματα που σχετίζονται με τα παραπάνω πεδία οικονομικής δραστηριότητας.
- ✓ Θετικές προοπτικές στην αγορά εργασίας φαίνεται ότι έχουν, και σε αυτό συμπίπτουν οι απόψεις βιβλιογραφίας και συνεντεύξεων, τα **οικονομικά επαγγέλματα και οι οικονομικές ειδικότητες**, καθώς και οι **δεξιότητες οικονομικών σε πολλά επαγγέλματα**.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι περιπτώσεις των οικονομικών της υγείας για όλα τα επαγγέλματα της υγείας και του φαρμάκου, όπως επίσης η αναγκαιότητα των γνώσεων κοστολόγησης για τους τεχνίτες όλων των ειδικοτήτων. Η σημασία των γνώσεων οικονομικής διαχείρισης τονίστηκε και στις περιπτώσεις της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας και της αγροτικής παραγωγής, ως ένα από τα βασικότερα κριτήρια βιωσιμότητας και επιτυχίας.

Να σημειωθεί δε ότι από καμία μελέτη των αναγκών της ελληνικής αγοράς εργασίας δε λείπει η αναφορά στις θετικές προοπτικές απασχόλησης στα **λογιστικά** και τα **φοροτεχνικά επαγγέλματα** και στο επάγγελμα του **ορκωτού λογιστή**.

- ✓ Ιδιαίτερη μνεία είναι σκόπιμο να γίνει στον τομέα της υγείας και προσωπικής φροντίδας, ο οποίος με βάση όλες τις πηγές πληροφόρησης (διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία, συνεντεύξεις) έχει μαζί με την πληροφορική, σημαντικό δυναμικό σε νέες αναδυόμενες ειδικότητες και ειδικές δεξιότητες μαζί με αντίστοιχες προοπτικές απασχόλησης. Το εύρος των ανερχόμενων δραστηριοτήτων εδώ, περιλαμβάνει την **περίθαψη ατόμων της τρίτης ηλικίας**, η οποία μάλιστα συνεχώς επιμηκύνεται και συμπεριλαμβάνει όλο και περισσότερο την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων, τον **τουρισμό υγείας**, τις

ραγδαίες εξελίξεις σε υποκλάδους της **ιατρικής και βιοϊατρικής, της ομορφιάς και της ευεξίας, της ψυχικής υγείας**, κλπ.

- ✓ Η πρόσφατα παρατηρούμενη στροφή στην ύπαιθρο, ειδικά των νέων, αναμένεται να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, αλλά και προοπτικές για αναδυόμενα επαγγέλματα και δεξιότητες. Η πρόβλεψη αυτή, εν τούτοις, συνοδεύεται και από σοβαρές επιφυλάξεις ως προς τη βιωσιμότητα πολλών επιχειρηματικών εγχειρημάτων, στην περίπτωση που λείπουν οι απαραίτητες γνώσεις, εμπειρία και δεξιότητες. Η τάση αυτή και η σχετική με αυτήν προβληματική δεν αποτυπώνεται στη βιβλιογραφία που εξετάστηκε.
- Σε ό,τι αφορά τη ζήτηση σε δεξιότητες, από τη βιβλιογραφία και ιδιαίτερα από τις συνεντεύξεις προκύπτουν τα εξής γενικά συμπεράσματα:
 - ✓ **Οριζόντιες δεξιότητες**, οι οποίες αναμένεται να έχουν αυξημένη ζήτηση στην ελληνική αγορά εργασίας ουσιαστικά για όλα τα επαγγέλματα, όπως αναφέρθηκαν σε περισσότερες της μιας συνεντεύξεις, είναι οι παρακάτω:
 - **Καλή γνώση της μητρικής γλώσσας**
 - **Βασικές γνώσεις αριθμητικής και μαθηματικών**
 - **Βασικές γνώσεις οικονομικών** (π.χ. κοστολόγηση)
 - **Καλή γνώση αγγλικών**
 - **Γνώση της ρωσικής γλώσσας στον τουρισμό και την εστίαση**
 - **Ικανότητες συνεργασίας στο πλαίσιο μιας ομάδας**
 - **Δεξιότητες συναισθηματικής νοημοσύνης** (στο βαθμό που μπορούν να αποκτηθούν μέσα από εκπαίδευση και συστηματική προσπάθεια)
 - **Δεξιότητα αξιοποίησης του διαδικτύου**
 - **Επικοινωνιακές δεξιότητες στον τομέα παροχής υπηρεσιών** (στο πλαίσιο στρατηγικών της επιχείρησης με στόχο την ικανοποίηση του πελάτη)
 - ✓ Ως προς τις **ειδικές δεξιότητες** που αναφέρθηκαν στις συνεντεύξεις, ως νέες αναδυόμενες, με καλές προοπτικές απασχόλησης στην ελληνική αγορά εργασίας, αυτές είναι πολυάριθμες και αφορούν σχεδόν όλα τα επαγγέλματα κάθε τομέα, με δεδομένο τις συνεχείς αλλαγές στις οποίες αυτά υπόκεινται. Επίσης, έχει επεκταθεί η σημασία πολλών από τις ειδικές δεξιότητες σε όλα ουσιαστικά ή σε ένα μεγάλο εύρος επαγγελμάτων. Αυτό ισχύει π.χ. για τη δεξιότητα αξιοποίησης του διαδικτύου ή τις επικοινωνιακές δεξιότητες.
 - ✓ Οριζόντιες δεξιότητες, όπως τεχνικές εξυπηρέτησης πελατών και marketing, δημιουργία επιχειρηματικών σχεδίων, διαφήμιση και αντιμετώπιση του ανταγωνισμού, δεξιότητα επίλυσης προβλημάτων, ανάπτυξη δημιουργικότητας, πληροφορική-δεξιότητες υπολογιστών σε αρχικό και εξειδικευμένο επίπεδο, θεωρούνται προτεραιότητα από τις μικρές επιχειρήσεις στην Ελλάδα σήμερα.
 - ✓ Η **πελατοκεντρική τάση** που τονίστηκε στις συνεντεύξεις, σχετικά με τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών πληροφορικής, τουρισμού και εστίασης, καθώς και εμπορίου

και υπηρεσιών εν γένει, έχει αντίστοιχες επιπτώσεις στη ζήτηση ειδικοτήτων και δεξιοτήτων που σχετίζονται με την εξυπηρέτηση και υποστήριξη πελατών.

- ✓ Ενισχύεται και από τη βιβλιογραφία, το εύρημα των συνεντεύξεων ότι ιδιαίτερη σημασία για τη ζήτηση ειδικοτήτων και δεξιοτήτων φαίνεται ότι επιφέρουν οι **αλλαγές στις καταναλωτικές τάσεις και συνήθειες**. Για παράδειγμα, στον πρωτογενή τομέα και στη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων σημειώνεται μια σταθερή ετήσια αύξηση της ζήτησης για τα λεγόμενα λειτουργικά τρόφιμα και τις υπερτροφές, στο πλαίσιο μιας ισχυρής καταναλωτικής κουλτούρας σε σχέση με την υγιεινή διατροφή και μακροβιότητα. Αντίστοιχα παραδείγματα εντοπίζονται στις νέες μορφές τουρισμού, στην αναδυόμενη αγορά του ηλεκτρονικού εμπορίου, κλπ.
 - ✓ Μια σειρά τομείς, όπως προκύπτει κυρίως από τη βιβλιογραφία (πληροφορική, ενέργεια, τρόφιμα, φάρμακο, μεταποίηση), αναμένεται να έχουν αυξημένη ζήτηση στην ελληνική αγορά εργασίας, σε ειδικότητες και δεξιότητες που σχετίζονται με τον **ποιοτικό έλεγχο, την ασφάλεια, τον αυτοματισμό και την έρευνα και ανάπτυξη στην παραγωγή προϊόντων**.
 - ✓ Ένας άλλος παράγοντας που καθίσταται όλο και πιο σημαντικός, είναι η **εξωστρέφεια των επιχειρήσεων**, και ειδικότερα προς νέες μεγάλες αγορές, όπως αυτές της Κίνας, Βραζιλίας, Ρωσίας και των Αραβικών κρατών του Κόλπου, πράγμα που σε επίπεδο χρήσιμων δεξιοτήτων μεταφράζεται σε **καλή γνώση ξένων γλωσσών και πέραν των αγγλικών, σε δεξιότητες διαχείρισης της διαφορετικότητας (management of diversity), ικανοποίησης του πελάτη**, κλπ.
- Η **καινοτομία** εκτιμάται ότι θα έχει θετική συμβολή στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ιδιαίτερα για τους νέους. Εν τούτοις, οι προοπτικές που ανοίγονται μέσα από την καινοτομία στην περίπτωση της Ελλάδας, επικεντρώνονται κυρίως στην καινοτόμο προσέγγιση της **πολιτιστικής κληρονομιάς** (ελληνική διατροφή και κουζίνα, παραδοσιακές τέχνες, κλπ.), στην αξιοποίηση της πλουσιότητας βιοποικιλότητας της χώρας και στην ελληνική φύση. Από αυτή τη σκοπιά, αντί για καινοτομία ίσως είναι προτιμότερο να χρησιμοποιείται η έννοια της “επινοητικότητας”.
 - Όσον αφορά στην **επιχειρηματικότητα**, όλες οι πηγές (βιβλιογραφία και συνεντεύξεις) συμφωνούν ότι και σε επίπεδο παιδείας και σε επίπεδο δεξιοτήτων υφίσταται σημαντικό έλλειμμα στο ανθρώπινο δυναμικό της χώρας. Κατ’ επέκταση υπάρχει ζήτηση για στελέχη με αυτά τα προσόντα.
Η επιχειρηματική καθοδήγηση και επιμόρφωση πρέπει να κατανοείται σα μια δια βίου διαδικασία ανάπτυξης της αυτοπεποίθησης, των ικανοτήτων, των στάσεων και των συμπεριφορών του ατόμου. Στενά συνδεδεμένη με την έννοια της επιχειρηματικότητας είναι η δεξιότητα (για ορισμένους η ικανότητα) **ηγεσίας**.

- Από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας προκύπτουν ορισμένα επαγγέλματα/ειδικότητες με καλές προοπτικές απασχόλησης στην ελληνική αγορά, που δεν προέκυψαν από τις συνεντεύξεις, τα οποία είναι τα εξής: **νομικός περιβαλλοντικών θεμάτων, υπεύθυνος σχεδιασμού ζήτησης (demand planner) στον τομέα των logistics, ζωοτέχνης, κτηνίατρος, φοροτεχνικός, ορκωτός λογιστής.**
- Από τη βιβλιογραφική διερεύνηση προκύπτει ότι για τους επιχειρηματίες σημαντικό στοιχείο για την πρόσληψη και διατήρηση εργαζομένων παίζουν και γενικές δεξιότητες, όπως το να έχουν οι εργαζόμενοι ένα σταθερό **αξιακό σύστημα ηθικής** ή να ενστερνίζονται το **όραμα** της επιχείρησης.
- Τέλος, όσον αφορά στο σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης και τη συνάφειά του με την αγορά εργασίας, βιβλιογραφία και συνεντεύξεις συμπίπτουν στη διαπίστωση ότι υπάρχει σημαντικό πρόβλημα όσον αφορά στη διασύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά και τις επιχειρήσεις. Ιδιαίτερα τονίστηκαν οι περιορισμένες δυνατότητες παροχής σε φοιτητές / σπουδαστές ευκαιριών εξοικείωσης με την αγορά εργασίας, όπως με τη συμμετοχή τους σε projects ή σε προγράμματα πρακτικής άσκησης. Διαπιστώνεται επίσης η ανεπάρκεια υπηρεσιών εξατομικευμένου επαγγελματικού προσανατολισμού, καθώς και ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης σχεδιάζονται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η άποψη των παραγωγικών υπουργείων και οι τρέχουσες απαιτήσεις σε δεξιότητες των επαγγελματιών. Αντιθέτως, όλοι αξιολογούν ως ικανοποιητικό το επίπεδο γνώσεων και θεωρητικής κατάρτισης των σπουδών στην Ελλάδα.

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί η θετική συμβολή κάθε οργανωμένης προσπάθειας που γίνεται προς την κατεύθυνση της συστηματικής παρακολούθησης της αγοράς εργασίας όσον αφορά στη ζήτηση σε επαγγέλματα / ειδικότητες / δεξιότητες, σε ποσοτικούς αλλά και ποιοτικούς όρους. Αυτό, και θα επιτρέψει τον καλύτερο σχεδιασμό των προγραμμάτων αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και θα βοηθήσει το έργο των συμβούλων επαγγελματικού προσανατολισμού που καθίσταται όλο και πιο σημαντικό για το εργατικό δυναμικό της χώρας.

Παράρτημα

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Δρ. Γιώργος Αϊσλάιτνερ, Φαρμακοποιός, Εθνικός Οργανισμός Φαρμάκων ΕΟΦ

- *Μια ειδικότητα που αναμένεται να παρουσιάσει αυξημένη ζήτηση στην ελληνική αγορά, είναι αυτή του/της υπευθύνου διαδικασιών διασφάλισης ποιότητας.*
- *Οι γνώσεις οικονομικών της υγείας είναι ιδιαίτερα σημαντικές στο χώρο του φαρμάκου.*
- *Στην παραγωγή φαρμάκων, οι εργαζόμενοι ενδέχεται να χρειάζονται όλο και περισσότερο κάποιες πρόσθετες δεξιότητες, λόγω της αυστηρότητας των κανόνων παραγωγής, ιδιαίτερα σχετικά με κανόνες ορθής παραγωγής.*

Μιχάλης Βασταρδής, Καθηγητής Οργάνωσης & Διοίκησης Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πειραιά

- *Θεωρώ επιτακτική ανάγκη την εκπαίδευση και επιμόρφωση των επιχειρηματιών, ώστε να περιοριστεί η αδυναμία στο «εύκολο κέρδος», να βελτιωθεί η διαχείριση διοίκησης του προσωπικού και να αλλάξει η καταστροφική νοοτροπία «εγώ είμαι το αφεντικό και κάνω ό,τι θέλω».*
- *Το κράτος αφενός μεν πρέπει να υλοποιήσει νομοθεσίες και προδιαγραφές λειτουργίας των τουριστικών επιχειρήσεων και, αφετέρου, να αναμορφώσει και να βελτιώσει τις σημερινές σχολές εκπαίδευσης στελεχών του κλάδου.*

Δημήτριος Βολουδάκης, Γεωπόνος, υπ. Διδάκτωρ Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

- *Η γεωργία είναι εμπόριο, και αυτό πρέπει να το εμπεδώσει ο κάθε ενδιαφερόμενος.*
- *Το μυστικό είναι πώς μέσα από μια διαδικασία καινοτομίας και υγιούς συνεταιρίζεσθαι, θα μπορέσουμε να φτιάξουμε προϊόντα “MADE IN GREECE”.*
- *Μια καλή ιδέα θα ήταν τα τοπικά επιμελητήρια να πάρουν πρωτοβουλίες για την παροχή σε τοπικό επίπεδο προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης που αφορούν τις τοπικές ανάγκες, προσκαλώντας κεντρικούς φορείς να παράσχουν τέτοια προγράμματα σε τοπικό επίπεδο.*

Δρ. Σταύρος Ευαγγελάτος, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Φαρμάκων και Φαρμακείων, Υπουργείο Υγείας

- *Σήμερα υπάρχουν ευκαιρίες απασχόλησης, τόσο στις ιατρικές εξειδικεύσεις που σχετίζονται με την εφαρμογή νέων θεραπειών, στην κλινική φαρμακευτική, αλλά και σε επαγγέλματα υγείας, όπως ο τομέας της νοσηλευτικής, καθώς επίσης σε επαγγέλματα άμεσης παροχής φροντίδας, για τη διαχείριση σοβαρών περιστατικών.*

- Στο επιστημονικό πεδίο της μοριακής βιολογίας έχει σήμερα βασιστεί ένα πολύ μεγάλο ποσοστό της έρευνας σε παγκόσμιο επίπεδο και αφορά ένα πλήθος επιστημών υγείας.
- Υπάρχει ένα κενό στην εκπαίδευση εκπαιδευτών (επαγγελματικές σχολές).
- Στον τομέα της εκπαίδευσης, πρέπει να επανεξεταστεί ο συνδυασμός θεωρίας και πρακτικής, καθώς επίσης να ξεκαθαρίσει και επαναπροσδιοριστεί το καθεστώς που διέπει την ιδιωτική και τη δημόσια εκπαίδευση.

Νίκος Ζυγούρης, Πολιτικός Μηχανικός, MSc

- Στην αγορά εργασίας οι πιστοποιημένες γνώσεις και δεξιότητες είναι απαραίτητα εφόδια επαγγελματικής αποκατάστασης.
- Σε βάθος 5ετίας θα υπάρχει ζήτηση επαγγελματιών στους τομείς διαχείρισης ενεργειακής αναβάθμισης κτιρίων, στην εκμετάλλευση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και στις ξύλινες κατασκευές.

Χριστίνα Θεοχάρη, Δρ. Περιβαλλοντολόγος – Μηχανικός, Υπεύθυνη Τμήματος Περιβάλλοντος του Εργατικού Κέντρου Αθήνας

- Όπου εφαρμόζεται η περιβαλλοντική νομοθεσία, δημιουργείται απασχόληση, όπου δεν εφαρμόζεται ή δεν υπάρχει εκπαιδευμένο προσωπικό, οι κίνδυνοι για τη δημόσια υγεία είναι πολλοί, καθώς και οι κίνδυνοι για το περιβάλλον.
- Τα θέματα του περιβάλλοντος, όπως και τα θέματα της υγείας και ασφάλειας της εργασίας (που όταν μιλάμε για τον παραγωγικό τομέα είναι συνυφασμένα), πρέπει να υπάρχουν στα εκπαιδευτικά προγράμματα ακόμα και του νηπιαγωγείου και του δημοτικού.

Ιάκωβος Καρατράσογλου, Επιστημονικός Συνεργάτης ΙΝΕ- ΓΣΕΕ

- Όσον αφορά στα επαγγέλματα, δεν εντοπίζεται κάποια σημαντική αλλαγή, υπάρχει όμως μια μεγάλη κινητικότητα στις ειδικότητες στο πλαίσιο των επαγγελμάτων. Και αυτό οφείλεται σε τρεις βασικούς παράγοντες: την ενσωμάτωση της Οδηγίας για την απελευθέρωση των επαγγελμάτων, την απλοποίηση χορήγησης των επαγγελματικών αδειών στα τεχνικά επαγγέλματα και τη διαδικασία πιστοποίησης που εφαρμόζει ο ΕΟΠΠΕΠ.
- Υπάρχει αναντιστοιχία μεταξύ του εκπαιδευτικού συστήματος, όσον αφορά στις ειδικότητες που προσφέρει, και των αναγκών της αγοράς σε θεσμοθετημένες ειδικότητες. Η συνεργασία μεταξύ Υπουργείου Παιδείας και παραγωγικών υπουργείων είναι επιβεβλημένη. Δε φαίνεται λογικό και δε συμβαίνει σε καμιά χώρα της Ευρώπης, το Υπουργείο Παιδείας να αντικαθιστά τα παραγωγικά Υπουργεία στο ρόλο και την αποστολή τους, διαμορφώνοντας την πολιτική ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού στους τομείς αρμοδιότητάς τους.
- Όλα τα επαγγέλματα που σχετίζονται με τις κτιριολογικές κατασκευές και εγκαταστάσεις θα έχουν αυξημένη ζήτηση, δεδομένης της υποχρέωσης της χώρας για υιοθέτηση συγκεκριμέ-

νων δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας. Σε αυτήν την περίπτωση, οι Ευρωπαϊκές δεσμεύσεις και οι θεσμικές αλλαγές στη χώρα μας οδηγούν τις εξελίξεις.

- Τα νέα υλικά επηρεάζουν επίσης σημαντικά τις αλλαγές στο περιεχόμενο πολλών ειδικοτήτων (νέα μηχανήματα, νέα εργαλεία, νέες διαδικασίες). Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στο μηχανολογικό τομέα, στον τομέα πληροφορικής και επικοινωνιών, στον τομέα των κατασκευών.

Παναγής Καρέλλας, Πρόεδρος Εμπορικού Συλλόγου Αθήνας

- Δε γίνεται κάθε επιχείρηση να έχει έμμισθο φοροτεχνικό και νομικό σύμβουλο για να ερμηνεύει υπουργικές αποφάσεις και εγκυκλίους. Η ασάφεια προκαλεί αβεβαιότητα και δημιουργεί ένα απίθανο αρνητικό πολλαπλασιαστή (προς τα κάτω).
- Αυτός που θέλει να γίνει επιχειρηματίας ή αυτός που απέκτησε από κληρονομιά επιχείρηση, θα πρέπει να μάθει να διοικεί, αφού πρώτα ο ίδιος διοικηθεί από κάποιον άλλο. Χρειάζεται γνώση και τρόπος να αντλήσεις από αυτά που ακούς αυτά που σε αφορούν και χρειάζεται να εφαρμόσεις.

Δρ. Βικτώρια Κιμωνίδου, MICROSOFT - Customer Partner Experience Director for Central – Eastern Europe

- Στα Ελληνικά δημόσια πανεπιστήμια, υπάρχει ένα σαφές έλλειμμα, όσον αφορά στην επαφή των φοιτητών με την πραγματική οικονομία και αγορά. Αυτό θα μπορούσε να αποκτηθεί μέσω project ή πρακτικής άσκησης.
- Φεύγουμε από την εποχή που το στέλεχος IT ασχολείται με καλώδια. Πλέον, είναι ο άνθρωπος που θα φέρει νέες ιδέες για την προσέλκυση πελατών, ανάπτυξη νέων υπηρεσιών, τη μείωση κόστους.
- Η αξία του πελάτη, ως asset της επιχείρησης, είναι κάτι που σιγά – σιγά αναγνωρίζεται. Δεν είναι μόνο τα θέματα καταναλωτή που ενδιαφέρουν μια επιχείρηση, η πελατοκεντρική στροφή είναι απαραίτητη. Παρά την ανεργία, στον τραπεζικό τομέα, στα τρόφιμα και άλλους κλάδους προσλαμβάνονται στελέχη για να υποστηρίξουν την πελατοκεντρική στροφή που παρατηρείται έντονα πλέον. Πολλές επιχειρήσεις έχουν αρχίσει την πιστοποίηση προσόντων σε αυτό το τομέα.
- Επισημαίνεται η έλλειψη γυναικών στον χώρο του IT. Πλέον όμως, ο χώρος αυτός γίνεται πιο φιλικός για τις γυναίκες λόγω αλλαγής του προφίλ των επαγγελματιών, με μια στροφή στη συμβουλευτική και το μάρκετινγκ. Υπάρχει επομένως σημαντικός χώρος για τη γυναικεία απασχόληση.

Πέτρος Κόκκαλης, Πρόεδρος Δ.Σ. του Athens Information Technology (AIT)

- Ο κλάδος της πληροφορικής και επικοινωνιών παρουσιάζει ακόμα και μέσα στα χρόνια της οικονομικής κρίσης τη μεγαλύτερη ζήτηση στην αγορά εργασίας και θα συνεχίσει να ακο-

λουθεί αυξητική τάση τα επόμενα χρόνια. Νέα επιστημονικά πεδία παρουσιάζονται και νέες επαγγελματικές ειδικότητες θα ζητούνται από την αγορά εργασίας ακολουθώντας τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και της διείσδυσης της σε όλους τους κλάδους (ιατρική, τρόφιμα, περιβάλλον κ.ά.) και την ανάγκη για βέλτιστη αξιοποίηση του τεράστιου όγκου παραγόμενων δεδομένων (*big data*).

- Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ανάγκη ανάπτυξης νέων επαγγελματικών ειδικοτήτων που σχετίζονται με την καθημερινή χρήση της τεχνολογίας γενικότερα και του διαδικτύου ειδικότερα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ανάγκη ειδικών συμβούλων/ψυχολόγων που ασχολούνται με τις μεθόδους απεξάρτησης από το διαδίκτυο, τα ηλεκτρονικά παιχνίδια κλπ.
- Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σοβαρή υστέρηση στη χώρα μας σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο στη διδασκαλία τόσο των μαθηματικών όσο και της πληροφορικής στη Β/βάθμια εκπαίδευση, καθώς και ευρύτερα στην ανάπτυξη ικανοτήτων καινοτομικής σκέψης.

Γεώργιος Κωνσταντόπουλος, Βιοτέχνης, Αντιπρόεδρος Βιοτεχνικού Επιμελητηρίου Πειραιά

- Σήμερα είναι πιο εύκολο να βρεις επιστήμονες παρά εξειδικευμένους τεχνίτες.
- Τα εμπόδια για την ανάπτυξη είναι η αδυναμία των τραπεζών να ενισχύσουν τις επιχειρήσεις, οι συχνές αλλαγές των φορολογικών νομοσχεδίων και οι υψηλές τιμές των προϊόντων μας που οφείλονται στην εισαγωγή πρώτων υλών, στις μικρές παρτίδες παραγωγής και στην έλλειψη παραγωγικότητας.

Πάρις Λιντζέρης, Οικονομολόγος, Εκτελεστικός Διευθυντής ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

- Τα τελευταία χρόνια τα επαγγέλματα, τουλάχιστον αυτά των μελών της ΓΣΕΒΕΕ, αλλάζουν συνεχώς, κυρίως προς την κατεύθυνση των νέων τεχνικών δεξιοτήτων. Αυτές οι αλλαγές εκφράζονται με ένα μεγαλύτερο δυναμισμό και είναι κατά κάποιον τρόπο πιο ορατές, στα λεγόμενα τεχνικά επαγγέλματα, διότι ανταποκρίνονται κατά κανόνα σε τεχνολογικές αλλαγές. Στα άλλα επαγγέλματα, τα οποία βασικά αφορούν υπηρεσίες, έχουμε και εκεί εσωτερικές αλλαγές, που όμως προκύπτουν από οργανωσιακά μοντέλα που μεταβάλλονται, όπως π.χ. οι αλλαγές στα κυκλώματα αποθήκευσης και μεταφοράς ή οι αλλαγές που προέρχονται από τη συνεχώς διευρυνόμενη χρήση του διαδικτύου. Γενικά, οι εσωτερικές αυτές αλλαγές είναι συχνά τόσο σημαντικές, ώστε τα ίδια επαγγέλματα να μετατρέπονται σε νέα επαγγέλματα.
- Δε διαθέτουμε ένα μηχανισμό παρακολούθησης, ανίχνευσης και ανατροφοδότησης στοιχείων και πολιτικών που αφορούν στη ζήτηση επαγγελματιών και νέων δεξιοτήτων, ο οποίος θα μπορούσε να αποτελέσει μοχλό οικονομικής ανάπτυξης, μέσα από τον αναπροσανατολισμό της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, συμβάλλοντας στη στοχευμένη αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού σύμφωνα με τις πραγματικές ανάγκες της οικονομίας κατά την εκάστοτε χρονική περίοδο.

Δημήτριος Λίτσας, Χημικός Μηχανικός

- *Ο κλάδος των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας θα είχε τεράστιο δυναμικό απασχόλησης στην Ελλάδα, αν δεν υπήρχαν τα σημερινά νομικά, θεσμικά και γραφειοκρατικά προβλήματα.*
- *Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανάπτυξη και την απασχόληση έχουν ο τομέας της γεωθερμίας, ο κλάδος της διαχείρισης επικίνδυνων υλικών και αυτός της επεξεργασίας υγρών αποβλήτων.*
- *Οι νέες τεχνολογίες προκαλούν την αναγκαιότητα εξειδίκευσης και αναβάθμισης των δεξιοτήτων σε όλα τα επαγγέλματα που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας.*
- *Μεγάλα περιθώρια απασχόλησης έχει ο τομέας εξοικονόμησης ενέργειας στα κτίρια. Αλλά εδώ απαιτείται εξειδίκευση και νέες δεξιότητες, από τη βιοκλιματική αρχιτεκτονική έως την πλαστικοποίηση κουφωμάτων.*

Δρ. Βασίλειος Μακρόπουλος, Ιατρός, Καθηγητής Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας

- *Στην επόμενη 5ετία θα υπάρχει ζήτηση σε εξειδικευμένα στελέχη διενέργειας κλινικών μελετών, σε ειδικούς στη διενέργεια ελέγχου και δοκιμών νέων φαρμάκων και σε ψυχολόγους.*
- *Στην εκπαίδευση υπάρχει έλλειψη εκπαιδευτών επείγουσας Ιατρικής.*

Δημήτρης Παπαστεφανάκης, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων του Κέντρου Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ)

- *Σε επίπεδο ζήτησης στην αγορά εργασίας, ο τομέας της ενέργειας αντέχει μέσα στην κρίση, και σε ορισμένες περιπτώσεις υπάρχουν θετικές προοπτικές. Η θετική τάση αφορά περισσότερο στην εξοικονόμηση ενέργειας της κατοικίας, μεταξύ άλλων και λόγω της γενικότερης κρίσης.*
- *Η ειδικότητα των ενεργειακών επιθεωρητών παρέχει δυνατότητες απασχόλησης, κυρίως σε μηχανολόγους, οι οποίοι έχουν παρακολουθήσει ένα ειδικό σεμινάριο με εν συνεχεία απόκτηση σχετικής πιστοποίησης.*
- *Στον οικοδομικό κλάδο χρησιμοποιούνται σήμερα πολλά νέα υλικά και υφίσταται έλλειμμα δεξιοτήτων σχετικά με τις ιδιότητές τους και το πώς συμπεριφέρονται σε συνδυασμό με άλλα υλικά.*
- *Εξειδικεύσεις με θετικές προοπτικές βρίσκουμε στις εφαρμογές γεωθερμίας, συστημάτων αφαλάτωσης στα νησιά και στην παραγωγή βιομάζας.*

Πάυλος Πολιτάκης, Έμπορος, μέλος προεδρείου ΕΣΕΕ, μέλος Δ.Σ. Εμπορικού Συλλόγου Πειραιά & Επαγγελματικού Επιμελητηρίου Πειραιά

- *Θεωρώ ότι σε βάθος 5ετίας θα υπάρχουν θετικές προοπτικές απασχόλησης στο ηλεκτρονικό εμπόριο, στο εξαγωγικό εμπόριο μικρής κλίμακας (π.χ. σε συνδυασμό με τον τουρισμό) και στη διαχείριση απορριμμάτων.*
- *Το εμπόριο υπήρξε πάντοτε σημείο υποδοχής ανειδίκευτων εργαζομένων και στους εμπο-*

ροϋπαλλήλους οι μορφωμένοι είναι οι απόφοιτοι Λυκείου. Δεν υπάρχουν σχολές ανάπτυξης δεξιοτήτων και εξειδικευμένοι πωλητές.

Νίκος Σεκεριάδης, πιστοποιημένος Εκπαιδευτής Εκπαιδευτών και Καθηγητής Τεχνικής Εκπαίδευσης

- Τα επαγγέλματα που συνδέονται άμεσα ή εξαρτώνται από την οικοδομική δραστηριότητα, λόγω της πολύ μεγάλης κρίσης του κλάδου στην Ελλάδα, έχουν πολύ μειωμένη ζήτηση και δεν αναμένεται η ζήτηση αυτή να αυξηθεί κατά τα αμέσως επόμενα χρόνια στη χώρα μας.
- Εκτιμάται ότι θα έχουν αυξημένη μελλοντική ζήτηση στην ελληνική αγορά στον τομέα της οικοδομής, οι οικιακές ανεμογεννήτριες, οι εφαρμογές θερμομόνωσης των κτιρίων και τα ενεργειακά τζάκια, καθώς και αυτά που συνδέονται με τα οικιακά καλοριφέρ.
- Οι επαγγελματίες τεχνίτες είναι πολύ σημαντικό να διαθέτουν επαρκείς πρακτικές γνώσεις κοστολόγησης, κάτι που λείπει από τους τεχνίτες σήμερα στην Ελλάδα.

Δημήτριος Σκούρας, Καθηγητής Πανεπιστημίου Πάτρας

- Η βιολογική γεωργία συμβάλει στην ανάπτυξη των βιολογικών εισροών, π.χ. βιολογικά λιπάσματα ή βιολογικά προϊόντα φυτοπροστασίας, γεγονός που δημιουργεί ευκαιρίες απασχόλησης για χημικούς μηχανικούς.
- Πολύ σημαντική θα είναι στο προσεχές μέλλον η διάδοση της γεωργίας ακριβείας (*precision agriculture*), για την εφαρμογή της οποίας οι εξειδικευμένοι τεχνικοί είναι ελάχιστοι.
- Η πιστοποιημένη παραγωγή στην Ελλάδα δεν ελέγχεται, και θα πρέπει να δημιουργηθούν επιστημονικά εξειδικευμένα εργαστήρια αναγνώρισης DNA των προϊόντων ΠΟΠ κλπ.
- Η τάση στην αγορά αγροτικών προϊόντων για δημιουργία *short supply chains* (βραχείες τροφοδοτικές αλυσίδες) αλλάζει πολλά πράγματα π.χ. στις γνώσεις διαχείρισης αποθεμάτων.

Λοΐζος Σορωνιάτης, Εκπαιδευτικός, Ειδικός Σύμβουλος Υπ. Παιδείας και Θρησκευμάτων

- Μια πολύ βασική έννοια για την πετυχημένη δραστηριότητα στον τουρισμό και την εστίαση είναι το *user experience*, δηλαδή η «εμπειρία του πελάτη». Αυτό απαιτεί την ύπαρξη πολλών δεξιοτήτων σε όλα σχεδόν τα επαγγέλματα του τομέα.
- Άλλη, επίσης πολύ σημαντική έννοια στον τουρισμό και την εστίαση, είναι το *design*, ως έννοια δημιουργίας και οργάνωσης πραγμάτων. Για επιτυχημένο *design*, απαιτούνται πολλές ειδικές δεξιότητες, π.χ. σχετικές με τη φροντίδα και ικανοποίηση του πελάτη (*customer care* και *satisfaction*).
- *User experience* και *design* πρέπει να διδάσκονται στα πανεπιστήμια, αλλά και στην επαγγελματική εκπαίδευση.

Σωτήρης Τριχάς, Πρόεδρος Ελληνικής Εταιρίας Logistics - EEL

- Η αγορά εργασίας των επαγγελματιών logistics επλήγη από τη μείωση της κατανάλωσης, κυρίως των εισαγόμενων αγαθών, τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης. Παρόλο που στον κλάδο φαίνονται τα πρώτα σημάδια βελτίωσης, στην αγορά εργασίας εξακολουθεί να μην υπάρχει αξιόλογη ζήτηση για στελέχη του κλάδου.
- Έχουμε ζητήσει ως Ελληνική Εταιρεία Logistics να υπάρξουν πρωτοβάθμιες πανεπιστημιακές σπουδές logistics, ενώ υπάρχουν αντίστοιχες σπουδές σε ΤΕΙ, καθώς επίσης και μεταπτυχιακές σπουδές στα πανεπιστήμια Πειραιά, Οικονομικό Αθήνας και στο ΑΠΘ.
- Τα logistics αγροτικών προϊόντων στη Ελλάδα δεν έχουν εκσυγχρονιστεί επαρκώς (π.χ. με τη δημιουργία clusters), κάτι που ισχύει και για την περίπτωση των reverse logistics (ανακύκλωση προϊόντων).

Γιάννης Τσάκος, Πρόεδρος Εστιατόρων Αττικής

- Στο χώρο της εστίασης έχει διαπιστωθεί ότι λείπει περίπου το 50% εξειδικευμένου προσωπικού, αναφέροντας χαρακτηριστικά το επάγγελμα του ψυκτικού (διότι η καλή ποιότητα των τροφίμων στηρίζεται κυρίως στην ψύξη) και το επάγγελμα του μάγειρα με γνώσεις τρόπων ψησίματος.
- Οι νέοι άνθρωποι δεν πάνε σε ιδιωτικές σχολές διότι είναι ακριβές και στις κρατικές δυσκολεύονται να εισέλθουν.

Χρήστος Φώης, Γεωπόνος – υποψ. Διδάκτωρ, Σύμβουλος Επιχειρήσεων αγροδιατροφικού τομέα

- Μετά την απαξίωση, παρατηρείται σημαντική κίνηση νέων από τις πόλεις προς την ύπαιθρο, όπου απασχολούνται με διάφορες καλλιέργειες. Στο πλαίσιο αυτό αναμένεται να υπάρξει ζήτηση για ειδικούς τεχνικούς, οι οποίοι σε μεγάλο βαθμό ακόμη δεν υπάρχουν.
- Όσον αφορά στο εκπαιδευτικό σύστημα, υπάρχουν κενά και αδυναμίες ως προς τη σύνδεσή του με την πράξη, όπως π.χ. επαρκής και ουσιαστική πρακτική άσκηση των φοιτητών. Αυτή η διαπίστωση ισχύει και για τα Πανεπιστήμια/ΤΕΙ, αλλά και για τα ΙΕΚ.
- Οι νέοι αγρότες πρέπει να διαθέτουν δεξιότητα χρήσης Η/Υ και του Διαδικτύου.
- Στον τομέα της γεωργίας ανοίγεται ένα σημαντικό πεδίο επαγγελματικής δραστηριοποίησης, αυτό της ορθής περιβαλλοντικής διαχείρισης, με μια σειρά εξειδικεύσεων, όπως για τεχνικούς υδροπονικής καλλιέργειας και ιχνηλασιμότητας των τροφίμων.

Στάθης Χαϊκάλης, Διευθύνων Σύμβουλος KNOWSYS

- Στην Ελλάδα σήμερα, γονείς, εκπαιδευτές, παιδιά, κλπ. ελάχιστα είναι προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν την παγκόσμια αγορά εργασίας, κάτι όμως που στη σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης παίζει μεγάλο ρόλο, διότι είμαστε πλέον πολίτες του κόσμου.

- Ως προς το θέμα της επιχειρηματικότητας, κυκλοφορούν πολλοί μύθοι όπως π.χ. «Η Ελλάδα θα γεμίσει με start-ups». Αυτό είναι σα να λέμε ότι όλοι θα παίξουν στο NBA. Αυτό γιατί η Ελλάδα είναι πολύ μακριά από τις «αγορές» των start-ups του Silicon Valley, του Λονδίνου, του Ισραήλ κλπ.
- Η λέξη κλειδί είναι η επινοητικότητα και όχι η καινοτομία. Μπορείς να αναλάβεις το φούρνο του πατέρα σου, αλλά να είσαι επινοητικός. Το ζητούμενο είναι η αλλαγή κουλτούρας, η επινοητική επιχειρηματικότητα, η εργασία με επιχειρηματικό πνεύμα και λιγότερο και η καινοτομία και τα start-ups, καθώς αυτά τα δύο τελευταία, αφορούν μια πολύ μικρή μειονότητα της χώρας και δεν μπορούν να μετασχηματίσουν την οικονομία και την κοινωνία.

Δρ. Σέρκος Χαρουτουγιάν, Καθηγητής Χημείας, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθήνας, Πρόεδρος Δ.Σ. του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού ΔΗΜΗΤΡΑ

- Κάποιοι πρέπει πάντα να αναζητά την καινοτομία. Να δοκιμάζει, να πληροφορείται, να πειραματίζεται. Να βασίζεται στις δικές του δυνάμεις χωρίς να περιμένει την επιδότηση και το κράτος – αρωγό.
- Έχουμε ιστορία και παράδοση και μια τεράστια βιοποικιλότητα. Ο συνδυασμός αυτών των δύο δημιουργεί ανεξάντλητες ευκαιρίες ανάπτυξης και προώθησης αγροτικών προϊόντων.

Ιωσήφ Χασσίδ, Καθηγητής Οικονομικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Πειραιά

- Πιο πολλή σημασία έχουν οι δεξιότητες, παρά η ταμπέλα. Προτείνω δε να συμπεριληφθεί στις οκτώ βασικές δεξιότητες και η δημιουργικότητα.
- Επιχειρηματικότητα είναι ό,τι κάνεις “hands on”, δηλαδή επιχειρώ, και με αυτήν την έννοια η επιχειρηματικότητα είναι εφικτή παντού και για όλους, όπως π.χ. η διαχείριση ενός νοικοκυριού.
- Στο εμπόριο υπάρχει ανάγκη για πωλητές υψηλών προδιαγραφών, όπως επίσης και για αγοραστές, κάτι που σπάνια βρίσκεις σήμερα στην αγορά εργασίας.
- Είναι πολύ σημαντική η σύνδεση του πανεπιστημίου με επιχειρήσεις. Αυτό ισχύει και για όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Δρ. Δ. Χατζαντώνης, Διευθυντής Τομέα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας ΣΕΒ

- Έχω δει πολλές φορές εγχειρήματα νέων ανθρώπων με καλές σπουδές και υγιή και ευγενή κίνητρα να δυσκολεύονται λόγω έλλειψης βασικής επαγγελματικής εκπαίδευσης στα οικονομικά της επιχείρησης..... Θα έλεγα στο νέο που έχει την ευαισθησία να μπει στο χώρο της κοινωνικής οικονομίας: μάθε καλά οικονομικά, μάρκετινγκ, καλό business plan.
- Δεν αρκεί το μεράκι και η αγάπη για τη φύση, για να γίνει κανείς επιχειρηματίας του πρωτογενή τομέα... απαιτούνται τεχνικές γνώσεις, γνώσεις για τη διανομή, διάθεση, εμπορία... πολύ φοβάμαι ότι ο ενθουσιασμός που σημειώνεται σήμερα θα παρουσιάσει κάμψη... Η ανάπτυξη ενός προϊόντος και η τοποθέτησή του στην αγορά απαιτεί γνώση.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

1. Mc Kinsey & Company για λογαριασμό του ΣΕΒ, (2011, Σεπτέμβριος). *Η Ελλάδα 10 χρόνια μπροστά*. Ανακτήθηκε 9 Δεκεμβρίου 2013, από http://www.sev.org.gr/Uploads/pdf/Greece_10_Years_Ahead_Executive_summary_Greek_version_small.pdf.
2. Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (2013, 10 Ιουλίου). *Ο Μηχανισμός Διάγνωσης των αναγκών των επιχειρήσεων σε επαγγέλματα και δεξιότητες*. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2013, από http://www.sev.org.gr/Uploads/pdf/mixanismos_10.7.2013.pdf.
3. Ευστρατόγλου, Α. & Κύρου, Α. & Μαρσέλλου, Α. (2011, Σεπτέμβριος). *Απασχόληση και επαγγέλματα στην Ελλάδα στις απαρχές του 21^{ου} αιώνα, Μελέτες/Studies 13, Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ – Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών εξελίξεων*.
4. Economist Intelligence Unit (2012). *Developed economies – SMEs focus on continued expansion*, The Economist. Ανακτήθηκε 9 Δεκεμβρίου 2013, από <http://cdn.news-sap.com/wp-content/blogs.dir/1/files/SAP-SME-Developed-Countries-Article-WEB.pdf>.
5. Ρέρρες, Κ. (2012). *Η απασχόληση στον τουριστικό τομέα*. ΙΤΕΠ Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων. Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου 2013, από <http://www.iterp.gr>.
6. Γκασούκα, Μ., Φώκιαλη, Π., Χιονίδου, Μ., Βασιλειάδης, Α., Ευθυμίου, Η., Δουκάκης, Σ., Ζημπίδης, Δ., Σιωμάδης, Β. (2007). *Σύγχρονες επαγγελματικές δεξιότητες στην αγορά εργασίας για τους απόφοιτους ΤΕΕ*. Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών. Ανακτήθηκε 11 Δεκεμβρίου 2013, από http://www.oepek.gr/pdfs/meletes/oepek_meleth_19.pdf.
7. Λίκκος, Η. & Βλάχου, Π. & Στάγκελ, Ε. & Κεφαλας, Κ. (2013, Ιούλιος). *Κρίση και ελληνική οικονομία. Αξιολόγηση κλαδικών επιδόσεων με άξονα τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις*. Τράπεζα Πειραιώς. Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου 2013, από <http://www.piraeusbankgroup.com/el/market-analysis-treasury/advanced-financial-analysis/greek-economic-reports/greek-economic-analysis/2013/krisi-kai-elliniki-oikonomia>.
8. Ασημακοπούλου, Σ. – Σκοπελίτου, Θ. – Χαρίσης, Α. (2010, Μάρτιος). *Ζήτηση ειδικοτήτων και δεξιοτήτων στην ελληνική αγορά εργασίας. Αποτελέσματα συνεντεύξεων με εκπροσώπους επιχειρήσεων*. ΠΑΕΠ (σήμερα ΕΙΕΑΔ). Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2013, από http://www.eiead.gr/publications/docs/Zitisi_eidikotitwn_kai_deksiotitwn_stin_elliniki_agora_ergasias_-_Apotelesmata_synenteuxewn_me_ekproswpous_epixeirisew_Martios_2010.pdf.
9. Καμινιώτη, Ο. – Σκοπελίτου, Θ. (2005). *Ζήτηση ειδικοτήτων και δεξιοτήτων στο Νομό Ηρακλείου: Αποτελέσματα έρευνας στις ιδιωτικές επιχειρήσεις*. ΠΑΕΠ (σήμερα ΕΙΕΑΔ). Ανακτήθηκε 11 Δεκεμβρίου 2013, από http://188.40.94.215/~paep/images/stories/pdf/Ekdoseis/meletes/diagnosi/Hrakleiou_Analutiko%20%28No08%29_2005.pdf.
10. Επιτροπάκη, Ο. (2013, Μάρτιος). *Δείκτης Τάσεων Αγοράς Εργασίας 2013 – 1^ο Εξάμηνο*. ALBA Graduate Business School at The American College of Greece – Τμήμα εφαρμοσμένης έρευνας

- και καινοτομίας. Ανακτήθηκε 9 Δεκεμβρίου 2013, από <http://www.alba.edu.gr/RCI/Documents/RCI%202013%20A.pdf>.
11. EURES – Ευρωπαϊκή πύλη για την επαγγελματική κινητικότητα, Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης. (2013, Δεκέμβριος). *Κοινωνικές υποθέσεις και κοινωνική ένταξη*. Ανακτήθηκε 11 Δεκεμβρίου 2013, από <https://ec.europa.eu/eures>.
 12. Manpower Group (2013). *“Talent shortage survey 2013 – Research results”, 10 θέσεις εργασίας με τη μεγαλύτερη ζήτηση στην Ελλάδα*. Ανακτήθηκε 11 Δεκεμβρίου 2013, από <https://candidate.manpower.com>.
 13. Manpower Group (2013). *Έρευνα για τις προοπτικές απασχόλησης – Ελλάδα Q4/2013*. Ανακτήθηκε 11 Δεκεμβρίου 2013, από <https://candidate.manpower.com>.
 14. Κατσανέβα, Θ. (2012, 26 Ιουνίου). *Ένας χρηστικός οδηγός για τη σημερινή και την αυριανή αγορά εργασίας*. Ανακτήθηκε 11 Δεκεμβρίου 2013, από <http://www.news.gr/oikonomia/agora-ergasias/article/43654/epiloges-spydon-kai-prooptikes-ton-epaggelmaton-s.html>
 15. Κατσανέβα, Θ. (2004, Μάρτιος). *Οι προβλέψεις των προοπτικών της αγοράς εργασίας και το ισοζύγιο ζήτησης και προσφοράς επαγγελματών*. Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου 2013, από www.uniipi.gr/katsanevas (άρθρα).
 16. Κατσανέβα, Θ. (2012). «Πώς και πού μπορείτε να βρείτε δουλειά σήμερα», 1^ο και 2^ο Μέρος, 18 Ιουνίου 2012 και 26 Αυγούστου 2012, δημοσίευση από τα αποτελέσματα της έρευνας 2012. Ανακτήθηκαν από <http://www.newsbomb.gr/opinions/story/213664/pos-mporeite-navnreite-doyleia-simera> και <http://www.newsbomb.gr/koinwnia/story/228506/pos-kai-roy-mporeite-navnreite-doyleia-simera>.
 17. Danish Technological Institute (2012). *European Business Forum on Vocational Training. Challenges and trends in continuing development of skills and career development of the European workforce – Survey report*. Ανακτήθηκε 9 Δεκεμβρίου 2013, από http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/forum-survey_en.pdf.
 18. CEDEFOP. (2012). *Future skills supply and demand in Europe. Forecast 2012*. Research paper No 26, 2012, Luxembourg, OOP of the EC: ISSN 1831-5860. Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου 2013, από http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5526_en.pdf.
 19. ΕΟΠΠΕΠ. (2012). *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός για την υποστήριξη των επίδοξων επιχειρηματιών της Ευρώπης. Πολιτικές και πρακτικές για την αξιοποίηση των μελλοντικών δυνατοτήτων*, Ελληνική Μετάφραση από το πρωτότυπο *Guidance supporting Europe’s aspiring entrepreneurs. Policy and practice to harness future potential*. Research paper No 14, Luxembourg, CEDEFOP, 2011.
 20. Strietska-Ilina, O. and Tessaring, M. (2005). *Panorama – Trends and skill needs in tourism*. CEDEFOP Panorama series: 115, Luxembourg, ISSN 1562-6180. Ανακτήθηκε 11 Δεκεμβρίου 2013, από http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5161_en.pdf.
 21. CEDEFOP. (2013, Ιούνιος). *Οι δρόμοι της ανάκαμψης: τρία σενάρια για τις δεξιότητες και την*

αγορά εργασίας το 2025. ISSN 1831-2462. Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου 2013, από http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/9081_el.pdf.

22. CEDEFOP. (2008). "Future skill needs in Europe. Medium-term forecast – Synthesis report", Luxembourg Official Publications of the EC, ISBN 978-92-896-0500-7, Ανακτήθηκε 11 Δεκεμβρίου 2013, από http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4078_en.pdf.
23. O*NET: Occupational Information Network – USA, US Department of Labour/Employment and Training Administration (USDOL/ETA). *Emerging tasks*. Ανακτήθηκε 13 Δεκεμβρίου 2013, από <http://www.onetcenter.org/supplemental.html#emerge>.

«Ανερχόμενοι επαγγελματικοί τομείς στην Ελλάδα και νέες απαιτούμενες δεξιότητες»

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε στο πλαίσιο των δράσεων του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ), εποπτευόμενου φορέα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, ως Κέντρου Euroguidance της Ελλάδας για το έτος 2013. Αφορά στον εντοπισμό νέων δυνατοτήτων εκπαίδευσης, εξειδίκευσης, κατάρτισης και απασχόλησης που φαίνεται να προκύπτουν τα επόμενα χρόνια στην Ελλάδα βάσει των νέων επιστημονικών και τεχνολογικών, οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων.

Στο πρώτο μέρος της μελέτης παρουσιάζονται τα ευρήματα από την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας.
Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ποιοτικής έρευνας που διεξήχθη μέσω των συνεντεύξεων.
Στο τελευταίο μέρος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της μελέτης.

© ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (ΕΟΠΠΕΠ), 2013

ISBN 978-618-81002-1-3

ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.)

Διεύθυνση Συμβουλευτικής Επαγγελματικού Προσανατολισμού
Λεωφόρος Εθνικής Αντιστάσεως 41, Νέα Ιωνία, 14234, Αττική
Τηλ. 210 2709175 guidance@eopppep.gr
www.eopppep.gr

Η έκδοση αυτή χρηματοδοτήθηκε με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
Η παρούσα δημοσίευση δεσμεύει μόνο το συντάκτη της και η Επιτροπή
δεν ευθύνεται για τυχόν χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.